

ΘΕΛΞΙΝΟΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ο ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ

ἢ περὶ νέας Κωμωδίας παρ' Ἑλλήνων

(Συνέχεια, ὄρα Φυλ. II'.)

Ἐρχόμεθα εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Μενάνδρου· ἀλλ' ἐν πρώτοις παρατηρητέον τίνος ἕνεκα ἡ κωμωδία περιῆλθεν εἰς τὴν ἀκμὴν ταύτην, ἐπομένη ἀείποτε τῇ καθόλου πορείᾳ τοῦ ἰδανικοῦ βίου, ἀφ' οὗ τινος ἡμεῖς οὐδέποτε ἀποσπῶμεν αὐτήν.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐφικνεῖται τῆς βαθείας ἀναλύσεως αὐτοῦ· κατ' ἀρχὰς ἐρευνᾷ τὰ μᾶλλον ἐξωτερικὰ φαινόμενα, τὰ φαινόμενα τὰ πλήττοντα μᾶλλον τὰς αἰσθήσεις καὶ ἅτινα ἀζήτητα ἐντυγχάνει. Τὸ θρησκευτικὸν σύνταγμα, μύθους περιβεβλημένον, τοσαῦτα δοκίμια νομοθεσιῶν παρατόλμων τε καὶ γονίμων εἰς μεγάλας πράξεις, αἱ συζητήσεις τῶν τοῦ λαοῦ ἐκκλησιῶν, τὸ κυβερνητικὸν πνεῦμα, ταῦτα πάντα περιώρισαν ἐπὶ χρόνου πολλοῦ τὸν νοῦν τοῦ δημοσίου εἰς τὴν τάξιν τῶν γενικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἄλλως ἀπαρτίζουσι τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης κατέγγεν ἐν πρώτοις εἰς τὰ μέχρις

αὐτῶν περισθῆντα μεγάλα πράγματα της ἀρχαιότητος καὶ ἄτινα σὺν αὐτοῖς ἔμελλον νὰ ἐξαφανισθῶσιν· ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπρόοικισαν τὴν ἐπιστήμην πολλαῖς νέαις ιδέαις, ὑπογραφήμασι καὶ ὁδηγίαις· παρέδωκαν τοῖς μεταγενεστέροις τὴν γλῶσσαν, τὸ ὄργανον τοῦτο τῆς ιδέας, πλουσιωτέραν, μᾶλλον εὐστροφον, μᾶλλον ἀναλυτικὴν, χάρις εἰς τὰς νέας λέξεις ἢ εἰς τὰς ταῖς παλαιαῖς νέας δοθείσας σημασίας. Ἄκτις τις ἀμυδρὰ, ἔνθεν κάκειθεν περιαγομένη, ἐνυπῆρχεν εἰς τὰ πνεύματα, παροξύνουσα εἰς ἀνάκτησιν νέου φωτὸς περὶ παντὸς πράγματος· οἱ φρονιμώτεροι τῶν ἐπιγινομένων, ἐπόμενοι τῇ φορᾷ, κατέλειπον τὰς μεγάλας μεταφυσικὰς καὶ πολιτικὰς θεωρίας καὶ περιώρισαν τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ζήτησιν τοῦ κατ' ἐξοχὴν καλοῦ, τοῦτέστιν εἰς τὴν ἠθικὴν τάξιν· ἀνεζήτησαν τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν εὐλογον χρῆσιν τῶν ἡμετέρων δυνάμεων καὶ εἰς τὴν εὐθέτησιν τοῦ αὐτεξουσίου. Ἐντεῦθεν ἐπήγασαν αἱ εἰδικαὶ μελέται περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως· τὰ ἐν ἡμῖν καὶ παρ' ἡμῖν ἐκάστοτε συμβαίνοντα ἐδεῖτο περιγραφῆς· ἐδεῖτο ὀρισμοῦ — καὶ ὀρισμοῦ βασιζομένου ἐπὶ τῆς πείρας — τὸ δίκαιον καὶ τὸ σχολιόν, τὸ λογικῶς ἀποτελοῦν τὸν βίον ἡδονικὸν ἢ τοῦλάχιστον ἀνεκτὸν, ὡς καὶ πᾶν τὸ διαταράττον αὐτὸν ἕνεκα τῶν ἡμετέρων παραπτώσεων. Ἡ ἠθικὴ ἀνάλυσις ἦν ὁ κύριος σκοπὸς τῶν φιλοσόφων καὶ ἡ τροφὴ τῶν ἐξόχων νοῶν τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔζη ὁ Μένανδρος, ὅστις ἐν τοιαύταις ιδέαις ἐμορφοῦτο. Τὴν αὐτὴν δὲ ὁδὸν διέτρεξεν ὁ νοῦς κατὰ πᾶν εἶδος μαθήσεως. Ἡ ἱστορία, φέρ' εἰπεῖν, μυθικὴ τὸ πρῶτον — εἶτα, ἐπὶ Ἡροδότου, καὶ τοι ἐπικὴ εἰσέτι τὸ σχῆμα καὶ πῶς εὐπίστος, ἐλευθέριος ἐν τούτοις καὶ φιλοπράγμων, εἰλικρινὴς καὶ ἀκαταπόνητος τὰς ἐρεύνας — ἐπὶ Θουκυδίδου καὶ Ξενοφῶντος ἐπιλαμβάνεται τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ ἐρείδεται ἐπὶ μεγάλων θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἀρχῶν, — καὶ τελευταῖον, πλήρης παρατηρήσεων εἰδικῶν καὶ γνωμικῶν πρακτικῶν διήκουσα μέχρι Πολυβίου, ἀποβαίνει βιογραφία ἀπλή καὶ σπούδασμα ἠθικὸν εἰς χεῖρας τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ τραγωδία, μεγάλη, ἀπλή, μυστηριώδης, ὡς οἱ κολοσσοὶ τῶν παναρχαίων χρόνων, ἐπὶ Αἰσχύλου, ἐπιλαμβάνεται τῶν ἀνθρωπίνων ἐπὶ Σοφοκλέους, χωρὶς ὅμως νὰ καταβῆ ἄπλη ποταπωτέρων, καὶ τελευταῖον, ἐπὶ Εὐριπίδου, ἀποβαίνει ἀπλή πολυλάκις ἀπομίμησις τῶν πραγμάτων, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐξουτελίζεται με-

χρι τοῦ ὑπερπηδᾶν τὰ μεταξὺ ἑαυτῆς καὶ τῆς κωμωδίας ὄρια. Οὕτω καὶ ἡ κωμωδία παρηκολούθησεν ἐκ παραλλήλου τὴν κοινὴν φορὰν τῶν νοερῶν ἐργασιῶν. Θρησκευτικὴν ἄμα καὶ λογικὴν ἔχουσα τὴν πηγὴν, κατ' ἀνάγκην καὶ ἀναλόγως πρὸς τὸν χρόνον ἤλλαξε σκοπὸν, ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου κατέβη εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀπὸ τῆς θρησκείας εἰς τὰ πράγματα τῆς πολιτείας, εἶτα δὲ ἐντεῦθεν ἀπελασθεῖσα, ἐκαρπώθη τὴν καταπίεσιν αὐτὴν ἵνα χωρήσῃ ἔτι πρόσω καὶ οὕτω, ὡς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς φιλοσοφία, κατέστι ὁ ὀξυδερκὴς ἐπικριτὴς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καὶ ὁ ἐλεγκτὴς τῶν μᾶλλον ἐνδομύχων αἰσθημάτων ἡμῶν, τῶν μᾶλλον μυστικῶν ἀρχῶν παντὸς ἠθους, τῶν ποικιλωτέρων μεταβολῶν τῶν παθῶν.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἐποχῇ, εἰς ἣν ἤδη ἤλθομεν, καθ' ὅσον τὸ πνεῦμα ἐπλούτει ἐπὶ τοσοῦτον τὰ ἤθη ἐξέπιπτον — καὶ ἰδοὺ ποῦ κεῖται ἡ ἀκμὴ τῶν πραγμάτων τῆς φιλοσοφίας οὐχ' ἦττον ἢ τῶν τῆς κοινωσίας· αἱ μεγάλαί ιδεαὶ πηγάζουσιν ἐκ τῆς καρδίας. Δυστυχῶς ἡ ἀνθρωπίνη καρδία πλήθει ἀδυναμιῶν, ὥστε νὰ ὑφιστῆται καὶ ἐγκαρτερῆ γενναίως εἰς τὴν ἀτομικὴν ἀπομόνωσιν. Οἱ ἄνθρωποι ἀποτελοῦμεν τοὺς λίθους μεγάλου τινος οἰκοδομήματος, συγκειμένου ἐκ γενικῶν τινῶν δοξασιῶν καὶ κληρονομικῶν διαθέσεων· ἕκαστος ἡμῶν ἔχει ἀξίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐν τῷ ὄλω θέσιν αὐτοῦ καὶ ἡ ἀξία ἐκπίπτει καὶ ἐξαφανίζεται ὡς ὁ κονιορτὸς, ἄμα τὸ οἰκοδόμημα καταρρέυσῃ. Τὸ θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα, καθ' ὅσον εἶχε πλημμυρῶς ἀναμοχλευόμενον, ἀνετράπη ἐξ ὀλοκλήρου· τὰ σύμβολα τὰ μᾶλλον σύμφωνα πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς, τέως μὲν τοῖς λοιποῖς συνεχόμενα ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ, τὸντεῦθεν δ' ἀμεταρρύθμιστῳ συστήματι, ἐξηφανίσθησαν ἐν τῷ ἄμα καὶ συναφείλον πᾶσαν πίστιν. Οἱ ἄνθρωποι ὁμοιώθησαν ἀπροβουλεύτοις κατεδαφισταῖς, οἵτινες, ἐν τῷ καθαιρεῖν τὸν οἶκον αὐτῶν, δὲν ἐσκέφθησαν ἐνταυτῷ περὶ τοῦ οἰκοδομησάι ἕτερον καὶ οὕτως ἐπὶ χρόνου πολὺ ἐφέροντο τῆδε κάκεισε ἐν ἀμφιβολίαις καὶ μέσῳ σκότους βαθυτάτου· περιῆλθον εἰς μίαν τῶν ἐποχῶν ἐκείνων καθ' ἃς οἱ ἄνθρωποι γινώσκουσι μὲν πολλὰ, εἰς οὐδὲν δ' ἐξ ὧν γινώσκουσι πιστεύουσιν ἐνδομύχως. Τὰ πολιτεύματα κατεστράφησαν ὡς ἡ θρησκεία. Ὁ μακεδονικὸς δεσποτισμὸς κατέπνιξε πᾶσαν φωνὴν παράτολμον καὶ πᾶν πνεῦμα ἀφορῶν εἰς τὰ δημόσια· ὁ λόγος ἐπεφυλάττετο τῇ κολακείᾳ, τῇ ἡδουπαθείᾳ, τῇ

μικρολόγῳ παιδείᾳ. Ἡ μὲν φιλολογία περιήρχετο εἰς χεῖρας τοῦ Ἐπικούρου, καθότι ἡ Σχολὴ τῶν Στωϊκῶν ἦτο φορτίον βαρὺ ὥστε πολλοὺς νὰ ἔχη τοὺς θιασώτας· ἡ δὲ εὐφράδεια εἰς τὸ στόμα Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, καθότι ὁ Δημοσθένης ἀπεβίωσε καταδικωμένος ὑπὸ τῶν νέων τῆς πατρίδος δεσποτῶν. Ὁ Δημήτριος καθιδρυτὴς ἐστὶ τῆς νέας σχολῆς τῆς εὐγλωττίας, ἥτις ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐστὶ τῆς νέας σχολῆς τῆς εὐγλωττίας, ἥτις ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἀσιατικὴ ἐκλήθη καὶ ἥτις, μηδὲν σπουδαῖον πραγματευομένη, τύπος ἐστὶ κενὸς καὶ παίγνιον βέβηλον, λέξεων θηρευτῆς καὶ τοῦ νοῦ δεσμοφύλαξ. « Οὗτος πρῶτος, » λέγει ὁ τῆς Ῥώμης ῥήτωρ, ἐμάλαξε καὶ κατέστησε χαῦνον καὶ ἀπλοῦν τὸν λόγον (α). Ἡ δὲ τραγωδία καθυστέρειζεν ἐξ ἀνάγκης, ὅτι αὕτη δεῖται τοῦ ἀγνοῦ ἀέρος τῶν θρησκευτικῶν καὶ πατριωτικῶν ιδεῶν, ὅστις ἐξαλείφει παρὰ τοῖς ἀνθρώποις πᾶσαν ιδέαν περὶ ἀτόμου, θύων τὰ πάντα τῷ νόμῳ καὶ τῇ πατρίδι, ὅτι αὕτη δεῖται ἀκροατηρίου ἐννοοῦντος τί ἐστὶ θεορία ἀφοσιώσεως. Ἡ τῶν Ἐπικουρείων Σχολὴ τοῦναντίον περιώριζε τὸν ἄνθρωπον ἐν ἑαυτῷ καὶ μόνῳ ὡς ἐν τόπῳ οἰκίῳ, καθίστα αὐτὸν κύριον σκοπὸν πάσης πράξεως αὐτοῦ καὶ καθυπέβαλλεν αὐτῷ τὴν κοινωνίαν, πρὸς ἣν ἄλλην σχέσιν δὲν εἶχεν εἰμὴ τὴν ἐκ τῶν ἰδίων συμφερόντων πηγάζουσαν. Ἐπεσθαι τῇ φύσει — ἰδοὺ ὁ μόνος ἀφορισμὸς τῆς Σχολῆς ταύτης· τῇ φύσει, ἥς αἱ ὁδηγίαι, κατ' οὐτοῦς, τῇ βόηθείᾳ λογικοῦ προχείρου καὶ ἀνενοουσιάζτου, ὑποδεικνύουσι τὰ εὐάρεστα ἔχνη τῆς ἡσυχίας. Ἀφθονία μὲν παρατηρήσεων καὶ ἠθικῆς ἐπιστήμης ἐν νῷ, μεγίστη δὲ ἠθικὴ ἀδυναμία ἐν καρδίᾳ — τοιοῦτος ἦν ὁ χαρακτήρ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀκμαίας ἔτι πᾶν ὅ,τι ἐκ τῶν προγεγεννημένων εἶχε λαβοῦσα, εἰς παρακμὴν δὲ τὸ κατ' αὐτὴν ῥεπούσης, ὡς ἐκ τῆς τῶν περιστάσεων ἀλλοιώσεως. Αἱ ἡμέραι ἦσαν πονηραὶ, πολὺδακρυς ἤρχετο ὁ θάνατος τῆς ὑψηλῆς ποιήσεως· ἀλλ' ἡ κωμῳδία εἶχε πως ζωὴν, ἡδύνατο νὰ ἐπιζήση μικρὸν, ὡσεὶ πῖναξ τῆς ἐποχῆς καὶ μάλιστα ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ εἰκονίζειν τὰς ἡμέρας ταύτας τοῦ ἠθικοῦ ἐκνευρισμοῦ καὶ τῆς κομποπροποῦς παραλυσίας. Οὕτως ὁ φίλος τοῦ Ἐπικούρου καὶ τοῦ Δημητρίου Μενάνδρος, διὰ τε τὴν ἀγχίνουαν καὶ τὰ λοιπὰ προτερήματα

αὐτοῦ, ἦλθε λίαν ἐγκαίρως εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν πλέον τὰ ἔξοχα πνεύματα δὲν ἐχώρουν.

Ἄλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Μενάνδρου τοῦτο μόνον ὑπῆρχε καὶ πλέον οὐ; ὁ θάνατος ἦτο παντελής καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐμελλε νὰ σβεσθῇ ἐν αὐτῇ τῇ ἐστία αὐτοῦ; Ἀπ' ἐναντίας· αἱ ἐπίσημοι ἐκεῖνοι ἡμέραι, καθ' ἃς ἐγεννῶντο αἱ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως σχέσεις, ἐκυοφόρουν ἐποχὴν μεγάλην, εἶχον ἐν ἑαυταῖς τοσαῦτα σπέρματα ζωῆς ὅσα ἴσως οὐδεὶς αἰὼν ἕτερος εὐμοίρησε λαβών. Ὅταν κοινωνικὴ τις κατάστασις ἔλθῃ ἐν τῷ διαλύεσθαι, ὁ φρόνιμος ἐρευνητὴς δὲν ματαιοπονεῖ ζητῶν μέσῳ τῶν συντριμμάτων τὰ σπέρματα τῆς διαδεχομένης — ἐκεῖ εὐρηγται ἐν ὑποτροφῇ τοῦτο ἄρθρον πίστεως ἐστὶν· ὁ Θεὸς δὲν ἐξαλείφει εἰμὴ ἐπὶ σκοπῷ τοῦ ἀναγράψαι· οὕτω, καθ' ὅσον τὸ θρησκευτικὸν σύστημα τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐξησθένει καὶ ἐξέλπει, πληθὺς ἀμετρος θρησκείων μετήγεται ἐξ Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας ἢ ἐπιτοπίως ἐγεννᾶτο. Νέοι ἱερεῖς, τὰς εἰκόνας φέροντες τῆς Κυβέλης ἢ τῆς Ἴσιδος, ἐθαυματούργουν καὶ τοὺς ἀσθενεῖς ἐθεράπευον διὰ λόγου· ὅσῳ αἱ ὑψηλαὶ τῆς κοινωνίας τάξεις ἀπέβαλλον πᾶσαν ιδέαν θρησκευτικὴν, τῶν ὁ λαὸς εἰδίδετο εἰς ἠντιναδὴποτε δεισιδαιμονίαν. Ἐπὶ τοῦτο δηλοῖ, εἰμὴ ὅτι ὁ λαὸς δεῖται τῆς πρὸς Θεὸν σχέσεως καὶ ὅτι κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ αὐτοπροαιρέτως πλάττει θρησκευτά, ἀμ' ἀφ' οὗ ἀφαιρεθῇ τὸ πατροπαράδοτον, οὕτως ὡς ἡ γόνιμος γῆ, ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων προσβαλλομένη, μυρίους ἀναδίδει βλαστοὺς ἀγρίους, ἀμ' ἀφ' οὗ καταπέσῃ τὸ γηραιὸν δένδρον, τὸ σκιάσαν αὐτὴν ἐπὶ χρόνου πολυῖ· Ταῦτο καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀνθρώπινα· ἡ ἐπικουρείος αὕτη ἡδυπάθεια, ὁ ψευδὴς μὲν εὐθὺς δὲ ὑπολογισμὸς οὕτοσι, ὁ συνιστῶν τὴν ἀρετὴν ἄτε δὴ ἡδονὴν καὶ τὴν ἡδονὴν ὑποβάλλων τῇ μετριότητι, ὁ ἐντελλόμενος τὸ προορᾶν καὶ ἀποφεύγειν τοὺς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς σκοπέλους καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις συκοινωνεῖν ὅσον οἷόν τε ἐπιδειξίως ἐπὶ σκοπῷ τοῦ ἀποφέρειν νοός τε καὶ καρδίας καρπούς — τοῦθ' ὅπερ ἡ εὐγενεστέρα ἐστὶ καὶ ἡ δι-αρκεστέρα ἀπόλαυσις — ἡ φιλοσοφία αὕτη, ἐγωιστῆς μὲν κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐγωιστῆς ἐστὶν, ἐνέπνεε τὸ τῆς κοινῆς ἐπιεικείας αἶσθημα, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου συνέτρεχον τὰ πάντα, καὶ ἡ συγγώνουσις τῶν τάξεων, καὶ ἡ κοινὴ ἀδυναμία καὶ ἡ ἀμοιβαία χρεία. Ἡ ἐπιεικεία αὕτη, φυσικὸν τοῖς Ἕλλησι προτέρημα, παρίστατο

(α) Hic primus inflexit orationem et eam mollem teneramque reddidit. (Κικ. ἐν Βρούτῳ).

ἐν σχήματι ἀληθοῦς φιλάνθρωπίας, ἣ τοῦλάχιστον ἐδίδε τὴν ταύτης εἰκόνα. Ἡ φιλία, ἣν τοσοῦτον ἐφήμισαν οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι καὶ ἣς χρῆσιν ἐποίησαντο πολιτεῖαι τινες ἀντὶ ἐλατηρίου ἐπὶ τε τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ πολιτικὰ, αὐτὴ καθίστατο ἀπλῆ τις καλοκαγαθία παρ' ἀνθρώποις ἐραστή. Δύω τινὰ στοιχεῖα ἐπώαζον ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας κοινωνίας — ἡ ἀόριστος ἀνάγκη τῆς θρησκείας, ζητούσης μορφὴν, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἰσχωροῦσα εἰς τὰς καρδίας, ἀνοῦχι ὡς νέα τις τάσις, τοῦλάχιστον ὁμως ὡς αἶσθημα καλλιτέρας ἐκτιμήσεως τυγχάνον καὶ ὅπερ βαθμηδὸν κατελέγετο εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀξιωματῶν καὶ τῶν ἐντολῶν. Ἐκ τῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης συγγραφῶν καταφαίνεται ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπερ μετ' οὐ πολὺ κέκληται νὰ ἐμπνεύσῃ τοῖς λαοῖς πᾶσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, εἶχεν ἤδη ἀναπτερυγισθῆ· ἀλλ' ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πίστις ἐδέοντο συμβόλου, καὶ συμβόλου κοινοῦ, δυναμένου, ὡς ἐκ τῆς δημόδους καὶ ἀμεταβλήτου αὐτοῦ μορφῆς, ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὰς πάσης φιλοσοφικῆς λογομαχίας καὶ νὰ ὑποβάλλῃ αὐταῖς θεμέλια στερεά. Ἐν τούτοις, ὁ ἀνθρώπος, καταλελειμμένος εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις, μυρίας ὄσας εἶχε τὰς πικρίας, ὡς συνάγεται ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ Μενάνδρου· ἐμελέτα πολλὰ, συνετίθετο, ἐσχολίαζεν, ἀνεκῆρυττε τὰς κανονικὰς βίβλους τῆς φιλολογίας αὐτοῦ, ἣς τινος ἢ πρώτης περιόδου ἔληξεν· ἀλλ' ἐν τῷ ἀναμοχλεύειν τὰ τοῦ παρελθόντος ἐρείπια, ἀνέτεινε συνεχῶς τὸ ὄμμα πρὸς τὸν ὀρίζοντα, μὴ τι ἴδῃ ποθὲν ἐρχομένους τοὺς νέους οἰκοδόμους.

Ἴνα ἐρευνήσωμεν τὴν τοιαύτην κατάστασιν, προτιθέμεθα νὰ διεξέλθωμεν τὰ μέχρις ἡμῶν περιωθέντα λείψανα τοῦ Μενάνδρου.

Αἱ μελέται τοῦ Κ. Βενοᾶ καὶ τοῦ Κ. Γουιλέλμου Γυιζώτου (α) περιέχουσι πᾶν ὅ,τι δίδεται ἡμῖν νὰ μάθωμεν ἢ εἰκάσωμεν περὶ τῶν

(α) Τὰ δύο ταῦτα συγγράμματα ἐβράβευσεν τῷ 1833 ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐν ἀρῶνι φιλολογικῷ, ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὄρους ἀγομένῳ: — « Ἱστορικὴ καὶ φιλολογικὴ μελέτη περὶ τῆς τοῦ Μενάνδρου κωμωδίας. Πρὸς καταρτισμὸν τῆς συγγραφῆς ταύτης ἀνάγκη νὰ διαφωτισθῇ ἡ τε ἐποχὴ καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ μενάνδρειου δράματος, τῇ βοήθειᾳ τῶν περικοπῶν, τῶν ἀρχαίων μικροτυπιῶν, τῶν ἀποσπασμάτων ὅσα ἐλείφθησαν ἡμῖν ἐκ τῶν κωμικῶν ποιήσεων τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς σχολῆς ἐκείνης, τῶν λατινικῶν ἀπομιμήσεων καὶ τῶν κριτικῶν συμπερασμῶν. Ἡ ἀμφοτέρων οἱ συναγωνισθέντες, ἴσοι τὴν ἐπιτυχίαν, ἐξεπλήρωσαν κατὰ γράμμα τοὺς ὄρους τοῦ ἀγῶνος. Τοῦ Κ. Βενοᾶ τὸ ἔργον βρίθκει λακωνισμοῦ, εἶναι καλῶς συντεταγμένον καὶ ἐν αὐτῷ ἐμπρέπει προπάντων παιδεία τε καὶ σταθερότητι τὸ ἠθικόν.

δραμάτων αὐτοῦ, περὶ τῶν ὑποθέσεων τὰς ὁποίας ἐκ προτιμήσεως ἐπραγματεύετο, περὶ τῶν μᾶλλον ἐν χρήσει προσώπων, περὶ τοῦ σχεδίου, τῆς πλοκῆς, τῆς ἐντελείας τῆς κωμωδίας αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ταύτης ἐπιρροῆς. Ὅ,τι περὶ τούτου γινώσκωμεν ὀφείλεται εὐαριθμοῖς τισὶ καὶ βραχυτάτοις ἀποσπάσμασι, περιελθοῦσιν ἡμῖν ἐκ μαρτυρίας τῶν μεταγενεστέρων ἠθικολόγων, τῶν γραμματικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πατέρων, Ἰουστίνου, Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, Ἀθηναίου, Στοβαίου καὶ λοιπῶν· ἄλλως τε συμπεραίνομεν καὶ ἐκ τῶν ἀπομιμήσεων ἢ μεταφράσεων τῶν λατίνων κωμικῶν, τὰς ὁποίας οἱ ἀρμόδιοι κριταὶ ἐθεώρουν κατὰ πολλὰ ὑποδεεστέρας τοῦ πρωτοτύπου. Ὁ Καῖσαρ ἐπονυμάζει ἡμιμένανδρον τὸν Τερέντιον καὶ θαυμάζει αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ συνάγεται οἷας καὶ ἡλικίης ἤξιοῦτο τιμῆς ὁ Ἕλληνας ποιητῆς, ὁ πεντακοσίας συγγράψας κωμωδίας, ὧν αἱ πλεῖσταί ἐθεωροῦντο ἀριστουργήματα! Ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ ἐπικαλούμεθα τοὺς καλλιτέρους κριτικούς τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, ὁμοθυμαδὸν θαυμάζοντας καὶ λαλοῦντας περὶ τοῦ Μενάνδρου ὡς περὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀρίστου τύπου τῆς κωμωδίας. Ἄλλως τε τὰ πολύτιμα λείψανα αὐτοῦ, κόνις μαρμάρων τε θραυσμένων, ὡς ἀριστα εἶπεν ὁ Κ. Βιλλεμαῖνος, ὅσον οἶόν τε δικαιοῦσι τὸ θαυμάζειν τὸν ἄνδρα, ὅστις, καὶ τοι τοιοῦτος, παρεγνώσθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ. Ἀπλούστατος τὴν φράσιν, πλήρης ἀνεπιτηδεύτων ἀποφθεγμάτων, ἀναθρωσκότων ἀφελῶς μέσῳ τοῦ βῶυ τοῦ διαλόγου, πλήρης νεύρου καὶ ὄργασμοῦ, ὁ Μενάνδρος ἀπὸ τοῦ εὐτραπέλου μεταβαίνει εἰς τὸ σοβαρὸν, ἀπὸ τοῦ παθητικοῦ εἰς τὴν σκέψιν, μετὰ τινος μελαγχολίας, ἣν ἐνέπνεεν αὐτῷ ἡ ἐποχὴ, ἴσως δ' ἦτο καὶ ἔμφυτος αὐτῷ ὡς τῷ Μολιέρῳ. Καθ' ὅλας

Ἡ βίβλος τοῦ Κ. Γυιζώτου, μέχρις ὑπερβολῆς ἀφθονος τὰς παραθέσεις, ἐλέγχει πως ἐλλείψιν καλλισθησίας. Οὕτω λόγου χάριν, ὑπερβαίνει, καθ' ἡμετέραν κρίσιν, τὰ ὅσα ὁ συγγραφεὺς καὶ καταγγέλλει τῶν γνώσεων αὐτοῦ, ὅταν ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ ὡς ἀπομιμήσιν ἐπιτυχῆ τοῦ μενάνδρειου πνεύματος φέρεται τὰς τοῦ Ἀλκίφρονος ἐπιστολάς, ἐν αἷς πάντοτε διαφαίνεται ἡ περὶ τὸ μεγαθύνειν τὰ πράγματα βροπὴ καὶ ἡ περὶ τὸ μῖμεισθαι ἀδεισιότης. Ἄλλ' ἡ ἀφθονία αὐτῆς πηγάζει ἐκ φύσεως καὶ προσιωκίζει τὰ βέλτεστα διὰ τοῦ δοκιμίου τούτου, ὥστε νὰ λάθωμεν αὐτὴν ὡς ἀφορμὴν αὐστηρᾶς ἐπικρίσεως. Τὸ ἔργον τοῦ Κ. Γυιζώτου εἶναι πλήρες, περιέχει πᾶν ὅ,τι δυνατόν εἶπεῖν πᾶν τὸ ἐκ τοῦ Μενάνδρου περιλειφθὲν εὐρηται ἐν αὐτῷ μεταπεφρασμένον καὶ ἡ ἀγαθὴ αὐτῆ ἀρχὴ δικαιοῦ ἡμᾶς ἀπεκδεχομένους ἄλλας συγγραφὰς ὅχ' ἦτον πλήρεις ἵνα ὡς καὶ μᾶλλον ἀρκεῖς.

τὰς περικοπὰς αὐτοῦ εὗρηται τὸ ὁμαλὸν καὶ ῥέον, ἢ φυσικὴ ἔλαστικότητα τοῦ ἐκλεκτοῦ διαλογικοῦ ὕφους· ἂν δὲ μικραὶ τινες ἐναλλαγαὶ ἀναφαίνωνται ἐναχοῦ, ἀποδετέαι τῇ Μούσῃ, ἥτις οὐδέποτε στέργει νὰ καταβῇ μέχρις ἡμῶν καὶ γλίσχρος ἐπιτρέχει τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων, ὅτις τοῦ ὑπερβαίνειν τὴν τούτων σφαῖραν. Τὸ νὰ μεταφράσῃ τις, καὶ μάλιστα μεταφράζων νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀφέλειαν καὶ ὁμαλότητα τοῦ λόγου ἢ τὴν ἐναρμόμιον καὶ ἀπέριπτον κομψότητα αὐτοῦ, ἀποβαίνει ἐπίσης μάταιον ὡς ἂν τις ἐπεχειρεῖ τὴν μετάφρασιν τοῦ Λαφονταίνου ἀγγλιστὶ ἢ γερμανιστὶ. Τούτου ἕνεκα, ἀπέχοντες τῆς φιλολογικῆς ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ προκειμένου, περιοριζόμεθα εἰς τὸ ἱστορικὸν ζήτημα, ὅπερ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς προὔθεμεθα ὡς κύριον σκοπὸν ἐν τῇ πραγματεία ταύτῃ.

Μικρὰ μὲν καὶ σπάνια τὰ μενάνδρεια λείψανα, ἀλλὰ, καίτοι τοιαῦτα, παρατιθέμενα τῇ ἱστορίᾳ, δύνανται νὰ φωτίσωσιν ἡμᾶς ἀρκούντως περὶ τῆς ἠθικῆς κρίσεως, περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς παρακμῆς καὶ περὶ τῶν προσδοκιῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐπὶ Μενάνδρου. Ὑπὸ τὰς ἐξῆς ἀρχικὰς τρεῖς ἐπόψεις ἐρευνήσομεν αὐτὰ — βίος οἰκογενειακός — βίος πολιτικός — γενικὴ ἰδέα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περὶ ἀνθρωπίνου βίου.

[Ἔπεται].

ΤΟ ΠΑΛΑΤΙΟΝ ΤΩΝ ΔΟΥΩΝ

ἐν Βενετία.

Ὁ θέλων ἀκριβεῖς γνώσεις περὶ τοῦ ἐν Βενετία Παλατίου τῶν Δουῶν, μὴ περιμένη νὰ φωτισθῇ ἐκ περιγραφῶν· πρέπει νὰ ἀπέλη ἐπιτοπίως, ὅτι πᾶν τὸ λεγόμενον ἀμυδρὸν εἶναι ἰχνογράφημα τοῦ Θαυμασίου ἐκείνου οἰκοδομήματος· ὑπάρχουσι λεπτομέρειαί τινες ἀνεπίδεκτοι περιγραφῆς· τὰ ἔχνη, ὅσα ὁ χρόνος, ῥαγδαίως διερχόμενος, ἀφῆκεν ἐπ' αὐτοῦ, δὲν ἐπιδέχονται ἐκτυπώσεως.

Ἄδηλον πότε ἐκτίσθη τὸ παλάτιον τῶν Δουῶν. Ἐν ἔτει 809, ἐπὶ Δόγου Ἀγγέλου Παρτικιπατίου (Angelo Participatio) ὠκοδομήθη παλάτιον τι καὶ ἐκ παραδόσεως φέρεται ὅτι τὰ τούτου θεμέλια ἐτέθησαν ἐκεῖ ὅπου σήμερον βλέπομεν τὸ τῶν Δούων. Εἴτε ἀληθεύῃ ἢ παράδοσις, εἴτε μὴ, βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἰδιότροπος καὶ ἀλλόκοτος ἀρχιτεκτονικός ρυθμὸς τοῦ παλατίου τούτου, πλήρης ἀντιθέσεων καὶ ποικιλιῶν, δίδει νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἡ οἰκοδομὴ δὲν ἐγένετο ἐφ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου, οὔτε διὰ μιᾶς, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων καὶ ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων χειρῶν.

Ἀκριβῶς ἐξεταζόμενον, τὸ τῶν Δουῶν παλάτιον εἶναι ἡ ἱστορία τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Βενετίας· ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν ἀνακαλεῖ εἰς μνήμην τὰ ἐν Βενετία διαδραματισθέντα κακουργήματα καὶ μαρτυρεῖ ἐνταυτῷ τὸν πλοῦτον, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῆς δημοκρατίας ταύτης.

Ἐξοσι πόδας κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας κείνται αἱ φυλακαὶ, λιθόκτιστος λαβύρινθος, ἄγριος καὶ τρομερὸς, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἀπὸ εἰσδύει διὰ μιᾶς καὶ μόνος ὀπῆς, ὕψους μὲν ἐνὸς ποδός, πλάτους δὲ τεσσάρων δακτύλων, περιπεφραγμένης δὲ διὰ κιγκλίδων σιδηρῶν. Αἱ φυλακαὶ αὗται κοινωνοῦσιν μετὰ τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Μάρκου διὰ στενῆς καὶ ἀποκρύφου ὁδοῦ καὶ οἱ κικέρωνες (α) διηγοῦνται ὅτι οἱ Δόγαι, ὅταν ἐπεθύμουν νὰ ἀπαλλαχθῶσι τινος εὐγενοῦς Βενετοῦ, περιέμενον ἑορτάσιμόν τινα ἡμέραν· μέσῳ δὲ τῆς χαρᾶς, ἥτις ἐφαίδρυνε τὴν πλατείαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, δῆμιοι παραφυ-

(α) Κικέρωνας (Ciceroni) ὀνομάζουσιν ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς ἰδιότροπους τῶν ἕνων (ξαναγούς).

λάττοντες ἤρπαζον αἶφνης τὸν τεταγμένον εὐγενῆ καὶ ἀπήγαγον εἰς μίαν τῶν υπογείων ἐκεῖνων φυλακῶν, τὴν ὁποίαν εἶδον, καὶ ὅπου σώζονται εἰσέτι τὰ ἔχνη τοῦ αἵματος ἐπὶ τῶν κιγκλίδων τοῦ φεγγίτου, ἀφ' οὗ ἔδενον τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀτυχοῦς θύματος, πρὶν ἢ ὁ πέλεκυς τοῦ δημίου ἀποτέμῃ αὐτήν· μετέπειτα πτώμα τε καὶ κεφαλὴ ἐρρίπτοντο ἐντὸς μαύρης γοιδοῦλης, ἐπὶ τούτῳ ὠρισμένης, ἥτις περιέμενε δεδεμένη ὑπὸ τὴν γέφυραν τῶν στεναγμῶν· ὁ γοιδοῦλης ἀνέπλεε τὸ Λίδο καὶ τὸ φορτίον ἐξηφανίζετο ὑπὸ τὰ ἀλμυρὰ ὕδατα—οὕτω πως ἄγνοια παντελῆς ἐβασίλευε περὶ τοῦ θύματος!

Ἐκ τῶν φυλακῶν ἡ ἀνάβασις εἰς τὸ παλάτιον γίνεται διὰ τῆς κλίμακος, τῆς φημιζομένης διὰ τὴν καρατομίαν τοῦ Μαρίνου Φαλιέρου. Ὁ κικέρων μου, δεικνύων μοι τὴν τελευταίαν βραθυμία, ἐφαρμένην ἐκ τῆς πολυκαιρίας, διέσχυρίζετο ὅτι ἔβλεπε τὰ ἔχνη τοῦ πελέκεως, ὑπὸ τὸ κτύπημα τοῦ ὁποίου ἔπεσεν ἡ κεφαλὴ τοῦ Δόγου.

Εἰς τὴν πρώτην ὄροφὴν ὑπάρχει τὸ κιβώτιον τῶν καταμηνύσεων—Φρίκη! τὸ κιβώτιον ἐκεῖνο ἐχρησίμευε πολλάκις εἰς θεραπείαν ἀτομικῶν παθῶν, ἰδιαιτέρων ἐκδικήσεων! ἤρκει νὰ ρίψῃς ἐντὸς αὐτοῦ ὀλίγας γραμμὰς, καταγγελλούσας εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸν δαῖνα ἢ τὸν δαῖνα ἐπὶ προδοσίᾳ ἢ συνωμοσίᾳ κατὰ τῶν καθεστώτων—καὶ ὁ καταγγελλόμενος ἐχάνετο ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς!

Εἰς τὴν δευτέραν ὄροφὴν κεῖται ἡ βιβλιοθήκη τοῦ παλατίου, κεκοσμημένη μὲ τὰς εἰκόνας πάντων τῶν Δογῶν τῆς Βενετίας, ἐξαιρέσει τῆς τοῦ Μαρίνου Φαλιέρου· τὸν τόπον ταύτης κατέχει παραπέτασμα μαῦρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή ὑπάρχει λατινιστὶ γεγραμμένη: *Marino Falieri, pro crimibus detruncati*.

Τὰ φαντώματα τῶν αἰθουσῶν εἶναι ἐπίχρυτα καὶ οὕτω πλουσίως τετορευμένα, ὥστε ἀδύνατον νὰ ὑπολογισθῶσι τὰ ἐπ' αὐτοῖς δαπανηθέντα ἐκατομμύρια. Ἔνθεν καὶ ἔνθεν, εἰς τοὺς τοίχους, βλέπεις τὰ ἀριστουργήματα τῆς γραφίδος τοῦ Τιντορέττου, Παύλου τοῦ Βερονέζου καὶ τοῦ Τιτιανῶ, ἀριστουργήματα διεγείροντά μὲν ἰδέας ἀπείρους καὶ ἀλλεπαλλήλους περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεως τῆς δημοκρατίας, ἀλλ' οὐχ ἤττον καὶ φρικίας ἐμπνιούντα εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ δεσποτισμοῦ τῶν Δογῶν καὶ τῆς Ἱεροκρισίας (*Inquisizione*)· διότι αἱ αἰθουσαι ἐκεῖναι, ἐν συνόλῳ λαμβανόμεναι, δὲν εἶναι εἰμὴ ἡ αἰθουσα τοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα, κειμένη πλησίον τῆς μουσικῆς, ὕπισθεν τῆς γέφυρας τῶν στεναγμῶν καὶ ὑπὸ τὰς μοιλοθόλους φυλακὰς (*Piombi*), ὅπου ἐκλείοντο οἱ κατηγορούμενοι ἐν καιρῷ θέρους καὶ ὅπου ὁ ὠραῖος ἥλιος τῆς Ἰταλίας, προσβάλλων τὰς μοιλο-

θόλους στέγας, ἀντὶ ζωῆς ἔφερε τὴν κόλασιν, ἐγίνετο ὁ δῆμιος τῶν θυμάτων τῆς τυραννίας.

Δις ἐγένετο λόγος περὶ τῆς γέφυρας τῶν στεναγμῶν—ἀνάγκη δὲ νὰ ἐνδιατρίψωμεν περὶ ταύτης ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἐπιστημότητα.

Ἐπὶ ἀρχιτεκτονικῆν ἔποψιν ἐξεταζομένη, ἡ γέφυρα τῶν στεναγμῶν δὲν παρέχει ὕλην εἰς λόγους· ὕψος μὲν ἔχουσα 18 ποδῶν, πλάτος δὲ 2 μέτρων γαλλικῶν, συζεύγει τὸ παλάτιον τῶν Δογῶν μετὰ τῶν φυλακῶν τοῦ κράτους· εἶναι ἐστεγασμένη καὶ κατασκότεινος, ἄνευ παραθύρου ἢ φεγγίτου, καὶ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα ἄριστα δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰς σκευοφόρους ἀμάξιας τοῦ στρατοῦ. Ἴδου ὡς ἐγγιστα ὅ,τι δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς οἰκοδομῆς· ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ὅμως ἔχει ἄπειρα. Μικρὰ διώρυξ χωρίζει τὸ παλάτιον τῶν Δογῶν ἐκ τῶν φυλακῶν τοῦ κράτους καὶ ἐπὶ τὸν αὐχένα αὐτῆς εἶναι ἐζευγμένη ἡ γέφυρα τῶν στεναγμῶν. Ἐκεῖ, ἐν ταῖς εἰρημέναις φυλακαῖς, ἐκρατοῦντο οἱ μέλλοντες ν' ἀκούσωσι τὴν καταδίκην τῶν ὅταν δ' ἔμελλον νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὸ συμβούλιον, ὁ παρὰ τῷ κακουργοδικεῖῳ εἰσαγγελεὺς διήρχετο τὴν γέφυραν τῶν στεναγμῶν, ἐπορεύετο εἰς ἀναζήτησιν τοῦ καταδίκου, ἐλάμβανεν αὐτὸν καὶ ἔφερε διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐνώπιον τῶν Δέκα—πολλάκις, ἂν μὴ εἴπωμεν πάντοτε, ὁ κατηγορούμενος δὲν διήρχετο ἐκ δευτέρου τὴν γέφυραν. Οὕτως ἡ φοικτὴ αὕτη δίοδος κατέστη περίφημος παρὰ Βενετοῖς διὰ τὰ δάκρυα, τοὺς θρήνους καὶ τοὺς στεναγμοὺς τῶν μυρίων καὶ μυρίων οικογενειῶν, τὰς ὁποίας ἀπηνῶς ἐδεκάτιζε τὸ τρομερὸν συμβούλιον.

Πᾶς τις συμπεραίνει οἰκοθεν ὅτι τὸ παλάτιον τῶν Δογῶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀπαρτίζει τὴν ἐν λίθῳ ἱστορίαν τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας, ἡ δὲ γέφυρα τῶν στεναγμῶν τὸ λυπηρότερον μέρος τῆς αἰμοσταγοῦς ἱστορίας ταύτης.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ.

Γάμος παρ' ἀνθρώπων εὐκτὸν κακόν.

Ἐν γένει,— παρατηρεῖ συγγραφεὺς ἐνδοξος, καὶ ἄλλως ἀνὴρ ἐπίσημος τῆς Ἀγγλίας—τὸ ἡδύτερον μέρος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ χρόνος τῆς ἐρωτικῆς περιποιήσεως, ἀλλ' ἐκεῖνης μόνον, ἥτις, ἐν εἰλικρινεῖᾳ αἰσθημάτων καὶ ἐπὶ σκοπῷ μελλούσης συζυγίας, ἀποτείνεται εἰς φιλόφρονα καὶ συνετὴν ἐρωμένην. Ἀγάπη, πόθος, ἐλπίς, ἄπασαι αἱ τερπναὶ συγκινήσεις δι-

γείρονται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ εἰς θεραπείαν μελλονύμφου ἐνασχολουμένου.

Ὁ πανοῦργος, ὁ μόνον εἰς τὰ πλούτη νεανιδὸς τινος ἀποβλέπων, παντά-
πασι δὲ ἀγάπης ἄμοιρος, δύναται νὰ καταπέσῃ αὐτὴν ὅτι ἔχει σφοδρὸν πρὸς
αὐτὴν ἔρωτα, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοπούμενου εὐκολώτερον ἐκείνου ὅστις
εἶναι σφόδρα ἐρωτόληπτος. Ὁ ἀληθὴς ἔρωσ ἔχει μυρίας λύπας, ἀνυπομονη-
σίας καὶ δυσαρρεσκείας, αἵτινες καθιστῶσι τὸν νέον ἀναφροδίτου εἰς τὰ ὄμ-
ματα τῆς ἐρωμένης· προσέτι δὲ ταπεινώνει τὸ σχῆμα τοῦ ἐραστοῦ, δίδει
αὐτῷ φόβους, ὑπονοίας, καὶ πτωχείαν πνεύματος, καὶ πολλάκις κάμνει ὥστε
νὰ φαίνεται ἀξιολύπητος καὶ εἰς αὐτὰ ἐκείνα δι' ὧν σκοπὸν ἔχει νὰ
συστηθῇ.

Ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἡ ἀγάπη καὶ ἡ σταθερότης ὑπάρχουσι μᾶλλον εἰς τὰ
ἀνδρόγυνα ἐκείνα, ἅτινα πρὸ τοῦ γάμου ἔλαβον πολυχρονίους φιλόφρονας
σχέσεις. Ὁ ἔρωσ πρέπει νὰ ῥιζωθῇ καὶ νὰ δυναμώσῃ πρὶν ἐμβολισθῆ ἐπ' αὐ-
τοῦ ὁ γάμος. Μακρὰ σειρὰ ἐλπίδων καὶ προσδοκιῶν προσηλόνει ἐν τῷ πνεύ-
ματι τὴν ιδέαν τοῦ ἐρωμένου, καὶ καθιστᾷ ἕξιν τὴν πρὸς αὐτὴν ἢ αὐτὸν
κλίσιν.

Τὰ μέγιστα ἐνδιαφέρουσι τὸν ἄνθρωπον αἱ ἀρεταὶ τοῦ πρὸς ὃν θέλει ἐνω-
θῆν ἐπὶ ζωῆς του, διότι οὐ μόνον τὴν παρούσαν κατάστασιν ἀποτελοῦσιν
ἡδεῖαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν αἰώνιον εὐδαιμονίαν συντείνουσιν. Ὅταν μὲν ἐκλέ-
γῳσιν οἱ συγγενεῖς στοχάζονται κυρίως τὰ χρήματα, ὅταν δὲ ἐκλέγῳσιν αὐτοὶ
οἱ μελλονύμφου ἀποβλέπων ὡς ἐπιτοπλεῖστον εἰς τὰ τοῦ προσώπου. Ἀμφότεροι
ἔχουσι τοὺς λόγους των. Οἱ πρῶτοι θέλουσι νὰ προμηθεύσωσιν εἰς τοὺς συγγε-
νεῖς, ὑπὲρ ὧν προσπαθοῦσι, πολλὰς τῶν τοῦ βίου ἀναπαύσεων καὶ ἡδονῶν, καὶ
συγχρόνως ἐλπίζουσι ἴσως ὅτι τὰ πλούτη τῶν φίλων των θέλουσι συντείνειν εἰς
τὴν ἐαυτῶν ὑπόληψιν καὶ ὠφέλειαν. Οἱ δεῦτεροι προετοιμάζουσι ἐαυτοῖς ἀδιά-
κοπον εὐωχίαν. Τὸ εὐεὶδὲς πρόσωπον οὐ μόνον διεγείρει, ἀλλὰ καὶ συνεχίζει
τὸν ἔρωτα, καὶ γεννᾷ εἰς τὸν θεατὴν μυστικὴν τινα εὐαρέστησιν, ἀφοῦ σβε-
σθῶσιν αἱ πρῶται φλόγες τῆς ἐπιθυμίας, δίδει ἔπαρσιν εἰς τὴν σύζυγον ἢ τὸν
σύζυγον μεταξὺ φίλων τε καὶ ξένων, καὶ γενικῶς πληροῖ τὴν οἰκογένειαν
ὕγιεινῶν καὶ ὠραίων τέκνων.

Παρὰ γυναῖκα περιφημον διὰ τὰ κάλλη της, ἤθελον προτιμήσῃ μίαν εὐά-
ρεστον εἰς τὰ ὄμματά μου καὶ οὐχὶ δυσάρεστον εἰς τὰ τοῦ κόσμου. Ἐὰν
νυμφευθῆς τινὰ ἐκ τῶν ὠραιοτάτων, πρέπει νὰ ἔχῃς σφοδρὸν αὐτῆς ἔρωτα·
εἰ δὲ μὴ, λείπει σου ἡ πρὸς αἴσθησιν τῶν θεληγῆτρων αὐτῆς ἀπαιτουμένη διά-
θεσις· ἀλλ' ἐὰν πάλιν ὁ ἔρωσ σου εἶναι σφοδρὸς, πιθανώτατον ὅτι φόβοι καὶ
ζηλοτυπία θέλουσι πικραίνειν αὐτόν.

Πραῦτης πνεύματος καὶ ἀγαθότης ψυχῆς ἀποτελοῦσι διὰ βίου τὸν σύντρο-
φον ἡσυχον· ἀρετὴ καὶ ὀρθὴ κρίσις καθιστῶσιν αὐτὸν τερπνὸν φίλον· ἀγάπη

δὲ καὶ σταθερότης ἀποτελοῦσι καλὴν ἢ καλὸν σύζυγον. Ἄλλ' ἐὰν εἷς ἔχῃ
ὅλα ταῦτα τὰ προτερήματα, ἑκάτον στερεῦνται αὐτῶν. Πόση ἄρα προσοχὴ
ἀπαιτεῖται εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀτόμου, μέλλοντος νὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ ζωῆς σύντρο-
φος, φίλος καὶ σύζυγος! Ἄλλ' ὁ κόσμος ζητεῖ πολὺ μᾶλλον τὴν πολυτέλειαν
καὶ τὴν ἐπίδειξιν παρὰ τὴν εὐδαιμονίαν· προτιμῶμεν νὰ θαμβόνωμεν τὸ
πλήθος παρὰ νὰ συμβουλευόμεθα τὰ ἴδια ἡμῶν συμφέροντα· καὶ παράδοξον
εἰπεῖν! οἱ ἄνθρωποι σπουδάζουσι πολὺ μᾶλλον νὰ φαίνωνται εἰς ἄλλους ὅτι
ζῶσιν ἐν ἀνέσει καὶ εὐδαιμονίᾳ, παρ' ἀληθῶς νὰ διάγῳσιν οὕτω. Ἐξ ὅλων
ζῶν ἀνομοιοτήτων, ἡ κατὰ τὴν διάθεσιν προξενεῖ τὰ δυστυχέστερα συνοικέ-
σια καὶ ὅμως οὐδὲ μᾶς ἔρχεται πολλάκις εἰς τὸν νοῦν, ἐνῶ συνάπτομεν αὐτά.
Πολλοὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἀνομοίως συνευγμένον καὶ βρασιζόμενον ἐπὶ ζωῆς μὲ
πρόσωπον ἰδιαιτέρου τινος χαρακτῆρος, ἡδύνατο νὰ διάγῳσιν εὐχαρίστως μὲ
ἄτομον ὅχι καλλιτέρας μὲν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐναντίας διαθέσεως. Ἀμφότεροι οἱ
σύζυγοι ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἐνάρετοι καὶ ἀξιεπαινοὶ περὶ τοὺς σκοποὺς των,
καὶ ὅμως νὰ μὴ συμβιβάζωνται περὶ τοὺς χαρακτῆρας.

Ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸ τοῦ γάμου νὰ θεωρῶμεν καὶ διακρίνωμεν ὀξυδερκῶς
τὰ τοῦ ἐρωμένου ἢ τῆς ἐρωμένης ἐλαττώματα, τοσοῦτον πρέπει μετὰ τὸν
γάμον νὰ ἡμεθα ὡς πρὸς αὐτὰ ἀμβλυωπεῖς καὶ ἐπιπόλαιοι. Καὶ τέλειος ἄν-
σοὶ φαίνεται ὁ ἄνθρωπος μακρόθεν, ὅταν γνωρίσῃς αὐτόν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ
συνοικειωθῆς, θέλεις εὐρεῖν εἰς τὴν διάθεσίν του πολλὰ ἐλαττώματα, ἅτινα
οὐδέποτε ἀνεκάλυψας ἢ ἴσως ὑποπτεύθης. Ἐνταῦθα λυπὸν ἢ φρόνησις καὶ ἡ
ἀγαθότης πρέπει νὰ δείξῳσι τὴν ἰσχύν των· ἡ πρώτη θέλει ἐμποδίσῃ τοὺς
διαλογισμοὺς τοῦ νὰ ἐνδιατρίβωμεν εἰς τὰς δυσάρεστους ιδιότητας, ἡ
δευτέρα θέλει διεγείρει ὅλην τὴν τρυφερότητα τῆς συμπαθείας καὶ φιλάνθρω-
πίας, καὶ βαθμηδὸν μαλακῶσει καὶ μετασχηματῶσει αὐτὰς ἐκείνας τὰς ἀτε-
λείας εἰς καλλονάς.

Ὁ γάμος πλατύνει τὸν κύκλον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης μας. Ὁ ἐκ τοῦ
ἔρωτος γάμος εἶναι ἡδύς, ὁ ἐκ τοῦ συμφέροντος ἄκοπος, εὐδαίμων δὲ ἐκείνος
εἰς ὃν καὶ ὁ ἔρωσ καὶ τὸ συμφέρον συντύχῳσιν. Ὁ εὐδαίμων γάμος περιλαμ-
βάνει ἐν ἐαυτῷ ὅλας τὰς ἀγαλλιᾶσεις τῆς φιλίας, ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τῆς
αἰσθήσεως καὶ τοῦ λογικοῦ καὶ ἐν ὀλίγοις ὅλα τὰ ἡδέα τῆς ζωῆς. Τρανῶτα-
αἰσθήσεως καὶ τοῦ λογικοῦ καὶ ἐν ὀλίγοις ὅλα τὰ ἡδέα τῆς ζωῆς. Τρανῶτα-
τον δὲ σημεῖον ἐξηχρησιωμένου καὶ κακοήθους αἰῶνος εἶναι ὁ χλευασμὸς τοῦ
συνδέσμου τούτου. Καὶ κατ' ἀλήθειαν, ἐκείνων μόνον ἐπιφέρει τὴν εὐδαιμο-
νίαν, οἵτινες δύναται μετὰ περιφρονήσεως καὶ ἀποστροφῆς νὰ ἐπιβλέπωσιν
εἰς τὰ ἐπικρατοῦντα διεσθαρμένα ἦθη, καὶ νὰ συμβαδίζωσιν εἰς τὰς ὁδοὺς
τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας.

Η ΟΠΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΙΡΖΑ.

Τῆ πέμπτῃ ἡμέρᾳ τῆς Σελήνης, ἣν κατὰ προπατορικὸν ἔθος φυλάττω ὡς ἡμέραν ἱερὰν, νιφθεις καὶ προσευχηθεὶς τὴν πρωϊνὴν δέησιν τῷ ὑψίστῳ, ἀνέβην τὸν ὑψηλὸν λόφον τοῦ Βαγδατίου, ἵνα διατρέψω τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας ἐν μελέτῃ καὶ προσευχῇ. Ἐν ᾧ δὲ ἔπνεον τὸν καθαρὸν ἀέρα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τούτου, παρεδόθη ἐν εὐθείᾳ σκέψιν περὶ τῆς ματαιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ ἀπὸ στοχασμοῦ εἰς στοχασμὸν μεταβαίνων — «βεβαίως, εἶπον, ὁ ἄνθρωπος εἶναι σκιά, ἡ δὲ ζωὴ ἐνύπνιον» —

Ἐν ᾧ τοιαῦτα ἐστοχαζόμεν, ἐρρίψα τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς κορυφῆς βράχου τινος μὴ ἀπέχοντος, καὶ ἐκεῖ ἀνεκάλυψά τινα ὑπὸ τὴν ἐνδυμασίαν ποιμένος, ὅστις εἶχεν εἰς χεῖρας μακρὸν ὄργανον μουσικόν· ἅμα εἶδον αὐτὸν, οὗτος, προσαρμώσας τὸ ὄργανον εἰς τὰ χεῖλη, ἤρχισε παίζων τὸ ἄσμα ἦτον ὑπερβαλλόντως γλυκὺ, ἡ δὲ συχνὴ ἐναλλαγὴ τῶν τόνων ἀπετέλει μελωδίαν ἀνέκφραστον καὶ καθ' ὅλον διάφορον τῶν ὄσων ποτὲ εἶχον ἀκούσει. Τὸ ἐναρμόνιον καὶ γλυκύτατον τοῦτο ἄσμα ἔφερεν εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου τὰ οὐράνια ἐκεῖνα μελωδήματα, τὰ ὅποια ψάλλονται εἰς τὸν παράδεισον ἐπὶ τῇ ἀναβάσει τῶν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀποδημουσῶν ἀγαθῶν ψυχῶν, καὶ τὰ ὅποια διασκεδάζουσιν οὕτω τὰς ἐντυπώσεις τῆς τελευταίας ἀγωνίας καὶ παρασκευάζουσι τὰς ψυχὰς εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ μακαρίου ἐκείνου τόπου.

Πολλὰκις ἐρρέθη ὅτι ὁ ἐνώπιόν μου κείμενος βράχος ἦτο κατοικία πνεύματος καὶ ὅτι πολλοὶ διαβάται ἠφράνθησαν ἀκούοντες τὴν οὐρανίαν μουσικὴν ταύτην, ἀλλ' οὐδέποτε ὅτι ὁ μουσικὸς ἔγινεν ὄρατός. Εἰς ἐμὲ δὲ, ἐκτὸς τοῦ ὄρατός, ἐπὶ τέλους, ἀφ' οὗ διὰ τῶν μαγευτικῶν ἐκείνων τόνων ὑψώσε τοὺς στοχασμούς μου καὶ ἔκαμην ὥστε, λησμονῶν ἑμαυτὸν καὶ τὸν κόσμον ἐν ᾧ ὑπῆρχον, νὰ δοθῶ εἰς σκέψεις ἀνωτέρας τῶν διανοητικῶν δυνάμεών μου, εἰς ἐμὲ, λέγω, ἐπὶ τέλους καὶ ἔνευσε καὶ διὰ κινήσεως τῆς χειρὸς διέταξε νὰ προσέλθω ἢν ἐκάθητο θέσιν. Προσῆλθον λοιπὸν, ὡς διετάχθη, καὶ προσῆλθον μὲ τὸ σέβας ἐκεῖνο, ὅπερ ἐμπνέουσι τὰ ἀνωτέρας φύσεως ὄντα· καὶ τοὶ ἠγαλλόμεν τὴν καρδίαν καὶ ἐφερόμην ὑπεράνω πολὺ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν σφαίρας, ἔπεσα ὅμως πρὸ τῶν ποδῶν του καὶ ἐκλαυσα.

Τὸ πνεῦμα μοὶ ἐμεδίασε καὶ μοὶ ὠμίλησεν εὐπροσηγόρως καὶ μετὰ συμ-

παθείας, οὕτως ὥστε οἱ δισταγμοὶ καὶ οἱ φόβοι, μετὰ τῶν ὁμοίων ἐπλησίαζον, διελύθησαν καὶ ἡ φαντασία μου ἐξωκειώθη πρὸς αὐτό. Εἶτα δὲ με ἤρεν ὑπεράνω τῆς γῆς καὶ λαβὸν μου τῆς δεξιᾶς:

— Μίρζα, μοὶ λέγει, ἤκουσά σε μονολογοῦντα· ἤδη ἀκολούθει με.

Οὕτω λοιπὸν, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἔφθασα εἰς τὸν ἀπέναντι βράχον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου με ἀπέθηκε καὶ μοὶ εἶπε:

— Στρέψον τὰ βλέμματά σου πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἶπε τί βλέπεις;

— Βλέπω, εἶπον ἐγὼ, κοιλάδα ἐκτεταμένην καὶ μέγα ρεῦμα διαρρέον αὐτήν.

— Ἡ κοιλάς, τὴν ὁποίαν βλέπεις, εἶναι ἡ κοιλάς τῆς δυστυχίας καὶ τὸ ρεῦμα, μέρος τοῦ μεγάλου ρεύματος τῆς αἰωνιότητος.

— Τίνοσ ἐνεκα, ἠρώτησα ἐγὼ, τὸ διασχίζον τὴν κοιλάδα ρεῦμα ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔχει τὴν πηγὴν ἐν οὐμίχλῃ πυκνῇ κεκρυμμένην, ἀφ' ἐτέρου δ' ἐξαφανίζεται εἰς οὐμίχλην πάλιν μεταποιούμενον;

— Ὁ, τι βλέπεις, ἀπεκρίθη τὸ πνεῦμα, εἶναι τὸ μέρος τῆς αἰωνιότητος, τὸ καλούμενον χρόνος καὶ μετράται διὰ τοῦ Ἡλίου, ὅστις μετὰ τοῦ κόσμου λαβὼν τὴν ἀρχὴν μετ' αὐτοῦ θέλει καταντήσῃ καὶ εἰς τὴν συντέλειαν. Παρατήρησον ἤδη καὶ τὴν θάλασσαν ταύτην, ὀριζομένην ἐκατέρωθεν ὑπὸ σκότους καὶ εἶπέ μοι τί ἀνακαλύπτεις ἐν αὐτῇ;

— Βλέπω, εἶπον ἐγὼ, γέφυραν μέσῳ τοῦ ρεύματος ἐκτισμένην.

— Ἡ γέφυρα, τὴν ὁποίαν βλέπεις, εἶπε τὸ πνεῦμα, εἶναι ὁ ἀνθρώπινος βίος. Ἴδε αὐτὴν μετὰ πλειοτέρας προσοχῆς.

Καὶ παρατήρησα προσεκτικώτερον καὶ εἶδον αὐτὴν συγκειμένην ἐξ ἑβδομηκοντα τόξων ἀκεραίων καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων κεκρημισμένων, ἅτινα, τοῖς ἀκεραίοις προστιθέμενα, συνεποσοῦντο εἰς ἑκατὸν περίπου. Ἐν ᾧ δ' ἐγὼ ἐμέτρων, τὸ πνεῦμα μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ γέφυρα τὸ πρῶτον συνέκειτο ἐκ χιλίων τόξων, ἀλλ' ὅτι μέγας κατακλυσμὸς ἐπέλθων κατέστρεψε τὰ ὑπόλοιπα καὶ ἀφῆκε τὴν γέφυραν εἰς κατάστασιν ἐρειπιώδη, οἷαν ἤδη ἔβλεπον αὐτήν.

— Ἄλλ' εἶπέ μοι ἔτι πλέον, εἶπε τὸ πνεῦμα, τί ἀνακαλύπτεις ἐν αὐτῇ;

— Βλέπω πλήθη ἀνθρώπων διαβαινόντων ἐπ' αὐτῆς καὶ μέλαν νέφος ἐπικρεμάμενον ἔνθεν καὶ ἔνθεν εἰς τὰ ἄκρα αὐτῆς.

Καὶ μετὰ συντονωτέραν παρατήρησιν, εἶδον πολλοὺς τῶν διαβατῶν πίπτοντας ἐκ τῆς γεφύρας εἰς τὸ μέγα ρεῦμα, τὸ ὑπ' αὐτὴν ῥέον· καὶ πάλιν παρατηρήσας ἀνεκάλυψα ἀναρίθμητον πλῆθος παγίδων, κεκρυμμένων ὑπὸ τὴν γέφυραν, εἰς τὰς ὁποίας ἅμα ἐπάτων οἱ διαβάται ἐπιπτον εἰς τὸ ρεῦμα καὶ ἐγίνοντο ἀφαντοί. Αἱ κεκρυμμέναι αὗται παγίδες ἦσαν τοσαῦται καὶ οὕτω πυκνῶς πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς γεφύρας, ὥστε ἀγέλαι ὀλόκληροι ἀνθρώπων, ἅμα ἐξήρχοντο τοῦ νέφους, ἐπιπταν ἐντὸς αὐτῶν· περὶ τὸ μέσον τῆς

γεφύρας ἦσαν ὀλιγώτεροι καὶ ἀραιωμένοι, ἀλλ' ἐκ νέου πολλαπλάσιοι καὶ πυκναὶ ὑπεκρύπτοντο ὑπὸ τὰ ἄκρα τῶν ἀκεραίων τόνων. Ἐκεῖ, ἐπὶ τῶν κατερειπωμένων τόξων, ὑπῆρχον ὀλιγάριθμοὶ τινες ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐπεριπάτουσαν χωλαίνοντες καὶ τέλος ἀπηυδαμένοι ἐπιπτον ὁ εἰς κατόπιον τοῦ ἄλλου καὶ ἐξηφανίζοντο. Διέτριψα χρόνον τινα μελετῶν τὸ θαυμάσιον τοῦτο κτίριον καὶ τὰ ποιήματα καὶ ἀπειρα ἀντικείμενα τὰ ὅποια μοι παρουσιάζοντο, ἡ δὲ καρδία μου ἐπληροῦτο βικησίας μελαγχολίας εἰς τὴν θέαν πολλῶν ἀνθρώπων πιπτόντων οὕτω ἀπροσδοκῆτως μέσῳ τῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας καὶ δρατομένων παντὸς οὐτινος δῆποτε πράγματος παρατυχόντος πρὸς σωτηρίαν. Τινὲς ἀνέβλεπον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μυρία ὅσα σκεπτόμενοι ἐπρόσκοπον καὶ ἐπιπτον γινόμενοι ἄφαντοι. Ἄλλοι δὲ πολλοὶ, ἐν ᾧ κατεγίνοντο ἐπιδιώκοντες πομφόλυγας τινὰς ἀκτινοβολούσας καὶ σκιρτώσας ἐνώπιόν των καὶ μικροῦ δεῖν ἀπῆλθον τοῦ σκοποῦμένου, αἴφνης ὁ ποῦς αὐτῶν ἐλάθανε καὶ κατακρημνιζόμενοι ἐβυθίζοντο ἐν τοιαύτῃ συγχύσει ἀντικειμένων διεκρινόν τινὰς ἔχοντας εἰς χεῖρας ξίφη, ἄλλους δὲ οὐροδοχεῖα, καὶ τρέχοντας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς γεφύρας καὶ ὠθοῦντας διαφόρους εἰς τὰς παγίδας, αἵτινες δὲν ἐφάνιντο εἰς τὴν ὁδὸν αὐτῶν καὶ τὰς ὁποίας ἐδύναντο ν' ἀποφύγωσιν, ἂν δὲν ἔσπευδον οὕτω τυφλῶς πρὸς αὐτάς.

Τὸ πνεῦμα, βλέπων με βεβυθισμένον εἰς τὴν θέαν τῆς μελαγχολικῆς ταύτης σκηνῆς, μοι εἶπεν ὅτι εἶχον διατρέψει ἀρκετὰ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ διέταξε ν' ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς γεφύρας καὶ νὰ εἶπω ἂν ἴδω τι τὸ ὅποιον τυχὸν δὲν ἐνοήσω.

— Τί σημαίνουσιν, εἶπον ἐγὼ ἀναβλέψας, τί σημαίνουσιν αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι ἀγέλαι πτηνῶν, πετομένων διηλεκτῶς περὶ τὴν γέφυραν, ἐφ' ἧς ἐνίοτε κάθηνται; Βλέπω ἰέρακας, ἀρπυίας, κόρακας καὶ μεταξὺ παντοίων ἄλλων πτηνῶν βλέπω παιδία πτερωτὰ, τὰ ὅποια ἀγεληδὸν κάθηνται ἐπὶ τῶν τόξων τοῦ μέσου.

— Ταῦτα, εἶπε τὸ πνεῦμα, εἶναι ὁ φθόνος, ἡ πλεονεξία, ἡ δεισιδαιμονία, ἡ ἀπελπισία, ὁ ἔρωσ με τὰς ἰδίας φροντίδας καὶ πάθη, τὰ ὅποια μαστίζουσι τὴν ζωὴν.

Τότε στενάζων ἐγὼ εἶπον! Φεῦ! ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη εἰς μάτην, ἀφ' οὗ ἐγκατελείφθη εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ εἰς τὸν θάνατον· βασιανίζεται ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐξαφανίζεται ἐν τῷ θανάτῳ.

Τὸ πνεῦμα, συγκινηθὲν, με διέταξε νὰ παύσω βλέπων τὸ σπαρακτικὸν ἐκεῖνο θέαμα· μὴ βλέπε πλέον, εἶπε, τὸν ἄνθρωπον εἰσερχόμενον τὸ πρῶτον εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἀλλὰ ῥίψε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκεῖ, πρὸς τὴν πυκνὴν ὀμίχλην, ὅπου τὸ ρεῦμα φέρει τὰς γενεὰς τῶν θνητῶν.

Καὶ ἔστρεψα, ὡς διετάχθην, τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶδον τὴν κοιλάδα ἀνα-

εργμένην κατὰ τὸ ἀπώτατον ἄκρον αὐτῆς καὶ συγχεομένην μετ' ἀπειρον ἔκτασιν ὑδάτων, ὠκεανῷ ὁμοιάζουσαν, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑπερμεγέθης βράχος ἀδαμαντίνος ἠγείρετο, διαιρῶν αὐτὸν εἰς δύο ἴσα μέρη.

Τὰ νέφη ἐκρυπτον τὸ ἥμισυ μέρος καὶ τοῦ ἀπειροῦ τούτου ὠκεανοῦ καὶ οὕτω δὲν ἐδυνάμην νὰ διακρίνω τί ἐν αὐτῷ ὑπῆρχεν· ἀλλὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ μοι ἐφάνη ὠκεανὸς ἀπειρος, ἐσπαρμένος μυρίας νήσους, καταφύτους ἀπὸ ἄνθη καὶ πλήρεις ὀπωρῶν καὶ περὶ τὰς ὁποίας μυρία θάλασσαι μικραὶ ἔρρεον διαλάμπουσαι. Ἐκεῖ εἶδον ἀνθρώπους ἐνδεδυμένους ἐνδυμα δόξης καὶ στέμμα ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς καὶ οἵτινες ἢ περιεφέροντο ἡσύχως ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρων βαθυσιῶν ἢ ἀνεπαύοντο ἐπὶ ἀνθίων ἀνακλιντῶν· ἤκουσα ἐκεῖθεν συγκεχυμένην ἁρμονίαν πτηνῶν ψαλλόντων, ὑδάτων πιπτόντων, φωνῶν ἀνθρωπίνων καὶ ὀργάνων μουσικῶν. Χαρὰ ἐφαίδρυνέ μου τὸ πρόσωπον διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τερπνῆς ταύτης σκηνῆς· ἐπεθύμισα τὰς πτέρυγας τοῦ ἀετοῦ ἵνα βιβθῶ πρὸς τὰς μακαρίας ἐκεῖνας μονάς, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα μοι εἶπεν ὅτι καὶ δι' αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἀετὸν δὲν ὑπάρχει δίοδος, καὶ ὅτι πᾶν ζῶον πρέπει νὰ διέλθῃ διὰ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου καὶ οὕτω νὰ φθάσῃ εἰς τὰς μακαρίας μονάς. Αἱ νῆσοι τὰς ὁποίας βλέπεις, ἠκολούθησε λέγων μοι, αἱ κείμεναι οὕτω ἄβρως καὶ χλοάζουσαι καὶ ἐξ ὧν ἅπαντα ἡ τοῦ ὠκεανοῦ ἐπιφάνεια διαποικιλλεται, αὐταὶ εἰσιν αἱ μακάριαι μοναὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων. Μὴ δὲ νομίζης ὅτι ὑπάρχουσιν αὐταὶ μόνον τὰς ὁποίας βλέπεις· πέραν αὐτῶν ὑπάρχουσι μυριάδες καὶ εἶναι τόσαι ὅσαι αἱ ἄμμοι τῆς θαλάσσης· αὐτοῦ κατοικοῦσιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι μετὰ θάνατον ἀναλόγως τῶν ὅσων ἔπραξαν εἰς τὸν ἐφήμερον τοῦτον κόσμον· αἱ νῆσοι αὐταὶ γέμουσιν ἡδονῶν παντοδαπῶν, ἀναλόγων πρὸς τὰς ὀρέξεις τῶν ἐνοικούντων· ἐκάστη νῆσος εἶναι Παράδεισος προητοιμασμένος διὰ τοὺς καταλλήλους κατοίκους. Τί λοιπὸν λέγεις, ὦ Μίρζα; αἱ μοναὶ αὐταὶ δὲν ἀξίζουσι τὸν ἀγῶνα; Φαίνεται σου δυστυχῆς ἡ ζωὴ, ἦτις σοὶ δίδει εὐκαιρίαν νὰ ἀνταμειφθῆς τοιούτοτρόπως; Ὁ θάνατος εἶναι ἀξιοφόβος ὅταν ἀπὸ τοιαύτης εἰς τοιαύτην σὲ μεταφέρῃ ὑπαρξίν; Μὴ λοιπὸν δοξάζης ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἐπὶ ματαίῳ, ἀφ' οὗ ἔχει τοιαύτην εὐδαίμονα αἰωνιότητα νὰ ἐλπίζῃ.

Ἐβλεπον μετ' ἀνεκφράστου ἡδονῆς τὰς μακαρίας νήσους καὶ εἶπον ἐπὶ τέλους:

— Ἀποκάλυψόν μοι νῦν σὲ παρακαλῶ τὰ μυστήρια ὅσα κρύπτονται ὑπὸ τὰ νέφη ἐκεῖνα τὰ σκοτεινά, τὰ ὅποια καλύπτουσι τὸν ὠκεανὸν πέραν τοῦ ἀδαμαντίνου βράχου.

Καὶ μὴ λαβὼν ἀπάντησιν, ἐστράφη ἵνα ἐρωτήσω αὐτῆς τὸ πνεῦμα— ἀλλὰ πλέον ἔγινεν ἄφαντον.

Ἐφερα ἐκ νέου κύκλω μου τὸ ὄμμα, ζητῶν τὴν ὀπτασίαν, ἣν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐμελέτων— καὶ ἀντὶ τοῦ κυλιομένου βεύματος καὶ τῆς γεφύρας καὶ

τῶν μακκρίων νήσων, εἶδον τὴν ἀχανῆ κοιλάδα τοῦ Βαγδατίου, καὶ βόας, καὶ πρόβατα, καὶ καμήλους βοσκούσας ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτῆς.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.)

Γ. Γιοβανώφ.

ἘΡΩΣ EN ΓΑΜΩι,

Ἱστορικὴ Μελέτη

ὑπὸ

Γυιζώτου.

(Συνέχεια, ὄρα φυλ. II'.)

Γ.

Ἐκ τοῦ γάμου τοῦ κόμητος Σούθαμπτων καὶ τῆς Κ. Ῥαχὴλ Ῥουβινὸν ἐγεννήθη τῷ 1636 θυγάτριον, ὅπερ ἔλαβε τὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὄνομα. Βλαστὸς τῶν δύο τούτων εὐγενῶν καὶ εὐσυνειδήτων γενεῶν, ἀνετρέφη ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῶν περὶ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν παραδόσεων, καὶ κατηρτίσθη ἐκ τῶν συμβάντων ἐν οἷς διήλθε τὴν νηπιότητά του, διὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἠθικῶν ἐντυπώσεων, αἵτινες ἀνυψοῦσιν ὄσας δὲν καταπονοῦσι ψυχάς. Ἐδιδάχθη ἐγκαίρως νὰ συμπάσχη ἐπὶ ταῖς ξέναις δυστυχίαις καὶ ν' ἀνέχητε μετὰ πραότητος τὰς οἰκιακὰς δοκιμασίας. Νηπιόθεν ὠρφανίσθη μητρός, ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς ἐνυμφεύθη τὸ δεύτερον· καὶ τοι δὲ ἡ περίστασις αὕτη γενεῖα πολλάκις μικρὰς οἰκιακὰς δυσαρρεσκείας, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν παρέχη ἀφορμὰς πραγματικῶν θλίψεων, ὁ λόρδος ὅμως ἐφέρετο ἀείπατε φιλοστόργως πρὸς τὰς δύο θυγατέρας, τὰς ὁποίας, θανοῦσα, ἀφήκεν αὐτῷ ἡ πρώτη σύζυγος, ἡ δὲ Ῥαχὴλ ἐσέβετο καὶ ἠγάπα οὐχ' ἦττον τὸν πατέρα αὐτῆς. Ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ πορείαν, ἐβλεπεν αὐτὸν ἀφοσιούμενον ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀπάτης καὶ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ πνεύματος πρὸς τὰς ὑποθέσεις, ὄσας ἐν γένει ἐθεώρει δικαίας, καὶ ἐμμένοντα εἰς τὰς βασιλικὰς καὶ πατριωτικὰς αὐτοῦ ἰδέας· ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ δὲ ἔργα τε καὶ λόγῳ

ἐβλεπεν αὐτὸν βαίνοντα τὴν ὁδὸν τῆς πραείας καὶ ἐλευθερίου εὐσεβείας, ὥστε ὁ συνήθης τῆς Ῥαχὴλ βίος ἦτον ὅλως ἀτάραχος καὶ οὕτως ἡ νεᾶνις δὲν ἀπεσπάτο τῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας ἐνέσταζον εἰς τὰ στήθη αὐτῆς τὰ σωτηριώδη ταῦτα παραδείγματα.

Ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ἐκ τῆς παιδικῆς μετέβαινεν εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν διήγε τὰς ἡμέρας μακρὰν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐν μέσῳ τῆς ἡρεμίας, τῆς ἀξιοπρεπείας, τῆς ἀπλότητος, τῆς κοινωνικῆς μεγαλοφροσύνης καὶ τῆς δριμύδους ἀγαθοεργίας, αἵτινες ἀπαρτίζουσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς χριστιανικῆς ἀριστοκρατίας.

Τῷ 1653, ἡ Ῥαχὴλ, ἄγουσα τὸ 17 ἔτος τῆς ἡλικίας, ἦτον ὠραία, εὐσεβής, χαρίεσσα, ἠγνοεῖ τί ἐστὶν ἔπαρσις καὶ φαντασιοκοπία, καὶ διετίθετο νὰ γευθῆ τοῦ βίου εἰρηνικῶς, πεποιθὴν ὅτι τὰ μὲν ἀγαθὰ εἰσι χάριτες, τὰ δὲ κακὰ εἰσι μαθήματα ἐκ Θεοῦ καταβαίνοντα. Ὁ λόρδος Βωγκᾶν (Vaughan), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ κόμητος τοῦ Καρβερέν, ἐζήτησεν αὐτὴν εἰς γάμον, ἀγνωῶν σχεδὸν τὴν νέαν καὶ μόνον διὰ συνεννοήσεως τῶν συγγενῶν. «Ὁ γάμος οὗτος, ὡς ἡ ἰδία βραδύτερον ἔλεγε πρὸς τινὰ φίλην της, ἐγένετο κατὰ παραδοχὴν μᾶλλον ἢ κατ' ἐκλογὴν τῶν μελλονόμενων.» Ἀπῆλθε πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτῆς εἰς τὸ κατὰ τὸ Γάλλες (pays de Galles) Γόλδεν-Γρόβε (Golden Grove), ὅπου ἐξεπλήρωσε τὰ νέα αὐτῆς καθήκοντα εὐκόλως καὶ ἀβορύβως, ἐμπνεύουσα πᾶσι τοῖς περὶ αὐτὴν ἀγάπην ζωηρὰν, τὴν ἀγάπην ἧτις πηγάζει ἐκ τῆς προσηνοῦς ἀρετῆς, τῆς ἰλαρότητος καὶ πρὸ πάντων τῆς ἐντελοῦς καὶ σταθερᾶς ἀγαθότητος, περὶ ἧς ἐλάλουν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἰδίαν ὡς περὶ ἰδιαζούσης αὐτῆ ἀρετῆς.

Ἀδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, φιλτάτη Κυρία, ἔγραφεν αὐτῇ φίλος τις τοῦ συζύγου της, δὲν ὑπάρχει θελγητρον ἄξιον νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸ τῆς ἀγαθότητος, καὶ ἡ τρανωτέρα ἀπόδειξις τούτου εἴθε ὑμεῖς. Πάντες οἱ γνωρίζοντές σας αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ σὰς τιμῶσι, καὶ ὑμεῖς οὐδεμίαν ὀφείλεται περὶ τούτου εὐγνωμοσύνην, καθότι ἄλλως πως δὲν δύνανται νὰ πράξωσι.»

Δεκατέσσαρα ἔτη διεβίωσεν οὕτως ἐν ἀρετῇ, καὶ εὐτυχίᾳ, καὶ σωφροσύνῃ ἡ λαδὺ Βωγκᾶν. Τῷ 1665 ἔτεκε τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ τέκνον αὐτῆς ἀπέθανεν ἄμα γεννηθὲν. Κατὰ δὲ τὸ 1667, οὐδεμιᾶς λεπτομερείας περισωθείσης περὶ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐχέρευσεν καὶ ἔζη μετὰ τῆς φιλτάτης ἀδελφῆς αὐτῆς Ἐλισάβετ Νοὲλ ἐν Τίσχιελ, ἐν τῷ πατρικῷ πύργῳ, ὅπου διήλθε τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἀποβιώσαντος τοῦ λόρδου Σούθαμπτων, αἱ θυγατέρες αὐτοῦ διενεμήθησαν τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, καὶ ἡ μὲν λαδὺ Ἐλισάβετ Νοὲλ ἔλαβε τὸ Τίσχιελ, ἡ δὲ λαδὺ Βωγκᾶν τὸν πύργον καὶ τὰς γαίας τοῦ Στράτων, κειμένης ἐπίσης ἐν Χαμσχίρ.

Α.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἄνθρωπός τις τρία ἔτη νεώτερος τῆς λαδὺ Βωγκάν, Οὐίλλιαμ Ῥώσσελ ὀνόματι, υἱὸς δευτερότοκος τοῦ κόμητος Βέδφορντ (Bedford) εἰσῆρχετο, ἄνευ μεγάλης θέσεως, εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον. Περιηγηθεὶς ἐπὶ τρία ἔτη τὴν εὐρωπαϊκὴν ἥπειρον, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν μικρὸν πρὸ τῆς ἐπανορθώσεως καὶ ἐξελέχθη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων, ἧτις ἐπανεφέρουν εἰς τὸν θρόνον Κάρολον τὸν Β'. Ὀλίγα γινώσκωμεν περὶ τοῦ πῶς διεβίωσε καὶ πῶς ἐπολιτεύθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἐπιστολὴ τις πρὸς τὸν Κ. Θόρντων (Thornton) ἀπευθυνομένη ἐλέγχει διάθεσιν ἀληθῶς εὐσεβῆ:

« Ἀναλαμβάνω, λέγει, ἐκ δεινῆς ἀσθενείας, ἧτις μὲ κατεδάμασε καὶ ἔφε-
» ρε πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἄδου. Ἐπικαλοῦμαι τὸν θεὸν ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ μὲ
» βοηθήσῃ νὰ μεταχειρισθῶ πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ τὴν ζωὴν καὶ νὰ διδαχθῶ
» ἐκ τῆς δοκιμασίας εἰς ἣν μὲ ὑπέβαλε. »

Καὶ ὅμως τὰ ἦθη τοῦ καιροῦ, τὰ παραδείγματα τῆς αὐτῆς, αἱ νεανικαὶ παρεκτροπαί, ἴσως δὲ καὶ μικρὰ τις ὀλιγορία καὶ ἀπρονοησία ἔβριψαν τὸν Οὐίλλιαμ ἐπὶ τινα χρόνον εἰς βίον οὐχὶ λίαν εὐτακτον. Πολλάκις συνεπλάκη εἰς μονομαχίας, ἔνεκα ἀφορμῶν μηδαμινῶν· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐρχομένης τῆς ὥρας τῆς ἐνεργείας, τὰ σπουδαῖα αἰσθημάτων, ἀνάπλευ ἐρασμίου καὶ περιπαθοῦς ἀγαθότητος, κατελάμβανον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Οὕτω, τῇ 2 Ἰουλίου 1663, ἐπέστειλε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ κόμητα Βέδφορντ, τὰ ἑξῆς:

« Μυλόρδε, — εἰ καὶ ἔχω τὸ θάρρος νὰ παλαίσω πρὸς δντιναδήποτε,
» χωρὶς ν' ἀπελπισθῶ περὶ τῆς νίκης, γινώσκων ὅμως ὅτι ἡ ἔκβασις τῆς
» πάλης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς τύχης, ἡ δὲ νίκη συνήθως δὲν στέφει τὸν ἔχοντα
» μείζονα τὴν τόλμην ἢ τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν μᾶλλον εὐτυχῆ, θέ-
» λω ν' ἀφήσω μετὰ θάνατον, ἂν ἡ τύχη στραφῇ κατ' ἐμοῦ, τὰς ὀλίγας
» ταύτας γραμμὰς, ἵνα ἐκφράσω τὴν πρὸς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν
» ἀγαθότητα καὶ ἀγάπην, ἣν μ' ἐπεδαψιλεύσατε παρ' ἀξίαν. Ταῦτα ἔχω
» κεχαραγμένα εἰς τὴν μνήμην μου καὶ ἐφ' ὅλης ζωῆς θέλω προσπαθήσῃ
» ἐμπράκτως νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω. Πραγματικῶς, Μυλόρδε, λογιζομαι ὁ εὐ-
» τυχέστερος τῶν ἀνθρώπων, ἔχων τοιοῦτον πατέρα καὶ ἐλπίζω ὅτι, ὡς
» πρὸς τὸ μέλλον τοῦλάχιστον, ἀφ' οὗ μέχρι τοῦδε δὲν ἐγένετο, καὶ ἡμεῖς
» δὲν θέλετε θεωρήσῃ ἑαυτὸν δυστυχῆ, ἔχοντες ἐμὲ υἱόν. Ἐάν, Μυλόρδε,
» ἡ τύχη δὲν μοὶ φανῇ εὖνους (οὐ ἄνευ, ἡ παροῦσα δὲν θέλει περιέλθῃ εἰς
» τὰς χεῖρας ὑμῶν), ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μ' ἐνθυμηθῆτε,
» εὐεργετοῦντες τοὺς ὑπηρετήσαντάς με πιστῶς. Πρὸ πάντων ἐξορκίζω ὑμᾶς

» μὴ πῶθι τι ὁ φίλος μου Τάαφε (Taafe), διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ προθυ-
» μίαν εἰς τὸ νὰ μὲ συνδράμῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου· πολλάκις προσηνέχθη
» ὡς φίλος πιστότατος, διὸ παρακαλῶ ν' ἀπαλλάξῃτε αὐτὸν παντὸς κακοῦ.
» Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς περὶ ἐμὲ, δὲν ἀμφιβάλλω, θέλουσι τύχῃ παρ' ὑμῖν τῆς
» δεούσης περιποιήσεως. Ὁ θεράπων μου Ῥοβὲν μὲ ὑπηρετήσε πιστῶς,
» μετὰ σπουδῆς καὶ ἀγάπης, καὶ μέγα μέρος τῆς ζωῆς κατεδαπάνησε παρ'
» ἐμοί· ἐπιθυμῶ λοιπὸν νὰ τῷ προσδιορισθῇ ἐπὶ ζωῆς ἐτησίαι σύνταξις εἰ-
» κοσι λιρῶν. Ἐλπίζω ὅτι θέλετε ἀνταμείψῃ ἀφειδῶς τὸν γάλλον ὑπηρε-
» τὴν μου, προσενεχθέντα μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως. Περὶ δὲ τῶν χρεῶν
» μου πέπεισμαι ὅτι ἀκριβῶς θέλετε φροντίσῃ νὰ πληρωθῶσι καὶ πρὸς ἀπο-
» φυγὴν παντὸς λάθους καταγράψω ταῦτα ἐν τῇ παρουσίᾳ. Ἐδανείσθηεν τὸ
» πρῶτον ἑκατὸν, ἔπειτα τεσσαράκοντα καὶ περιπλέον τεσσαρὰς ἴσως ἂν
» πέντε λίρας ἀπὸ τὸν μυλόρδον Βροὺκ (Brook). Ἄλλα δὲν ἐνθυμοῦμαι ἤδη,
» ἐκτὸς τῶν ὅσα ἔγειναν κατὰ τὸν τελευταῖον χειμῶνα διὰ πράγματα προ-
» μηθευθέντα παρὰ τοῦ ὑπηρετοῦ μου, ὅστις θελεὶ δώσει περὶ τούτων λογαρια-
» σμόν. Δὲν ἔχω κριρὸν νὰ ἐκτανθῶ, καὶ τελευτῶ, διαβεβαιῶν ὑμᾶς ὅτι ὑπὲρ
» πάντα ἄλλον, Μυλόρδε, εἰμὶ υἱὸς φιλόστοργος καὶ θεράπων ταπεινότητος. »

Οὐίλλιαμ Ῥώσσελ.

Ὁ ἔχων ψυχὴν εὐεῖαν, αἰδήμονα καὶ τρυφερὰν δὲν δύναται νὰ διάγῃ ἐπὶ πολὺ βίον ἄτακτον. Ὁ Οὐίλλιαμ δὲν ἐβράδυνε νὰ ρυθμίσῃ τὰ ἦθη αὐτοῦ ἀναλόγως τῇ ψυχῇ, ἴσως δὲ καὶ ἡ λαδὺ Βώγκαν συνετέλεσεν οὐχ' ἥττον εἰς τὸ καταρτίσαι ἠθικῶς τὸν νέον, ὃν ἔμμελλε νὰ νυμφευθῇ, διότι ἐθελαίως παρὰ τοῖς ἀνθρώποις οὐδὲν ἰσχυρότερον καὶ ἡδύτερον τῆς ἐπιρροῆς τοῦ σώφρονος ἔρωτος. Σκότος καλύπτει τὰ περὶ τῶν πρώτων αὐτῶν σχέσεων· γινώσκωμεν μόνον ἐξ ἐπιστολῆς τῆς λαδὺ Περσὺ, ἀδελφῆς ὀμαίμονος τῆς λαδὺ Βωγκάν, ὅτι, ἀπὸ τοῦ 1667, ὁ Οὐίλλιαμ Ῥώσσελ συνέλαβεν ἔρωτα σφοδρὸν διὰ τὴν ὡραίαν χήραν. «— Ἐπιθυμεῖ, (φέρεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ,) » ὡς τόσοι ἄλλοι, καὶ ἐπιθυμεῖ ἀπὸ ψυχῆς νὰ κερδίσῃ καρδίαν, τὴν ὁποίαν » ὅλοι οὕτω θερμῶς ποθοῦσι νὰ κατακτήσωσιν. » — Ἡ λαδὺ Βωγκάν, μὴ λαβοῦσα τέκνα ἐκ τοῦ πρώτου γάμου, ἦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Ὁ Οὐίλλιαμ Ῥώσσελ, καθὸ δευτερότοκος, δὲν εἶχε νὰ προσφέρῃ οὔτε πλοῦτη, οὔτε τίτλους — εἶπετο λοιπὸν νὰ φέρηται μετὰ δειλίας τινος καὶ ἐπιφυλάξεως· ἀλλ' ὁ ἀμοιβαῖος ἔρωτος ἦτον οὕτω στενὸς καὶ ἄδολος, ὥστε αἱ σκέψεις τοῦ κόσμου καὶ οἱ δισταγμοὶ δὲν ἤρκεσαν νὰ κρατῶσιν αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ χρόνον κεχωρισμένους. Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1670, καὶ ἡ Ῥαχὴλ Βριοθσελέου διετήρησε, κατὰ τὸ ἀγγλικὸν ἔθος, τοὺς τίτλους τῆς λαδὺ Βωγκάν μέχρι τοῦ 1678, ὁπόταν, θανόντος τοῦ

πρωτοτόκου ἀδελφοῦ τοῦ Οὐίλλιαμ Ρῶσσελ, οὗτος ἐκλήρονόμησε τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ περιεβλήθη τὸν τίτλον τοῦ λόρδου Ρῶσσελ. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἡ λαδὸ Βωγκάν δὲν ἤθελε βραδύνη τοσοῦτον νὰ παραδεχθῆ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπητοῦ ἀνδρός, καθότι ἤδη τὰ προσωπικὰ αἰσθήματα κατίσχυσαν τῶν ἀριστοκρατικῶν ἰδεῶν, καὶ πρὸ ὀλίγου ἡ λαδὸ Κοῦπερ δὲν ἐδίστασε παραιτουμένη τοῦ τίτλου τῆς κομῆσεως, ἵνα, συζευγνυμένη τῷ λόρδῳ Πάλμερστον, ἀσπασθῆ τὸ ὄνομα καὶ τὸν κατώτερον τίτλον τοῦ συζύγου τῆς.

Ε.

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐδὲν γοητευτικώτερον τοῦ ἀγνοῦ καὶ εὐτυχοῦς ἔρωτος. Τὸ αἶσθημα τοῦτο, ἡ εὐκρινὴς καὶ ἐλευθέρη αὐτῆ ἐκρηξίς τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, παρέχει τοσαῦτα θέληματα, ὥστε, καὶ τοὶ πολλὰκις παρίσταται πλήρες ἐνόγων παρεκτροπῶν, ψυχικῶν παραχῶν, ἀποτυχιῶν καὶ θλίψεων, ἡδυνόμεθα ὅμως ἡδονὴν ἄφατον, μελετῶντες αὐτό. ὅταν δὲ, εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως ὑπέικον, ἀναπτύσσεται καὶ καταπλημμυρῆ τὴν ψυχὴν εὐφροσύνης, χωρὶς νὰ ἀλλοιωσῆ τὴν καλλονὴν ἢ τὴν εἰρηνὴν αὐτῆς, ὦ! τότε ἀναπτεροῖ τὴν φύσιν ἡμῶν, ἱκανοποιεῖ τοὺς ἡμετέρους πόθους, ὑλικούς τε καὶ ἰδανικούς — ἀνοίγει ἡμῖν τὸν Παράδεισον.

Ὁ γάμος τῆς Ραχὴλ Βριοθέσλεῦ μετὰ τοῦ Οὐίλλιαμ Ρῶσσελ δίδει ἡμῖν τὴν σπανίαν καὶ θαυμασίαν ταύτην εἰκόνα.

Μέχρι τοῦδε εἶδομεν τὴν Ραχὴλ ἡτυχον, ἀπλῆν, ἐνάρτεον αὐτόχρημα καὶ οὐχὶ δι' ἐπίδειξιν, καὶ ἀκολουθοῦσαν σωφρόνως τὴν εὐθεῖαν μὲν συνήθη δὲ τοῦ βίου ὁδόν. Ἦδη ὁ θερμὸς ἔρωσ καὶ ἡ ὑπερτάτη εὐδαιμονία εἰσεχώρησαν εἰς τὴν καρδίαν ἐκεῖνην, ἥτις ἦτο μὲν ἐπιδεικτικὴ τῶν παθῶν τούτων, δὲν ἐφαίνετο δὲ ταῦτα ἐπιζητούσα. Ἡ Ραχὴλ παρεδόθη καὶ προσέθη εἰς αὐτὰ μετὰ πλήρους ἐλευθερίας καὶ πεποιθήσεως ἔρωτιῶσα δ' ἐπίσης θερμῶς ὅσῳ καὶ ἀθῶως, ἀπῆλαυνεν ἐντελοῦς εὐδαιμονίας.

« Ἄν εἶχον πλειοτέραν ἱκανότητα περὶ τὸ λέγειν, ἐπέστελλέ ποτε τῷ συζύγῳ » τῆς, ἤθελον δικαιοσῆ ἑμαυτὴν ἐκφραζομένη πρὸς τὸν ὑπεραγαπητόν μου « Κύριον Ρῶσσελ ὁποῖας εὐδαιμονίας μὲ καθιστᾷ κάτοχον, καθεκάστην » παρέχων μοι τοιαύτας ἐνδείξεις ἀγάπης. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ ἐρασμιότης » των, ὥστε ματαίως προσπαθῶ ν' ἀναταλύσω κατὰ τὶ ὑπολείπομαι ἵνα φανῶ ἀξία τηλικούτου ἀγαθοῦ καὶ οὐδὲ στιγμὴν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἀγάπης του. Τοὐλάχιστον, φιλτατέ μου, σὺ ὅστις γνωρίζεις ν' ἀγαπᾷς οὕτω » θερμῶς καὶ νὰ θέλγῃς συμπλήρωσον τὴν εὐδαιμονίαν μου, πιστεύων ὅτι » ἡ καρδία μου πληροῦται τοσαύτης πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνης, σεβασμοῦ καὶ » ἀγάπης περιπαθοῦς, ὅσην ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον ὀρεῖται ἢ δύναται νὰ » ἔχη. »

Ἄλλαχόθι δὲ, μετὰ ὀκτῶ ἔτη, ἔγραφεν:

« Πλάσμα ἔμψυχον δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῆ ζωηρότερον καὶ μᾶλλον ἐν- » δομύχως τὴν εὐδαιμονίαν του, ὅσον ἡ ταπεινὴ καὶ ἀφωσιωμένη σύζυγός » σου. Ἡδύνομαι ἀκούουσα ὅτι εὐχαριστεῖσαι τὰ μέγιστα διαμένων ἐν » Στράτων· εὐχόμαι νὰ μοῦ ζήσης ἵνα εὐχαριστησῶ ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη διαρ- » κῶς! κἀγὼ δὲ, ἂν ὁ θεὸς δώσῃ, ἵν' ἀπολαύω κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο » τῆς παρουσίας σου! ἐκτὸς ἂν ποτε τυχὸν ἐπιθυμῆσης ἄλλην σύζυγον. Τότε, » πιστεύω, ἤθελον ἐγκαταλίπη μετὰ πάσης εὐχαριστήσεως τὸν κόσμον τοῦ- » τον, πεποιθυῖα ὅτι δὲν θέλεις παραμελήσῃ τὰ τέκνα μας. Ἀμφότερα ἔχου- » σι καλῶς τὴν υἱεῖαν καὶ ἡ πρωτότοκός σου ἐλπίζει ὅτι ἔλαβες τὸ γράμ- » μα τῆς: »

Καὶ ἀλλαχόθι πάλιν, μετὰ ἓν ἔτος:

« Ἴδου, ἄνθρωπός τις ἐτοιμάζεται ν' ἀναχωρήσῃ καὶ πορεύεται νὰ ἴδῃ » ἐκεῖνον, τοῦ ὁποῖου τὴν θέαν ὑπερ πάντα ἄλλον ἐγὼ ἐπιθυμῶ· δὲν δύναμαι » ν' ἀρήσω τὸν εὐτυχεῖ τοῦτον ἄνθρωπον ν' ἀπέλθῃ χωρὶς νὰ γράψω ὀλίγας » τοὐλάχιστον λέξεις πρὸς τὴν ζωὴν μου. . . Ἐπεθύμουν χίλια πράγματα » νὰ σὲ εἶπω, ἀδιάφορον δ' ὁποῖα, ἀρκεῖ με ὅτι οἱ λόγοι μου ἀπευθύνονται » πρὸς σέ. Ἄλλ' ὁ Σπέντσερ περιμένει ἀπὸ προῖας προὔτιθετο ν' ἀπέλθῃ, » ἐγὼ δὲ τὸν ἐμπόδισα. Τοῦτο, τὸ ὅτι δηλαδὴ σὲ γράφω, εἶναι ἡ τέρψις » τῆς προῖας μου ταύτης· ἡ δὲ ἰδέα τοῦ ὅτι σ' ἔγραψα θέλει μὲ παρηγορῆ » δ' ὅλης τῆς ἡμέρας. Σοὶ γράφω ἀπὸ τῆς κλίνης, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ » πρόσκεφαλαίου σου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου αὔριον ἐλπίζω θέλει ἀναπαύεσθαι » καὶ πολὺν ἀκόμη καιρὸν ἢ φίλην κεφαλὴ σου. Εἰς πᾶσιμα τῶν ἐχθρῶν τε καὶ » τῶν ἀντιζήλων σου, πέποιθα εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Ἰψίστου. Ἀγάπα με καὶ » καὶ στέργε νὰ σ' ἀγαπῶ, ὅσον σ' ἀγαπῶ ἤδη. »

Καὶ δὲν περιορίζετο ἡ λαδὸ Ρῶσσελ ἐκφραζομένη τῷ συζύγῳ τὸν ἔρωτά της· ἀπεδείκνυσεν αὐτῷ τὴν ἀγάπην τῆς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μικρότερα οὐχ ἤττον ἢ τὰ μεγαλείτερα πράγματα, συμμορφουμένη πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ὀρέξεις αὐτοῦ, ζῶσα μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅταν οὗτος ἐπεθύμει τὸν κόσμον ἢ ἐν τῇ ἐξοχῇ, μακρὰν τοῦ κόσμου, ὅταν οὗτος προὔτιμα τὴν ἐξοχὴν, καὶ φροντίζουσα καὶ περὶ τῶν διασκεδάσεων αὐτοῦ ὡς περὶ τῆς εὐδαιμονίας του. Ὅταν δ' ἔχωρίζοντο, ὅπερ σπανίως συνέβαινε, τοῦ λόρδου ἀπερχομένου εἰς Στράτων, αὐτῆ, παραμένουσα ἐν Λονδίῳ, ἐφρόντιζε νὰ μανθάνῃ τὰ τε πολιτικὰ καὶ τὰ λαιπὰ τοῦ κόσμου νέα, τὰς ὑποθέσεις τῶν φίλων των καὶ τὰ κοινωνικὰ συμβάντα, καὶ διεβίβαζεν αὐτῷ τὰ πάντα ἀνυπερθέτως, ἀφελῶς, ἀπερίττως καὶ ἄνευ προθέσεως ἐπιδείξεως, ἀπλῶς δ' ὡς πρόσωπον ἀσχολούμενον μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ συλλέγειν πᾶν ὃ, τι ἐδύνατο νὰ ἐνδιαφέρῃ ἢ νὰ διασκεδάξῃ τὸν λόρδον.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1672 ἔγραψεν ἐκ Λονδίνου.

« Βεβαίως, ὁ ὑπεραγαπητός μου Κ. Ρῶσσελ ἠθέλησεν ἀνεκφραστον νὰ μοὶ »
 »παράσχη εὐχαρίστησιν, παραγγέλλων μοι νὰ τῷ γράψω εὐθύς σήμερον διὰ »
 »τοῦ ταχυδρομείου, καὶ τοι τὴν πρῶταν ταύτην ἐχωρίσθημεν· ἐγίνωσκεν ὅτι »
 »δι' ἐμέ εὐαρέστησις μεγαλειτέρα δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ εἰμὴ τὸ νὰ ἐξεύρω »
 »ὅτι ἡ πρᾶξις μου αὕτη δὲν ἤθελεν ἐκληφθῆ ὡς αὐθάδεια—ὅπερ ἐδύνατο βε- »
 »βαίως νὰ μοὶ συμβῆ, καθότι τὴν ἐπίπονον ἡμέραν ταύτην διήλθον χωρὶς νὰ »
 »μάρθω νέον ἢ ἄλλο τι δυνάμενον νὰ διασκεδάσῃ ὑμᾶς τε καὶ τὴν ἀγαπη- »
 »τὴν ὑμῶν συντροφίαν. Ὅλοι, ὅσους βλέπω, μ' ἀηδίζουσιν ἢ τοῦλάχιστον »
 »μοὶ φαίνεται ὅτι μ' ἀηδίζουσιν, ὅταν σὺ δὲν εἶσαι πλησίον μου, καὶ δὲν πι- »
 »στεύω ποσῶς ὅτι ἡ πόλις εἶναι φαιδρᾶ, καίτοι ἐορτάζομεν τὴν νίκην τὴν »
 »νόποιαν ἐνίκησαμεν κατὰ θάλασσαν (α). . . Ψιθυρίζεται ὅτι οἱ Γάλλοι δὲν »
 »προσηνέχθησαν ὡς σταθεροὶ φίλοι. Ὁ δοῦξ τῆς Ἰόρκης διέλυσε τὸν γάμον »
 »αὐτοῦ καὶ τούτου ἕνεκα ἡ ἄλλης τινος ἀφορμῆς δὲν ἔχει τὸ σύνθεσις εὐθυμον »
 »ἡθος· λέγεται δ' ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ προσφέρεται τῷ βικαλιεὶ τῆς Ἰσπα- »
 »νίας καὶ ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἡμῶν νυμφεύεται τὴν θυγατέρα τοῦ δουκὸς Ἐλβωφ »
 »(Elbowf). Ἡ μίστρις Ὀγλη ὑπανδρεύεται τὸν Κράβεν Οὐάρδ (Craven »
 »(Howard), υἱὸν τοῦ Τὸμ Οὐάρδ. Ὁ Τὸμ Οὐάρδ ἐπιδιώκει νέαν ἐρωμένην, »
 »τὴν ἐγγονὴν τῆς λαδὺ Ροσχέστερ (Rochester)· ἀλλ' εἶναι τοσοῦτον ἀτυ- »
 »χης, ὥστε πολλοὶ ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς ἐπιτυχίας του, λογιζόμενοι ὡς »
 »ποῦδὲν τὴν μετὰ τῆς μάχης τῆς νέας στενὴν φιλίαν αὐτοῦ. Ὁ νέος Ἄρουν- »
 »δελ, υἱὸς τοῦ λόρδου Ἄρουνδελ Τρερίσε (Trevise) ἔχει περιπαθέστατα »
 »πρὸς τὴν νέαν καὶ παρακαλουθεῖ αὐτὴν ὀπουδήποτε. Χθὲς ἔριππος παρεφύ- »
 »λλαττεν αὐτὴν μέλλουσαν νὰ ἐξέλθῃ εἰς περίπατον καὶ ἐπλησίασε τὸ ὄχημά της· »
 »παρεπορεύετο δ' ἔριππος ὁ Κ. Οὐάρτων, ὅταν ὁ Ἄρουνδελ, ἀποθῆσας αὐτὸν, »
 »ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν θυρίδα τοῦ ὀχήματος καὶ εἶπεν εἰς τὴν καλὴν »
 »αὐτοῦ ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος δυνάμενος νὰ καυχῆθῃ ὅτι »
 »τὴν λατρεῖ ὡς αὐτός· ὁ Κ. Οὐάρτων, ὡς καλὸς χριστιανὸς, προσέφερε καὶ »
 »τὴν ἄλλην παρειάν, καθότι δὲν ἐφάνη προσέχων εἰς τὰ τρέξαντα καὶ ὁ Ἄ- »
 »ρουνδελ ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ, μὴ ἔχων ἄλλως τε τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ »
 »βλέπῃ αὐτὴν ἢ ν' ἀνταλλάσῃ λόγους, ἐν ᾧ ὁ Οὐάρτων εἰσερχεται εἰς τὸν οἶκον.

Ὅμοιον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑπέρτερον τοῦ ζωηροῦ καὶ τρωφεροῦ τούτου ἔρω-
 τος, ἕτερον αἶσθημα, ἀπέχω τοῦ λέγειν ἕτερος ἔρωτος, διότι ἀπαρέσκομαι τὰς
 συνωνυμίας ἐπὶ ἐνοιωτῶν οὕτω διαφόρων, ἕτερον, λέγω, αἶσθημα ἐξώγκου

(α) Ἡ ἐν Soelbay ναυμαχία, συμβῆσα τῇ 26 Μαΐου 1672, καθ' ἣν ὁ δοῦξ τῆς Ἰόρ-
 κης, τῇ βοηθειᾷ μοίρας Γαλλικῆς, ἐνίκησε τοὺς Ὀλλανδοὺς, ὀδηγούμενους ὑπὸ τοῦ Ροῦύτερ
 Ruyter δίκην πολυδάκρυ.

τὰ στήθη τῆς λαδὺ Ρῶσσελ καὶ προενίσχυεν αὐτὴν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς εὐ-
 δαιμονίας κατὰ τῶν ἡμερῶν τῆς δοκιμασίας. Ἦτο χριστιανὴ, ἀληθῶς χρι-
 στιανὴ τὸ τε πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, πλήρης πίστεως εἰς τὰ χριστιανικὰ
 δόγματα, καὶ ὑποταγῆς πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἐντολάς· ἄμοιρος αἰρεσιμανίας,
 ἀπηρέσκετο τὰς διενέξεις καὶ ἐφέρετο μετὰ μεγαλοψύχου καὶ πεφωτισμένης
 κλοκαγαθίας πρὸς τοὺς ἑτερόφρονους. Μετ' οὐ πολὺ, ὅταν ὁ Θεὸς πατάξῃ
 αὐτὴν, θέλομεν ἰδῆ μετὰ πόσης περισκέψεως σπανίας καὶ μεθ' ὁποίας ἀρ-
 μονίας συνεβίβαζε τὰ ἀνθρώπινα πρὸς τὰ χριστιανικὰ αἰσθήματα, τὴν εὐσέ-
 βειαν δηλονότι πρὸς τὸν ἔρωτα. Ἦδη προτίθεμαι νὰ καταδείξω ὁποῖαν θεσίαν
 καὶ ἰσχὺν κατεῖχεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς ἡ πίστις, ἐν ᾧ χρόνῳ μάλιστα διε-
 τέλει εὐτυχούσα, καὶ ἔτι πρὸς, αὐτὴν ταύτην τὴν ψυχὴν αὐτῆς προπαρα-
 σκευαζομένην ἐν σταθερᾷ καὶ συντετριμμένῃ πεποιθήσει νὰ δεχθῆ ἐκ τῶν
 χειρῶν τοῦ Θεοῦ τοὺς παταγμοὺς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸν παταγμὸν, τὸν ὅποιον
 ἐφαίνετο προαισθανομένη. Ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῆς, καθ' ἣν διεχέετο
 εἰς ἐκφράσεις ἐρασμίας τρυφερότητος καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν σύζυγόν
 της, αἴφνης διακόπτει τὸν λόγον καὶ λέγει αὐτῷ :

« Ἄν ὁ Ὑψίστος εὐδοκῇ, τί ἔχω νὰ ζητήσω παρ' αὐτοῦ, εἰμὴ μόνον νὰ
 »ἐξακολουθῆ ἐπιδαψιλεύων μοι τὰς χάριτάς του ; Ἄν δ' ἄλλως δόξῃ αὐτῷ,
 »ἅς μοὶ χορηγήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ὑποταχθῶ ἀγογγυστεῖ εἰς τὰς θείας
 »αὐτοῦ βουλὰς καὶ εἰς τὴν ὑπερτάτην αὐτοῦ πρόνοιαν, εὐγνωμονοῦσα δι' ὅσα
 »ἀγαθὰ μὲ ἤξιώσεν καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς ἐντελοῦς εὐτυχίας μου. Οὗτος γι-
 »νώσκει κάλλιον ἡμῶν πότε ἐχάρημεν καὶ πότε ἀπηλαύσαμεν τῶν ἀγαθῶν
 »τοῦ κόσμου τούτου. Καθικετεῖω δὲ τὸ μέγα ἔλεος αὐτοῦ, ἂν ποτέ τις ἐξ
 »ἡμῶν, τίς δὲ ἀδιάφορον, μεταστῆ πρώτος εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, νὰ μὴ
 »ἐγκαταλίπῃ τὸν ἐπιζῶντα εἰς ἀπελπισίαν περὶ τῆς μετὰ τοῦ φίλου του
 »συνενώσεως. Ἄς ἐλπίζωμεν μετὰ χαρᾶς ὅτι θέλομεν συζῆσθαι μέχρι βαθείως
 »γῆρατος, ἂν δὲ τούναντίον, εἴημεν ἐσθιοὶ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει μᾶς ὑποστη-
 »ρῖξῃ εἰς τὴν δοκιμασίαν, εἰς ἣν θέλει μᾶς ὑποβάλλῃ. Τὴν ἰδέαν ταύτην
 »πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐνίστη κατὰ ἰοῦν, ἵνα μὴ αἴφνης ἡ δυστυχία καταλάβῃ
 »ἡμᾶς ἀνετοίμους. Σύγγνωθί μοι ἂν ἐνδιατρίβω εἰς τοῦτο, καθότι φρονῶ
 »ὅτι, ἂν προετοιμασθῶμεν κατὰ πάσης δυστυχίας, θέλομεν ἀπολαμβάνῃ μετὰ
 »πλειονοῦς εἰρήνης τὰ παρόντα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔσονται, πιστεῖω, χρό-
 »νια . . . Ἄς εὐχόμεθα εἰς τὸν Κύριον ἵνα γίνῃ οὕτω καὶ μὴ φοβώμεθα τί-
 »ποτε· ὁ θάνατος ἀληθῶς εἶναι τὸ ἔσχατον δυστύχημα καὶ ὅστις θεωρεῖ
 »ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν ἡμετέραν φύσιν· ἂς διασκεδάσωμεν λοιπὸν τὸν περὶ θα-
 »νάτου ὑπερβολικὸν φόβον εἴτε χάριν τοῦ φίλου ἡμῶν, εἴτε χάριν ἡμῶν αὐτῶν,
 »καὶ ὁ βίος μας τότε θέλει τρέχει γαληνιατός.»

Δέκα ἔτη παρήλθον ἀφ' ἧς ἡ λαδὺ Ρῶσσελ ἐπέστειλεν ἐκ Λονδίνου τῷ

συζύγῳ αὐτῆς, διαμένοντι ἐν Στράττων, τὰ εὐσεβῆ ταῦτα λόγια· τῆ 25 Σεπτεμβρίου 1682, εὐρισκομένου προσωρινῶς ἐν Λονδίῳ τοῦ λόρδου 'Ρώσσελ, ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἔγραψεν αὐτῷ τὰ ἐξῆς ἐκ Στράττων :

» Δὲν γνωρίζω τι νέον ἀφ' ὅτου ἀνεχώρησες. Ἐκείνο τὸ ὅποιον γνωρίζω » ἀκριβῶς καὶ περὶ τοῦ ὁποίου εἶμαι τόσῳ θεθαία ὅσῳ ὅτι ζῶ, εἶν' ὅτι ἀπὸ » δώδεκα ἤδη ἐτῶν σ' ἀγαπῶ τοσοῦτον περιπαθῶς ὅσον οὐδέποτε γυνὴ ἠδυ- » νήθη ν' ἀγαπήσῃ, ἐλπίζω δὲ νὰ εἶμαι ἢ αὐτῆ ἐπὶ δώδεκα ἀκόμι ἔτη, πάν- » ποτε εὐτυχῆς καὶ ὄλως ὑμετέρα. »

(Ἐπεταί.)

Περὶ τῶν ἐν Κριμαίᾳ ἀνευρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων.

Κατὰ τὸ 1816 ἤρξαντο ἐν τῇ Κριμαίᾳ ὑπὸ τινος πρόσφυγος Γάλλου, διατελοῦντος ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς 'Ρωσσίας, τινὲς ἀνασκαφαί, αἵτινες διὰ χρηματικῆς συνδρομῆς τοῦτότε διοικητοῦ τοῦ Kertz κόμητος Roumantzof ἐπὶ πλέον ἐξετάθησαν. Αἱ ἀνασκαφαί περιωρίσθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τινὰ λοφίδια, εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους τινός, τοῦ Μιθριδάτου ὀνομαζομένου, κείμενα. Ἐν τῷ μετὰ τῶν 1816 καὶ 1828 τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν εὐρεθέντα συνίσταντο εἰς διάφορα κοσμήματα τῶν βραχιόνων, τοῦ λαιμοῦ, κεκοσμημένα μὲ διάφορα ἐμβλήματα. Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς αἱ ἀνασκαφαί ἐξηκολούθουν μετὰ πλείονος ἐπιστάσεως καὶ εἰς μεγαλειτέραν ἔκτασιν, ὥστε τὸ 1831 ἀνεκαλύφθη τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀξιοσημεῖον μνημεῖον τοῦ Roal Oda, ὅπερ ἐστὶν ὄρος τῆς τέφρας, ἐν ᾧ εὐρέθησαν τεχνουργήματα τῆς ἀνωτάτης Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ γῆ τῶν Σκυθῶν· τοῦτο τὸ ἀξιοσημεῖον μνημεῖον φκοδόμηται ἐν σχήματι τετραγώνου μετὰ μεγίστης ἐπιστάσεως καὶ κατὰ ἀξιοθαύμαστον τρόπον· ἐκ τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ, καὶ κυρίως ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ εὐρεθέντων δηλοῦται ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀνήκει εἰς ἀρχαῖόν τινα βασιλεῖα τοῦ Παντικαπαίου, πόλεως τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου, κειμένης ἐπὶ τοῦ Κριμαρικῶ Βοσπόρου, ἀποικίας τῶν Μιλησίων, ἐχούσης λιμένα προσφυῆ καὶ οὔσης τὸ πάλαι καθέδρας τῶν ἡγεμόνων ἐνὸς αὐτόθι μικροῦ βασιλείου, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐνήργουν μέγα ἐμπόριον διὰ τῶν προϊόντων τῆς χώρας.

Ὁ Σκελετὸς αὐτοῦ ὡς καὶ ὁ τῆς Βασιλίσσης εὐρέθησαν ἐν μεταλλίνῳ περιβλήματι κεκαλυμμένοι, ἐφ' οὗ διαδήματα, ἐνώτια, περιλαίμια καὶ ἄλλα

κοσμήματα, καὶ ταῦτα ἅπαντα, ἐντελεστάτης ἐργασίας καὶ ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ εἰργασμένα, ἦσαν προσηρημένα· ἐν τῇ αὐτῇ λάρνακι εὐρέθησαν ὄπλα, ἀγγεῖα, ἐπιπλα καὶ εἰκόνες ἐξ ἠλέκτρου, πρὸς τούτοις λείψανά τινα ξυλίνης λάρνακος, ἐν ἧ ὁ σκελετὸς ἦτον ἐναποτεθειμένος, κεκοσμημένης διὰ ζωγραφιδῶν δυσκόλως διακρινομένων. Παρὰ τοῖς σκελετοῖς τοῦ βασιλικῆς ζεύγους ἔκειντο ἕτεροι δύο σκελετοί, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἦν ἀνδρὸς, ὁ δὲ ἕτερος ἵππου, ἀνήκοντος ἀναμφιβόλως εἰς τὸν τοῦ βασιλέως ἵπποκόμον. Μεταξὺ τῶν σκευῶν, ἅτινα ἦσαν τοῦ βασιλέως, εὐρέθησαν τὰ ὄπλα του, τὸ δόρυ καὶ ἐκτὸς τοῦ σκήπτρου καὶ λείψανα μαστιγῶς τινος, ταῦτα ἅπαντα μὲ διάφορα ποικίλα ἐκ χρυσοῦ ὠραιότατα κεκοσμημένα. Τὸ πλῆθος τῶν ἐν ταῖς εἰρημέναις λάρναξιν εὐρεθέντων ἀντικειμένων ἦτο τοσοῦτον ὥστε ὀλόκληρον μουσεῖον ἤθελε δυνηθῆ νὰ κοσμηθῆ ἐξ αὐτῶν, ἐν δυστυχῶς μέγα μέρος τῶν εὐρεθέντων δὲν ἐχάσαντο, μὴ ὑπαρξάσης ἀρκετῆς προφυλάξεως ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, καὶ ἐκτὸς τούτου, μὴ προφυλαχθείσης τῆς εἰς τὰς λάρνακας εἰσόδου, μέγα μέρος τῶν εὐρεθέντων ὑπὸ ἱεροσύλων ἐκλάπησαν.

Ἐκτὸς τούτου τοῦ τάφου ἀνευρέθη καὶ ἕτερος, ὅστις ἔνεκα τοῦ μεγάλου ποσοῦ τῶν ἐκ χρυσοῦ εἰργασμένων ἀντικειμένων ὀνομασθῆ χρυσοῦν ὄρος. Τὰ ἐντὸς τῶν εἰρημένων τάφων εὐρεθέντα ὑπὸ δημοσίων ἀρχαιολόγων καὶ ζωγράφων ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἀπεικονίσθησαν καὶ ἐνδιαλαμβάνονται ἐντὸς ἐκτεταμένου συγγράμματος μὲ 86 εἰκονογραφίας. Τινὲς ἐξ αὐτῶν τῶν πινακῶν παριστάνουσι τὰ ἐκ χρυσοῦ, ἄλλοι τὰ ἐξ ἠλέκτρου· καὶ ἄλλοι τὰ ἐξ ἑλεφαντίνου ὀστοῦ, ἄλλοι τὰ ἐξ ἀργύρου καὶ ἄλλοι τὰ ἐξ σιδήρου· μεγίστης ὠραιότητος καὶ τέχνης εἶναι τὸ κράνος, τὸ ὅποιον ἀναμφιβόλως ἦτο τοῦ βασιλέως καὶ δύναιται νὰ ὀνομασθῆ μοναδικὸν ὡς πρὸς τὴν τέχνην. Ἀπειρον πλῆθος ἀγγείων ἐξ ὕλου, ἐξ ὀπτῆς γῆς ὠραιότατα κ-χρωματισμένων καὶ ἐξωγραφισμένων, πρὸς τούτοις ἀγγεῖα καὶ διάφορα ἀντικείμενα ἐκ ξύλου καὶ νομίσματα φέροντα Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς· ἰδιαζούσης ὠραιότητος καὶ πλουσιότητος εἶναι τὸ εὐρεθὲν κόσμημα τῆς βασιλίσσης, συνιστάμενον ἐκ διαφόρων διαδημάτων καὶ στεμμάτων, κατεσκευασμένων ἐκ φύλλων χρυσοῦ, ἐνώτια μετὰ τῶν πλέον ποικίλων κεφαλῶν, ἀθρωπίνων καὶ ἄλλων ζώων, ἐμπαιστικῆς τέχνης, πρὸς τούτοις περιλαίμια, περιάπτα καὶ δακτυλίδια, κεκοσμημένα ἅπαντα μὲ γεγλυμένους λίθους, ἅπαντα ταῦτα ὠραίας τέχνης καὶ φέροντα τὸν τύπον Ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ εἶδους τούτου πρὸ πάντων ἐπρελκεῖ τὴν προσοχὴν καὶ θαυμασμόν ἐκάστου τὸ τῆς Βασιλίσσης χρυσοῦν κόσμημα, συνιστάμενον ἐκ πολλῶν χρυσῶν ἀλύσεων, εἰς ἃς ἦτο προσηρητημένον μέγα νόμισμα μὲ τὸ ἔμβλημα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς καὶ τοῦτο τὸ κόσμημα ἐκάλυπτε τὸ στήθος τῆς Βασιλίσσης· λίαν περιεργον εἶναι ὅτι ἡ εἰκὼν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς συμφωνεῖ ἀκριβέστατα

μέ την περιγραφὴν, ἧς μνείαν ποιεῖται ὁ Πausανίας, διαλαμβάνων περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου ἐν τῷ Παρθενῶνι. Ἐν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ ὠραιότης τοῦ ἔργου τούτου, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ταῦτα πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς τελειοποιημένης Ἀττικῆς τέχνης, καὶ οἱ διασημότεροι τῶν ἀρχαιολόγων καὶ φιλολόγων συμπεραίνουσιν ὅτι ταῦτα κατασκευάσθησαν ἐν Ἀθήναις διὰ τὸν βασιλικὸν τοῦτον εἶκον· τὸ δόρυ τοῦ βασιλέως, κατασκευασθὲν ἐξ ὀρειχάλκου, εἶναι κεκοσμημένον με χρυσᾶ ἐμβλήματα, προϊόντα τῶν ἐμπιστῶν· μεταξὺ δ' ἄλλων κοσμημάτων διακρίνονται κεφαλαὶ Μεδουσῶν καὶ σκυθικῶν πολεμιστῶν. Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ εὔρεσις χρυσῆς τινοῦ προσωπίδος, εὑρεθείσης ὅμως ἐντὸς ἄλλου τινοῦ τάφου ἐπὶ γυναικείου κρανίου. Μετὰ τὸ ἀνοίγμα τῆς εἰρημένης λάρνακος, ἐφάνησαν καὶ τὰ φορέματα αὐτῆς κατασκευασμένα ἐκ χρυσοῦφάντου ἐρίου, ἅτινα μετὰ τὴν τοῦ ἀέρος ἐπήρειαν μετεβλήθησαν εἰς παιπάλην· περὶ τῶν λειψάνων τοῦ γυναικείου τούτου σκελετοῦ εὑρέθησαν καὶ πλῆθος πολυτίμων ἀντικειμένων, ἀνηκόντων εἰς γυναικεῖα κοσμήματα, ὧν ἡ ὠραιότης δὲν εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς τῶν περιγραφέντων κοσμημάτων τῆς Βασιλίσσης. Ὡς πρὸς τὴν σπανιότητα τὰ ἐξ ἠλέκτρου τεχνουργήματα ὑπερβαίνουν τὰ ἐκ χρυσοῦ· καὶ κυρίως ἀγγεῖόν τι, εὑρεθὲν εἰς τοὺς πόδας τῆς βασιλίσσης, θεωρεῖται ὡς τὸ πολυτιμότερον πάντων τῶν εὑρημάτων καὶ πάσης τῆς συλλογῆς· ἐπὶ αὐτοῦ ὑπάρχουσιν εἰκόνες Σκυθῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται δύο, ἐξ ὧν τοῦ ἐνός ἐκβάλλουσιν ὀδόντζα, τοῦ δὲ ἄλλου ὡς τραυματίου περιδένουσι τὸν πληγωθέντα πόδα. Ὁμοίως εὑρέθησαν πλῆθος ἀγγείων ἐξ ἀργύρου ἐξόχου ὠραιότητος καὶ ποικιλίας ὡς πρὸς τὰ σχήματά των καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐμβλήματα, ὥστε μόνον τὸ μουσεῖον τῆς Πουρθονείας ἔχει ἀνωτέραν πληθὺν τῶν τοιούτων ἐξ ἀργύρου ἀγγείων ἢ ἄλλων, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ἐξ ἠλέκτρου, ἕλου καὶ ὀπτῆς γῆς ἀντικείμενα εἶναι σημαντικά. Τὰ λείψανα δύο ἐκ ξύλου κυπαρίσσου κατασκευασθεισῶν λαρνάκων ὑπερβαίνουν ὡς πρὸ τὴν λεπτότητα τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν κοσμημάτων πᾶν ὅ,τι μέχρις ὥρας ἐκ τῆς ἀρχαιότητος διατηρεῖτο καὶ ὑπὸ τοῦ πανθαμάτορος χρόνου δὲν κατεστράφη. Τὰ διὰ ζωγραφικῶν κεκοσμημένα ἀγγεῖα ἐξ ὀπτῆς γῆς ὁμοιάζουσι τὰ μέγιστα μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε φαίνονται προϊόντα τοῦ ἐμπορίου μετενεχθέντα ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Εὑρέθησαν πολλὰ ἀγγεῖα ἀρχαῖοθ ῥυθμοῦ καὶ τελειότητος πηγαζόντα ἐκ τῆς τοῦ Ἀττικοῦ μεγαλείου ἐποχῆς, καθ' ἣν τὰ κεραμεῖα τῶν Ἀθηνῶν προμήθευον εἰς πάσας τὰς τῆς μεσογείου θαλάσσης πόλεις τὰ προϊόντα αὐτῶν. Μεταξὺ τούτων τῶν ἀγγείων εὑρέθη ἐν πλουσιοπαρόχως χρυσοῦ κεκοσμημένον ὅπερ κατὰ τῶν ἀρχαιολόγων τὴν γνώμην εἶναι ἀγγεῖον τοῦ γάμου ἢ νύμφη κἀθηται ὠραιῶς ἐστολισμένη ἐπὶ τοῦ θρόνου, δύο πῆδες μετέωροι κατὰ γίνονται εἰς τὴν τῶν τρι-

χῶν καὶ βοστρύχων διακόσμησιν διὰ μαργαρίτων καὶ ἄλλων κοσμημάτων. Ἐκατέρωθεν προσεγγίζουσι τῇ νύμφῃ γυναῖκες ὑπηρετοῦσαι καὶ τὰ πλέον ποικίλα κιβώτια καὶ κοσμήματα αὐτῇ προσφέρουσαι. Ἐπίσης τὰ εὑρεθέντα νομίσματα ἔχουσι μὲν μεγάλην ἱστορικὴν ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸν διάσημον νομισματολόγον καὶ διερμηνευτὴν αὐτῶν εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ βασιλέως Λεύκωνος, ὅστις κατὰ τὸν πρῶτον Πελοποννησιακὸν πόλεμον τόσον φιλικῶς καὶ φιλοφρόνως πρὸς τοὺς Ἀθηναίους προσνήχθη. Διάφοροι ἐν ταῖς λαρναξιν εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ ἐξεδόθησαν ἤδη καὶ εὑρίσκονται εἰς τὸ διάσημον σύγγραμμα τοῦ Boeckh, τὸ ἐπιγραφόμενον: *Corpus inscriptionum graecorum*.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

(Ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῶν Φιλομαθῶν.)

ΣΤΕΨΙΣ

τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β΄.

A.

Ὁ ἐπιχειρῶν νὰ γράψῃ τὰ κατὰ τὴν στέφιν τοῦ Μεγαλειοτάτου αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Β΄. ἐπιλαμβάνεται ἔργου δυσκολωτάτου· ἀγνοεῖ πόθεν δέον ν' ἀρχίσῃ, τί πρῶτον νὰ εἴπῃ, τί μᾶλλον νὰ θαυμάσῃ· λαμβάνει τὸν κάλαμον μετὰ δυσπιστίας, ἀμφιβάλλων ἂν δύναται ποτε νὰ εὖρη χρώματα ἀνάλογα πρὸς τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ καταπληκτικὴν εἰκόνα, τὴν ὁποίαν προτίθεται νὰ σχεδιάσῃ. Αὐτὴ ἡ δεινότερα μῦσα, καθὰ γράφει τις τῶν παρευρεθέντων καὶ ἰδίους ὄμμασιν ἰδόντων τὸ μοναδικὸν ἐκεῖνο θέαμα, ἐκπληκτος καὶ θεοροβημένη, ἀντὶ περιγραφῆς, λέξεις ἀνάρθρους καὶ τραυλίσματα ἤθελε προφέρει, ἂν, ὡς ἐγὼ, ἐβλεπε μαρμαρύσσουσαν τὴν ἐκθαμβητικὴν ἀπειρίαν χρυσοῦ καὶ μαργαριτῶν, ἡλίων καὶ ἀδαμάντων, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν ὄγκον, μεθ' οὔτινος παρέστη κεκοσμημένη ἡ ἀρχαία τῶν Τζάρων μητρόπολις, ἐορτάζουσα τὴν στέφιν τοῦ γαληνοτάτου Κυρίου της,

Ἡμεῖς δὲν παρευρέθημεν εἰς τὴν πάνδημον ταύτην τελετὴν, καὶ διὰ τοῦτο

ἴσως, ἐπιχειροῦντες· νὰ περιγράψωμεν τὰ κατ' αὐτήν, ἐδικαιούμεθα ἔχοντες πλειότερας τὰς τῆς ἐπιτυχίας ἐλπίδας, ὅτι ἐδυνάμεθα, ὡς συμβαίνει συνήθως, νὰ διακοσμήσωμεν καὶ ὠραίσωμεν ἐπὶ μᾶλλον τὰ γεγονότα, νὰ μεγαθύνωμεν καὶ διαποικίλωμεν τὰ πράγματα ὅσον εἴν τε· τί τὸ κωλύον; ἡ εὐθὺν ἀπέκειτο εἰς τοὺς δόντας τὰς πληροφορίας. Καὶ ἴσως μὲν τὰ γραφόμενα ἡμῶν δὲν ἤθελον πιστευθῆ· τὸν κύριον ὁμῶς σκοπὸν ἡμῶν ἐπετυγχάνομεν—τὸν σκοπὸν δηλαδὴ τοῦ νὰ καταρτίσωμεν πανόραμα μέγα καὶ ἐξαισιον—ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐδὲ τοῦτο ὠφελεῖ· ὅτι τὰ πράγματα ἦσαν οὕτω μεγάλα, οὕτω καταπληκτικὰ, αἱ ἐορταὶ οὕτω πομπώδεις, οὕτω ἐκθαμβητικαί, ὥστε, ἂν δυσχεραίνωμεν, δυσχεραίνομεν φοβούμενοι μὴ τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑποθέσεως μᾶς ἀποστομώσῃ. Ὅτι δὴ ποτε καὶ γράψωμεν, ὅτι δὴ ποτε καὶ εἴπωμεν ἀδύνατον νὰ παραστήσωμεν προσηκόντως τὰ πράγματα.

Ὅτι καταπληκτικώτερον ἔχει ἡ ἀνατολικὴ πολυτέλεια καὶ ὁ ἀσιατικὸς ὄγκος, ὅτι κομψοπρεπέστερον ἡ εὐρωπαϊκὴ φιλοκαλία, ὅτι ἐνδοξον ἔχει ἡ ἀκαταμέτρητος αὐτοκρατορία τῶν Τσάρων—πάντα συνήλθον ἀπὸ κοινοῦ συναμιλλώμενα!

Εἰς αὐτοκράτωρ καὶ δύο αὐτοκράτειραι, περιβεβλημένοι τὸ βασιλικὸν αὐτῶν μεγαλεῖον καὶ καθήμενοι ἐπὶ τῶν θρόνων Ἰωάννου τοῦ Γ'. Ἀλεξίου καὶ Μιχαήλ· περὶ αὐτῶν εἴκοσι βασιλόπαιδες καὶ πάντες οἱ ἔξοχοι ἄνδρες, στρατιωτικοί τε καὶ πολιτικοί, οἱ ἀπὸ ἡμίσεως ἤδη αἰῶνος ἀποτελοῦντες τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν τῆς ἀγαντοῦ αὐτοκρατορίας ἐκείνης· οἱ ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν βασιλείων καὶ πάντων τῶν δυνατῶν τῆς γῆς· πληθὺς γυναικῶν ὠραίων καὶ κεχαριτωμένων, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἦτον ἀξία νὰ κοσμήσῃ θρόνον βασιλίδος· παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ ὑψίστου τεσσαράκοντα ἀρχιερεῖς ὑπὸ ἐκατὸν διακόνων διακονούμενοι· πέραν αὐτῶν πλῆθος συμπεπισμένον καὶ κυμαινόμενον ὡσεὶ πέλαγος, ἐνδεδυμένοι τοὺς ποικιλωτέρους ἱματισμοὺς τῆς γῆς καὶ νέον εἰκονίζοντες πύργον συγχύσεως γλωσσῶν, ἐνδυμάτων καὶ φυσιογνωμιῶν· ἐκτὸς τοῦ ναοῦ μυριάδες λαοῦ περιμένοντος ἐν ἀνυπομονησίᾳ καὶ ἀπληστίᾳ τὸν κύριον καὶ σεβαστὸν αὐτοῦ πατέρα καὶ συμμιγνύοντος τὰς ἀνευφημήσεις αὐτοῦ μετὰ τῆς βροντῆς τῶν κανονίων καὶ κωδῶνων—συνένωσον ταῦτα πάντα ἐν ἐνί, συνδύασον καὶ διάταξον τὰ πρόσωπα, εὐθέτισον τὰ πράγματα, ἂν δύνασαι—καὶ λέγε τότε, λέγε.

Β'.

Ἡ στέψις ἐγένετο τῇ 26 Αὐγούστου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐν τῇ κατὰ τὸ Κρεμλίον μητροπολιτικῇ ναῷ τῆς Κοιμήσεως, προαγγελθεῖσα ἐπιστασία τοῦ στρατηγοῦ Ὁστέν Σάκεν, διὰ τῆς ἐξῆς προκηρύξεως, ἀναγνωσθεῖσας εἰς διάφορα μέρη τῆς Μόσχας, εἰς ἐπήκοον λαοῦ γογυπετοῦς καὶ δεομένου:

« Ὁ τρισέβαστος, ὑψηλότατος καὶ κραταιότατος κύριος ἡμῶν καὶ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Νικολάιεβιτς, ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τῶν πατέρων αὐτοῦ, τὸν θρόνον πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν καὶ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ ἀχωρίστους τῆς Πολωνίας καὶ Φιλλανδίας, ἠδόκησε νὰ διατάξῃ ὥστε ἡ στέψις καὶ ἡ ὀρχοδοσία αὐτοῦ νὰ γείνωσιν ἐνταῦθα τῇ 26 Αὐγούστου, παρούσης εἰς τὴν ἱερὰν τελετὴν τῆς σεβαστῆς συζύγου αὐτοῦ αὐτοκρατειρας Μαρίας Ἀλεξανδρόβνας.

« Ἡ πάνδημος αὕτη πράξις διακηρύττεται εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ἵνα κατὰ τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἡμέραν μετὰ πλείστου ζήλου διατελέσωσι δεόμενοι πρὸς τὸν βασιλέα τῶν βασιλέων, ὅπως ἐπιδαψιλεύσῃ τὴν χάριν καὶ εὐλογίαν αὐτοῦ εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Α. Μ. καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, πρὸς δόξαν τοῦ ἁγίου ὀνόματος αὐτοῦ καὶ εὐμερίαν τοῦ κράτους.

Γ'.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὰ καθέκαστα τῆς στέψεως, δότεῖπωμεν ἐν ὀλίγοις τί ἐστὶ Κρεμλίον.

Περίβολός τις δυσχιλίων περίπου πηχῶν ἐκτάσεως, κύκλῳ τοῦ ὁποίου ἐγείρονται ὑπερφάνως πύργοι πολύγωνοι καὶ στρογγύλοι ἐκ πλίνθων ἐρυθρῶν καὶ πρασίνων ὀκδομημένοι καὶ ὅστις περιλαμβάνει τὰ ἀρχαιότερα καὶ περιφημότερα Μοναστήρια, παλάτια ἀπέραντα καὶ πολυτελῆ, κεῖται δ' εἰς τὸ κέντρον τῆς Μόσχας, ἐπὶ λόφου βρεχομένου ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μοσχόβα—τοιούτων ἐστὶ τὸ Κρεμλίον· καρδία δηλαδὴ τῆς Μόσχας, ὡς ἡ Μόσχα καρδία ἐστὶ τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας τῆς Ἄρκτου.

Ἡ Ῥωσσία σύμπασα συγκεντροῦται ἐντὸς τοῦ Κρεμλίνου, ὅπερ εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ φέρει ἕξ αἰῶνας, ὅπερ ἀπεδύθη κατὰ Γαρτάρων καὶ Πολωνῶν καὶ ἐξερεύξατο φλόγας κατὰ Βοναπάρτου· ὑπάρχει ἐντὸς τῶν μοναστηρίων αὐτοῦ, ἔνθα χρίονται διὰ τοῦ ἁγίου μύρου οἱ Αὐτοκράτορες, καὶ κοιμῶνται λείψανα ἱερὰ· ἐντὸς τῶν παλατίων αὐτοῦ, ἔνθα ἐγκλειστοὶ διαφυλάττονται οἱ θησαυροὶ πέντε αἰῶνων μεγαλείου καὶ δυνάμεως ἀπεριόριστου· ἐντὸς τῶν ὀπλοστασίων αὐτοῦ, ἔνθα, παρὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν σφαῖραν καὶ τὸ στέμμα, τῶν παρασῆμων τούτων τοῦ ὑψίστου βαθμοῦ, κεῖνται σημεῖα καὶ πυροβόλα, λεία πολέμων περιφανῶν.

Τὸ Κρεμλίον μεθερμηνευόμενον ἐλληνιστὶ σημαίνει φρούριον.

Ἐν Εὐρώπῃ ἀπέδωκεν πάντοτε χαρακτῆρα μυστηριώδη εἰς αὐτό τε καὶ τὴν Μόσχαν καὶ ἡ ἀτυχῆς τῶν Γάλλων ἐκστρατεία κατὰ Ῥωσσίας οὐκ ὀλίγον συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ διαδόσῃ καὶ ἐπαυξήσῃ τὰ περὶ τοῦ φρουρίου τούτου καὶ τῆς περιφήμου πόλεως φερόμενα. Ἐκεῖ πρῶτον ὁ Ναπολέων

ήττηθη ὡς πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀποφάσεων καὶ τὴν δραστηριότητα ἐν τῇ ἀπεριόριστῳ αὐτοῦ φιλοδοξίᾳ, ὁ ἄνθρωπος τοῦ αἰῶνός μας ἐσεμνύετο ὅτι κατέκτησε τὴν μητρόπολιν τῶν Τζάρων, ἣτις μάλιστα πρὸ δύο ἑκατονταετηρίδων κατέστη γνωστὴ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς δύσεως καὶ ὅτι εἰσέδυσεν ἕως τῆς ἱερᾶς καὶ σεβαστῆς ταύτης πόλεως, τοῦ λαμπροῦ δεσμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, κατὰ τὸν εὐρυᾶ ἔκφρασιν τοῦ ἱστοριογράφου Σεγύρου. *Εἶμαι τέλος πάντων εἰς τὴν Μόσχαν, ἔκραζεν εἰσερχόμενος εἰς τὸ ἀρχαῖον παλάτιον τῶν Τζάρων!* ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ Κρεμλίνου! Ἀλλὰ φεῦ! ὁ ἄνθρωπος βλέπει πολλάκις διασκεδάζόμενα τὰ χρυσᾶ ὄνειρά του ἴσα ἴσα ἐν ᾧ χρόνῳ ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, δι' ὃν πᾶν ἐξήντησε μέσον, πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Ὁ Ναπολεὼν ἐπνευστία εἰσέει ἠνιογεῦσιν τὸ ἄρμα τῆς νίκης, ὅταν αἰφνης ἐξεβράχη ἐνώπιόν του ἡ τρομερὰ ἐκείνη πυρκαϊά, ἣτις ἀνεχαίτισε τὴν θριαμβικὴν αὐτοῦ πορείαν.

Ἡ Μόσχα, τὸ πρὸς ἄρκτον θαυμάσιον τοῦτο μεταίχιμιον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῆς, σιωπηλῶς πως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Εὐρώπης, πρὸ πάντων δὲ τῆς Γαλλίας, προέκυπτεν οἰκοδομοῦσα τὰ ἀσιατικὰ παλάτια καὶ τὰ ἐιδιόρρυθμα κωδωνοστάσια τῆς ἅμα δ' ἐπέδειξεν αὐτὰ τῷ ὑπερῷον νικητῇ, εὐθὺς ἔπειτα καὶ ἔσπευσε νὰ τὰ ὑπεξαίρησεν τῶν ὀμμάτων του, παραδίδουσα τὰ πάντα εἰς τὰς φλόγας. Ὁ τελευταῖος αὐλισμὸς τοῦ μεγάλου στρατοῦ ἐσημάνθη εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς πυρπολήσεως τῆς Μόσχας, ἣτις θίλει διαπρόεπη ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς φάρος διαχέων τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ ἐνθεν μὲν ἐπὶ μιᾶς ἐποχῆς ἐπιτυχιῶν, ἐνθεν δ' ἐπὶ μιᾶς ἐποχῆς συμφορῶν!

Τὸ Κρεμλῖνον διέσωσεν ἐκ τῆς λύσεως τοῦ πυρὸς τάγματι τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, δεινῶς παλαῖσαν κατὰ τοῦ πυρὸς. Σήμερον οὐδ' ἔχνος σχεδὸν φαίνεται τῆς καταστροφῆς καὶ ἐπὶ τὰ εἶρηια τῶν παλαιῶν παλατιῶν ἠγέρθησαν ἄλλα μεγαλοπρεπέστερα.

Ἡ περιέργεια τοῦ περιηγητοῦ εἰσερχομένου εἰς τὴν Μόσχαν εὐθὺς ἐπιτείνεται ἐπὶ τὸ Κρεμλῖνον· οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης εὐρηται ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν παλατιῶν, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μνημείων αὐτοῦ. Ἴταλοι ἀρχιτέκτονες ἠκοδόμησαν αὐτὸ, συγχιρῶντες ἀναμιξ καὶ ταρταρικόν, καὶ ἰνδικόν, καὶ σινικόν, καὶ γοτθικὸν ῥυθμόν. «Ἐδῶ μὲν μία παγόδα, ἐκεῖ δὲ μία ἀψὶς, λέγει » ὁ Κλάρκε, ἐνιαχοῦ κομψότης μεμιγμένη πολυτελείᾳ, ἀλλαχοῦ βαρβαρισμὸς καὶ ἀπειροκαλία.»

Οἱ ξένοι συνήθως εἰσερχόνται εἰς τὸ Κρεμλῖνον διὰ τῆς Ἀγίας Πύλης, διόδου κολοσσιαίας καὶ ἀψιδοειδοῦς, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ὀγκώδης πύργος· ὠνομάσθη δὲ οὕτω ἐκ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς Παναγίας τῶν Ἰβήρων, ἣτις ἐκεῖ διαφυλάττεται καὶ μεγίστης τιμῆς ἀπολαύει παρὰ Ῥώσσοις, ὡς πολιούχος καὶ προστάτις τοῦ φρουρίου θεωρουμένη.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Κρεμλίνου κεῖται ὁ μέγας κώδων τῆς Μόσχας, περιφέρειαν ἔχων 73 ποδῶν, διάμετρον 23 καὶ ὕψος ὑπὲρ τὸ ἔδαφος 21· ὁ ὄγκος αὐτοῦ περὶ τὰ χεῖλη ὑπερβαίνει τοὺς 22 δακτύλους· ὁ κώδων οὗτος πραγματικῶς ὁμοιάζει βουρῶν μεταλλίνῳ καὶ, καθὰ βεβαιούσιν, ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὸ χωνευτήριον, πάντες οἱ Ῥῶσοι συνέδραμον εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, εὐγενεῖς τε καὶ λαός, οἱ μὲν ἄργυρον, οἱ δὲ χαλκὸν συνεισφέροντες. Τὰς ἐργασίμους ἡμέρας οἱ χωρικοὶ ἐπισκέπονται αὐτὸν μετ' εὐλαθείας· ἄλλως τε ἡ εὐλάβεια αὕτη εἶναι γενικὴ ἐν Μόσχᾳ καὶ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἡ κωδωνομανία κατέχει τὴν πόλιν ἐκείνην, διότι ἀπὸ πρῶιτᾶς δὲν ἀκούει τις εἰμὴ κώδωνος πανταχόθεν βομβοῦντας.

Μεταξὺ τῶν ἀπίρων οἰκοδομῶν τοῦ Κρεμλίνου, ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ Ὀπλοθήκη. Ἐν αὐτῇ εὐρηται συνηγμένοι θησαυροὶ ἐκπλήττοντες τὸν νοῦν τοῦ παρατηρητοῦ καὶ ἐπὶ τοὺς ὁποίους δικαίως οἱ Ῥῶσοι σεμνύονται. Ὁ θρόνος τοῦ Μεγάλου Πέτρου, οὗτινος αἱ πράξεις μόναι ἀρκοῦσι ν' ἀπαθανάτισωσιν ἐν ἔθνῳ, τὰ στέμματα τῶν ἀλληλοδιαδόχως κατακτηθέντων βασιλείων, κειμήλια καὶ ὄπλα τῶν προγεγενημένων, ἐν οἷς καὶ τὸ μέγα ἐλεφάντινον κτένιον, δι' οὗ οἱ Κζάροι ἐκτένιζον τὸν βαθὺν πώγωνά των, ἀργεῖα ἀργυρᾶ, χρυσᾶ τε καὶ ἐπίχρυσα, σκευὴ διάφορα ἐξ ἐλέφαντος μετὰ σπανίας δεξιότητος καὶ τέχνης τετορευμένα ὑπὸ μοναχῶν, ὅ,τι πολῦτιμον καὶ ὅ,τι σπάνιον δύναται νὰ ἔχη ἡ καταπληκτικὴ τὸν πλοῦτον Ἀσία καὶ ἡ ἐμπειρόκαλος Εὐρώπη. Παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ὀπλοθήκης ὑπάρχει μέγα ὀρειχάλκινον κανόνιον, ἐν ἔτει 1694 κατασκευασθὲν, τὸ ὁποῖον βάρος μὲν ἔλκει 79 λιτρῶν, μήκος δ' ἔχει 16 ποδῶν, ἄνθρωπος δὲ ὀρθῶς δύναται νὰ σταθῇ εἰς τὸ στόμιον αὐτοῦ· ἀπέναντι δ' αὐτοῦ, μέσῳ πλατείας ἐκτεταμένης, ὅπου ὁ Βονοπάρτης ἐπιθεώρει τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ, ἵσταται ἤδη πυρκαμῆς κανονίων — λεία συγκομισθεῖσα ὑκατὰ τὸ ἔτος 1812, ἣτις μαρτυρεῖ ὅτι τῆς Ῥωσσίας, πλὴν τῶν χειρῶν, πέρμαχος ἀήττητος εἶναι αἱ χιόνες καὶ τὸ πῦρ!

Δ'.

Προεόρτια τῆς στέψεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'. ὑπῆρξαν ἡ πάνδημος αὐτοῦ εἴσοδος εἰς Μόσχαν, ἡ μεγάλη ἐπιθεώρησις πάντων τῶν εἰς τὴν περίχωρον συναχθέντων στρατευμάτων καὶ ἡ μετακομιδὴ τῶν παρασήμων τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς Ὀπλοθήκης εἰς τὸ Παλάτιον.

Ἡ ἐπιθεώρησις, πλὴν τῆς ἀπειρίας τῶν στρατευμάτων, τῆς ποικιλίας τοῦ ἱματισμοῦ καὶ τῆς περὶ τὴν παραλλαγὴν καὶ τὰ γυμνάσια δεξιότητος, δὲν παρεῖχεν ἄλλο τι ἑκτακτὸν καὶ πρωτοφανές· διὸ, παρατρέχοντες αὐτὴν, ἐνδιατρίβομεν εἰς τὰ τῆς εἰσόδου καὶ τῆς μετακομιδῆς τῶν παρασήμων, προλογίζοντες οὕτω τὰ τῆς στέψεως.

Ἡ εἴσοδος ἐξετελέσθη τῇ 17 Αὐγούστου.

Ἀπὸ τοῦ παλατίου Πετρόβσκη, ὅπου, φθάς ἐκ Πετροπόλεως, κατέκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος πρὸ τῆς εἰς Μόσχαν εἰσόδου αὐτοῦ, μέχρι τοῦ Κρεμλίου ἦσαν παρατεταγμένοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ 80,000 στρατοῦ παντός ὅπλου. Περὶ δὲ τὴν δευτέραν καὶ ἡμίσειαν ὥραν οἱ κώδωνες τῶν διατακισχιλίων κωδωνοστασιῶν τῆς Μόσχας ἀνήγγειλον τὴν ἐκ τοῦ παλατίου ἔξοδον τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁλης τῆς τάξεως προηγίτο ἀστυνόμος μετὰ 12 ἐφίππων χωροφυλάκων. Ἐπειτα δὲ ἤρχετο ἕλη ἱππέων ἀρειμανῶν καὶ φοβερῶν τὴν ὄψιν, ἐν στολῇ ἀναγομένη εἰς τοὺς χρόνους τῶν Σταυροφόρων, ἄνδρες μελάγχροες, φέροντες λόγχας καὶ καραβίνας. Οὗτοι εἶναι πολεμισταὶ τοῦ Καυκάσου, γυμναζόμενοι δύο ἔτη ἐν Πολωνίᾳ, διὰ νὰ καταταχθῶσιν ἔπειτα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν φρουρὰν τοῦ αὐτοκράτορος. Μετ' αὐτοὺς ἔπονται δύο ἴλαι Κοζάκων, τῶν μὲν λευκῶν τὴν ὄψιν καὶ καραβινόφων, τῶν δὲ ἐρυθρῶν καὶ λογχοφόρων. Πορεύονται κατὰ ὀκτῶ, ἐπὶ ταχυτάτων ταταρικῶν ἵππων. Ἐκατὸν ἱππεῖς, ἐπιβάται λαμπρῶν ζώων, ἐν στολαῖς ποικίλαις καὶ βαρυτίμοις, ἔπονται μετ' αὐτοῦς, ἡγουμένου γέροντος ἐν στολῇ καταχρῦσω, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν εὐγενῶν τῆς Μόσχας πρίγκηπος Τσερμπάτωφ. Οὗτοι εἶναι οἱ μεγιστᾶνες τοῦ κράτους, φέροντες τὰς ἐθνικὰς ἐνδυμασίας καὶ τὰ παράσημα αὐτῶν. Τινὲς φαίνονται ἀπλοῦστατα ἐνδεδυμένοι· ἄλλους καλύπτουσιν ἀδάμαντες καὶ χρυσοί· πλὴν ἅπαντες σοβαρῶς προϊόντες. Εἶναι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἄλλοτε ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος μετὰ τῶν Τζάρων, περὶ ὧν ἐλέγετο ἐν τοῖς διατάγμασιν ὅτι «Διατάξαντος τοῦ Τζάρου καὶ εὐλογοῦντος τοῦ Πατριάρχου, οἱ μεγιστᾶνες κρίνουσιν εὐλογον, κτλ.» Ἀπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἠλαττώθη ἡ ἐξουσία αὐτῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις των μένει μεγάλη, διότι ἕκαστος αὐτῶν εἶναι κύριος χιλιάδων καὶ μυριάδων δουλοπαροίκων.

Μετὰ τούτους ἔρχονται οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τῆ Ῥωσσίᾳ ὑποτεταγμένων ἀσιατικῶν λαῶν, Καλμούκων καὶ Κιργησιῶν, Ἰνδῶν καὶ Τατάρων. Αἱ στολαὶ αὐτῶν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θαυμάσιαι· οἱ μὲν ἔχουσιν ὅπλα ἐκ χάλυβος καὶ χρυσοῦ, οἱ δὲ φοροῦσιν ἐπενδύτας ἐκ βαρυτίμων μεταξωτῶν καὶ καχημιρίων ὑφασμάτων, διηνησιμένων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· τὰ ἐπιβλήματα τῶν ἵππων αὐτῶν εἶναι πεποικιλμένα διὰ μαργαριτῶν καὶ πετραδιῶν· σπάθαι μακρᾶι ἐν θήκαις τορευταῖς πλήττουσι τὰς πλευρὰς τῶν ἵππων αὐτῶν. Οἱ μὲν πορεύονται ἀσκεπεῖς, καὶ τὰς μακρὰς τρίχας αὐτῶν συνεχέουσι πλάκες χρυσαῖ, οἱ δὲ φοροῦσι πέλους ὀξεῖς, ὡς οἱ δερβίσαι τῶν Ἰνδιῶν.

Ἦδη παρέρχεται ἀξιοματικὸς ἐν στολῇ ἐρυθρᾷ καὶ ἐφ' ἵππου λευκοῦ ὡς ἡ χιῶν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἐξήκοντα οἰκετῶν τῆς αὐλῆς, ἐν στολαῖς χρυσοῦφάντοις, ἐφ' ὧν διακρίνονται μαῦροι ἄστοι, μετὰ ῥάβδων, ὧν τὰ σφαιρώματα εἰσὶν ὀλόχρυσα, ὑπὸ ἐξ ὁρμαίων καὶ ὀκτῶ ὠραίων μαύρων, οἵτινες

φέρουσι τὴν κίδαριν καὶ τὴν λαμπρὰν στολὴν τῶν φυλάκων τοῦ πασσᾶ τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειτα ἔρχεται ἐπὶ ἵππου ἐβενώδους καὶ χρυσοστολιστοῦ ὁ κυναγωγὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν χιτῶνι μεταξοῦφει πράσινῳ μετὰ χρυσοῦν κομμοιδόχων, ἀκολουθούμενος ὑπὸ εἴκοσι κυνηγῶν, οἵτινες φέρουσι στολὴν χρυσοειδῆ καὶ πέλους μὲ πτερὰ πράσινα. Ὁλὴ ἡ θεραπεία αὕτη προηγίται νέας λαμπροτάτης πομπῆς. Ἐξ ἵπποι στικτοὶ καὶ λευκόφαιοι ἐν σκευῇ ὀλοχρῦσω, ὀδηγούμενοι ὑπὸ ἵπποκόμων καὶ ἀμαξέων ἡγεμονικῶς ἐνδεδυμένων, σῦρουσι χρυσοῦν ἀμαξάν τετορευμένην καὶ ἔνδον δι' ἐρυθροῦ μεταξοπτίλου κεκαλυμμένην, ἐν ἣ κἀθηνται δύο τελετάρχαι ἐν χρυσοῖς ἐνδύμασι, κρατοῦντες ῥάβδους χρυσοκολλήτους, παράσημα τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν. Ἐν ἐτέρῳ δὲ ἀμαξῇ, λαμπροτέρα τῆς πρώτης καὶ πολυτελέστερον ἐξευγμένη, κἀθεται ὁ τελετάρχης, κόμης Μπόρχ, φέρων τὰ παράσημα αὐτοῦ πάντα. Τὴν ῥάβδον τούτου στέφει σμάραγδος μέγας ὡσεὶ πυγμῆ.

Εὐθὺς μετὰ τούτους ἔπονται εἴκοσι τέσσαρες θαλαμηπόλοι κατάχρυσοι μὲ βρακία λευκὰ καὶ κύκων πτερὰ ἐπὶ τῶν πέλων. Εἶναι ὅλοι ἐφιπποὶ καὶ πορεύονται κατὰ δύο, προηγουμένου ἐνὸς τελετάρχου. Δώδεκα θαλαμηπόλοι ἐν στολῇ μεταξοῦφει καὶ δι' αὐτοκρατορικῶν ἀστῶν διηνησιμένη ἔπονται τούτοις μετὰ ἀξιοματικῶν τῶναὐτοκρατορικῶν σταύλων καὶ ἵπποκόμων, πάντων ἐφίππων. Ἐπειτα δὲ βλέπομεν παρερχομένας δώδεκα ἀμαξάς, ἀριστουργήματα τῆς τορευτικῆς, διαχρῦσους ἀπὸ τοῦ ἄζωνος μέχρι τῆς σκέπης, ἔνδον ἐστρωμένας δι' ἐρυθροῦ μεταξοπτίλου καὶ μὲ θαυμαστάς ζωγραφίας ἐπὶ τῶν θυρίδων. Εἰς τὰς πομπικὰς ταύτας ἀμαξάς, συρομένας ἀπὸ ἐξ ἵππων χρυσοφαλάρους καὶ συνωδευμένας ἀπὸ ὅλων στρατῶν ἐφίππων ὑπηρετῶν, κἀθηνται οἱ μεγάλοι ἀξιοματικοὶ τοῦ στέμματος καὶ τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ὁ μέγας ἀνάρχης κόμης Σουβαλώφ, ὁ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου ὑπουργὸς κόμης Ἀδλερμπέγ, τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου ὁ ἐπιστήθιος φίλος, ὁ νέος κόμης Νεσελρόδε, ἐνὶ λόγῳ τεσσαράκοντα αὐθένται, ἐνδοξα φέροντες ἐνόματα καὶ τὸ μέγα τοῦτο κράτος συνδρακοῦντες. Ὅλοι φέρουσι μεγάλην στολὴν μετὰ ταινιῶν καὶ πλακῶν, τινὲς δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος, ἤγουν τὴν μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐνοίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐγγίζει, διότι ἰδοὺ ἡ ἐπίτιμος σωματοφυλακῆ. Προηγίται ἕλη ἱππέων φορούντων θώρακα χρυσοῦν ἐπὶ λευκοῦ χιτῶνος, καὶ ἐπὶ τοῦ κράτους ἀργυροῦν δικέφαλον ἀστὸν μὲ πτέρυγας ἀναπεπταμένας. Οἱ ὠραῖοι τούτων ἵπποι φέρουσιν ἐπιβλήματα ἐρυθρᾷ, ὧν τὰ ἄκρα κοσμοῦσιν ἀστέρες τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἡ δ' ἐπομένη σωματοφυλακῆ φέρει χρυσοῦς ἀστοὺς καὶ ἐπιβαίνει μελάνων ἵππων. Τὸ θέαμα τοῦ ἐπιλέκτου τούτου στρατεύματος, παρερχομένου μετὰ στρατιωτικῆς μουσικῆς, εἶναι σοβαρὸν καὶ καταπληκτικώτατον.

Τέλος πάντων ἰδοὺ ὁ Αὐτοκράτωρ. Μακρὸν διάστημα χωρίζει αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ. Πολύκροτοι ἀνευφημῖαι ἀναγγέλλουσι τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ, καὶ συνοδεύουσιν αὐτὸν παρερχόμενον. Φορεῖ στολὴν στρατηγοῦ καὶ ἐπιβαίνει λευκοῦ ἵππου. Φέρει τὴν μεγάλην ταινίαν τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Πρὸς τὰς ἀνευφημίας τοῦ πλήθους ἀποκρίνεται διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ χαιρετισμοῦ. Παρ' αὐτῷ δὲ πορεύονται ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου μέγας δούξ Νικόλαος Ἀλεξάνδροβιτς, ἐν στολῇ Κοζάκου· ὁ μέγας δούξ Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδροβιτς, ἐν στολῇ οὐσσάρου· οἱ μεγάλοιδοῦκες καὶ ἀδελφοῖ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντῖνος, Νικόλαος καὶ Μιχαήλ, ὁ δούξ τοῦ Λεουχτεμπεργκ καὶ ὁ πρίγκηψ τοῦ Ὀλδεμβούργου Πέτρος.

Κατόπιν τοῦ κυριάρχου καὶ τῶν ἡγεμονοπαίδων ἔρχεται φοβερὰ καὶ λαμπρὰ συνοδία ἑκατοντάδων τινῶν στρατηγῶν, περιστοιχιζομένων ὑπὸ ἀνωτέρους ἀξιωματικῶν παντὸς ὅπλου. Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τάξει πορεύονται ὁ πρίγκηψ Μεντσίκωφ, ὁ πρίγκηψ Γορτσακώφ, ὁ στρατηγὸς Δανεμπεργκ, ὁ στρατηγὸς Λήδερς, οἱ πρωταγωνιστὰὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν παρασταθέντος δράματος.

Τέσσαρες ἄμαξαι συρόμεναι ὑπὸ ἑξ ἵππων καὶ περιστοιχιζόμεναι ὑπὸ ἀκολούθων καὶ σωματοφυλάκων φέρουσι τὰς Α· Α· Υ. τὰς μεγάλας δουκίσσας Μαρίαν Παυλόβναν, Ἀλεξάνδραν Ἰωσηφόβναν, Ἀλεξάνδραν Πετρόβναν, Ἐλένην Παυλόβναν, Μαρίαν Νικολατέβναν, Αἰκατερίνην Μιχαηλόβναν καὶ τὴν πριγκιπέσσαν τοῦ Ὀλδεμβούργου, λαμπρῶς κεκοσμημένας, μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ καλύμματος (κακόσνικ) καὶ τοῦ θυσσίνου χρυσοκεντήτου ἐπένδυτου τῆς αὐλῆς.

Τὴν βασιλικὴν συνοδίαν κλείουσιν οἱ θωρακοφόροι τῆς φρουρᾶς, καὶ μετὰ τούτους ἔρχονται ἑξ ἐπίχρσοι ἄμαξαι, συρόμεναι ὑπὸ τεσσάρων ἵππων καὶ φέρουσαι τὰς ἀκολούθους τῆς αὐτοκρατείας καὶ τῶν μεγάλων δουκισσῶν. Τελευταῖοι δὲ παρέρχονται οἱ οὐσσαροὶ καὶ λογχοφόροι τῆς φρουρᾶς, Κοζάκοι, θωρακοφόροι καὶ δραγῶνοι, συνοδεύοντες τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐμπορικῶν σωματείων.

Ἡ διάβασις διήρκεσε δύο ὥρας.

Σημειωτέον ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἴστατο ἐνώπιον ἐκάστου ναοῦ καθ' ὅδον ἀπαντωμένου καὶ ὡς εἶχεν ἔφιππος ἐλάμβανε τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐφημερεύοντος ἱερέως· φθὰς δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Πύλην, ὅπου, ὡς προέφημεν, διαφυλάττεται ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας τῶν Ἰθέρων, ἀπέβη τοῦ ἵππου καὶ προσελθὼν μετὰ τῆς αὐτοκρατείας ἐγονυπέτησε, προσευχομένων τῶν ἱερέων· ἐν τῷ ἅμα δ' ἐμμήθησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ περιεστὼς πλῆθος, γονυπετήσαντες μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ἀποδεικνύοντες οὕτω ὅτι ἐν Ῥωσίᾳ ἡ θρησκεία εἶναι πλέον τι ἢ λόγος κενός, πλέον τι ἢ ἀπλὴ ἀνάμνησις,

Τῇ προτεραίᾳ τῆς στέψεως, 25 Αὐγούστου, ἐγένετο ἡ μετακομιδὴ τῶν παρασῆμων τῆς αὐτοκρατορίας· ἐπειδὴ δὲ τὸ κοινὸν δὲν προῦργώριζε τὴν ὥραν, εὐάριθμοι ἦσαν οἱ θεαταί.

Ἀπὸ πρωῒας παρετάχθησαν ἑκατέρωθεν τῆς αὐλῆς, ἥτις κεῖται μεταξὺ τοῦ παλατίου καὶ τῆς Ὀπλοθήκης, ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρά· περὶ δὲ τὴν τρίτην ὥραν ἀκριβῶς (α) μία σπεῖρα γρεναδιέρων τοῦ παλατίου ἐξήλθον τοῦ μεγάλου προδόμου τῆς Ὀπλοθήκης, ὑπερηφάνως προβαίνοντες· τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἤλεγχον ἄνδρας γεγηρακότητας ἐν πολέμῳ, καὶ τὸ βᾶδισμα αὐτῶν ἀρήϊόν τι καὶ νεανικόν. Κατόπιν τούτων ἤρχοντο δύο τελετάρχαι χρυσοστόλιστοι, φέροντες εἰς χεῖρας τὰ παράσημα αὐτῶν, βᾶδον δηλαδὴ μέλαιναν εἰς σφαῖραν ἐλεφαντίνην ἀπολήγουσαν. Μετ' αὐτοὺς δωδεκάς λειτουργῶν, ἐνδεδυμένων ἱμάτια χρυσοπάστα καὶ περιεζωσμένων τὸν ζωστήρα τῶν ἐθνικῶν χρωμάτων (β), ὁ κόμης Μπόρχ ἀρχιτελετάρχης τῆς Στέψεως, μακρὰν κρατῶν βᾶδον ἐκ χρυσοῦ, κεκοσμημένην ἐπὶ κορυφῆς δι' ἐνὸς σμαράγδου μεγάλου, καὶ ὁ πρίγκηψ Κουρακὶν τελετάρχης.

Δύο κήρυκες πολεμικοὶ, περιβεβλημένοι χλαμύδας διαχρύσου, ἤρχοντο ἔπειτα καὶ τελευταῖον τὰ παράσημα.

Ἐν πρώτοις τὸ περιδέραιον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, φερόμενον ἐπὶ χρυσοφάντου προσκεφαλαίου ὑπὸ τοῦ Κ. Τσελιτσχέφ, μέλους τοῦ συμβουλίου τῆς αὐτοκρατορίας· εἶτα ἡ σημαία τῆς αὐτοκρατορίας, μεταξίνη, ἐπὶ χρυσοῦ δόρατος, μαργαρίταις πεποικιλμένου, φερομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Κνὸρρίγκ· ἡ σφραγὶς ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Γορτζακώφ, ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν· τὸ ξίφος, ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Γορτζακώφ ἀντιβασιλέως τῆς Πολωνίας καὶ προμάχου τῆς Κριμαίας· ἡ χλαμὺς τῆς αὐτοκρατείας χρυσοφάντος καὶ ὑπερφαιμένη λευκοῖκτίδι, φερομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχικυνηγοῦ Βασιλτσικώφ· ἡ χλαμὺς τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπὸ τοῦ κόμητος Βλουδδφ, ἡ αὐτοκρατορικὴ σφαῖρα, ὑπὸ τοῦ ναυάρχου πρίγκηπος Μεντζικώφ, τὸ σκῆπτρον, κεκοσμημένον διὰ 268 ἀδαμάντων, 36 σαρφείρων καὶ 15 σμαράγδων, φερόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ στρατηγοῦ κόμητος Πάχλεν· καὶ τελευταῖον τὰ δύο στέμματα, τὸ μικρόν, ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ στρατηγοῦ κόμητος Κρασίνσκυ, καὶ τὸ μέγα, ὅπερ ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν στέψιν, φερόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Σαχώφσκυ· τὸ στέμμα τοῦτο ἀνήκει τῇ αὐτοκρατείᾳ Αἰκατερίνη Β'. σύγκριται δ' ἐκ τρισχιλίων ἀδαμάντων σποράδην προσηρμοσμένων ἐπὶ χρυσοῦ

(α) Οἱ Ῥῶσοι καὶ αὐτὰς τὰς τελετὰς (λέγει ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς Ἄρκτου, ὃν κυρίως ἔχουμεν ὑπ' ὄψιν, γράφοντες τὰ τῆς στέψεως Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'.) ἐκτελοῦσι μετὰ στρατιωτικῆς ἀκριθείας, (β) Τὸ λευκὸν καὶ τὸ πράσινον.

στεφάνης, τῆς ὁποίας τὴν κορυφὴν κοσμεῖ ἀνθραξ, ἕως πρὸς κάρυον κατὰ τὸ μέγεθος.

Οἱ ἔξοχοι οὗτοι ἄνδρες, οἵτινες ἔφερον τὰ εἰρημμένα κειμήλια, εἶχον ἐπὶ τὰ στήθη μεγαλοσταύρους τε καὶ σταυρούς, τινὲς δὲ καὶ τὴν ὑπερτάτην ἔνδειξιν τῆς βασιλικῆς εὐνοίας, τὴν εἰκόνα δηλαδὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδαμαντοστόλιστον. Ἐκατέρωθεν αὐτῶν παρεπορεύοντο δύο βοηθοὶ, δύο ὑπάλληλοι, τετιμημένοι τῷ βαθμῷ ὑποστρατήγου ἢ ἰδιαιτέρου συμβούλου, ἔνθεν καὶ ἔνθεν γρεναδιέροι ἔνοπλοι, καὶ καθὼς προηγεῖτο, οὕτως ἠκολούθει τὴν πομπεῖαν ἓν τάγμα τοῦ λεκτοῦ τούτου στρατοῦ.

Ὅλοι, πλὴν τῶν στρατιωτῶν, εἶχον τὰς κεφαλὰς ἀσκεπεῖς· οὕτω δ' ἔχοντες, διήλθον βραδεῖ βήματι τὴν αὐλὴν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ παλατίου καταλυματῆται καὶ θαλαμηπόλοι ἐν στολῇ ὑπεδέχθησαν τὰ παράσημα, ὃ δὲ μέγας ἀρχιστράτηγος παρακατέθεσεν αὐτὰ εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ θρόνου, διατάξας ὑπαλλήλους τινὰς τῆς γραμματείας τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἓν τάγμα γρεναδιέρων τοῦ παλατίου νὰ ἐπαγρυπνώσι φυλάττοντες τὴν πολύτιμον παρακαταθήκην μέχρι τῆς στέψεως.

ΣΤ'.

Ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ μεγάλη ἐποποιία — καὶ σὺν αὐτῇ αἱ δυσκολίαι ἡμῶν.

Ὡς προεῖπομεν, ἡμεῖς δὲν ἠτύχησαμεν νὰ ἴδωμεν τὸν Μεγαλειότατον αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Β'. ἀμφιεννύμενον τὴν χλαμύδα καὶ περιβαλλόμενον τὸ στέμμα τῆς μεγίστης τῶν ἐπὶ γῆς αὐτοκρατοριῶν — θέαμα ὅπερ δὲν ἐδόθη παντὶ ἀνθρώπῳ νὰ ἴδῃ καὶ οἶον ἅπαξ ἐπὶ ζωῆς ἕως καθορᾶται —. Καὶ ἐν τούτοις, ἐπιχειροῦντες νὰ παραστήσωμεν τὸ γεγονός εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, ὡς οἱ ἰδίῳις ὄμμασιν ἰδάντες τὰ πράγματα, αἰσθανόμεθα ἑαυτοῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συγκεντρώσωμεν τὰς διανοητικὰς ἡμῶν δυνάμεις, ν' ἀθροίσωμεν ἐν νῷ τὰ συγκεχυμένα καὶ ἀναρίθμητα στοιχεῖα ἐξ ὧν τὸ ὅλον συνεκροτεῖτο, καὶ τότε, μόλις τότε νὰ δυνηθῶμεν νὰ φέρωμεν εἰς πέρας τὸ ἔργον.

Ἀνέγνωμεν τσαῦτα περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, καθ' ὃ ἡ Ῥωσσία, φαίνεται, ἐφιλοτιμήθη πᾶσαν νὰ παραστήσῃ τὴν λαμπρότητα αὐτῆς, ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τοιαύτας καὶ τηλικαύτας περιγραφὰς, ὥστε ὁ νοῦς ἡμῶν ἐκτεταμημένος περιδονεῖτο εἰς ποταμοὺς φώτων καὶ ἀδαμάντων, συγκεχυμένα βλέπει πρόσωπα ἄνω καὶ κάτω χωροῦντα καὶ ἀναμιξῆ ὄπλα σπινθηρακίζοντα, παιᾶνας ἀκούει ἐνθουσιώδεις καὶ ἠροντὰς κανονίων καὶ κώδωνας ἑναρμονίως κροτοῦντας — καὶ μεταξὺ ὧν σκιάν τινα γιγαντιαίαν, μεγαλοπρεπῶς προβαίνουσαν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας τὰ πάντα κλίνουσι γάνυ ἐν κατανώξει. Ὁρα-

σκευτικῇ καὶ πρὸς τὴν μυριάδες ἀναρίθμητοι ὀφθαλμῶν ἀτενίζουσι μετὰ πόθου.

Ἡ πόλις ἅπασα ἐκοσμήθη πλουσίως καὶ κομψοπρεπῶς, ὡς νύμφη παραγινομένη εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πολυποθῆτου νυμφίου.

Ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ παλατίου εἰς τὰς τῶν ἐν τῷ Κρεμλίνῳ διαφορῶν ναῶν, κατεσκευάσθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς σανίδωμα ὑψηλὸν μὲν ἕως ἡμισυν πῆχυν, πλατὺ δὲ δέκα ἢ δώδεκα πήχεις, χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους τῆς αὐλῆς διὰ διπλῶν κιγκλίδων ξυλίνων. Ἡ μακρὰ δὲ αὕτη διόδος, καθὼς καὶ τὸ πόδιον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχεται, ἐστρώθη δι' ὑφάσματος πορφυροῦ.

Ὁ ἥλιος, λαμπρὸς ἀνατέλλων καὶ τοξεύων τὰς ἀκτῖνάς του ἐπὶ τὰ κώδωνοστάσια καὶ τὰς στέγας, ἐχειρέτισε μυριάδας λαοῦ πιεζομένου πλησίον τῆς ὁδοῦ ἢν ἔμελλε νὰ διέλθῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς κοινῆς λατρείας. Οἱ πλείστοι τῶν ἐν Μόσχᾳ, ἵνα ἴδωσι τὸ σπάνιον θέαμα, διενυκτέρευσαν θεβαίως ἐντὸς τῶν αὐλῶν τοῦ Κρεμλίνου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τοῦ σαββάτου, διότι πρὸ τῆς πέμπτης πρωϊνῆς ὥρας, ἄπειρος λαὸς κατεπλημμύρει τὰς κυριωτέρας εἰσόδους, τὴν Ἀγίαν Πύλην καὶ τὰς θύρας τοῦ ὀπλοστασίου τοῦ Νικολάου· ὅλος δ' ὁ λαὸς οὗτος διετέλει γαλήνιος καὶ ἡσυχος καὶ οὔτε χωροφύλακας ἔβλεπες, οὔτε βοσνίκους πρὸς διατήρησιν τῆς εὐταξίας.

Ὀκτὼ κανόνια, κείμενα ἐφ' ἑνὸς τῶν πύργων τοῦ περιβόλου, δίδουσι, κατὰ τὴν ἐβδόμην ὥραν, τὸ σημεῖον εἰς τοὺς κώδωνας τῶν ἐκκλησιῶν ἵνα βληθῶσιν εἰς κίνησιν. Τοῦ κολοσσαίου κώδωνος τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἰβάν Βελίκη ἀκούεται κατὰ πρῶτον ὁ βάρυς καὶ μεγαλοπρεπῆς ἦχος. Συγχρόνως δὲ εἰσέρχονται εἰς τὴν αὐλὴν οἱ ἵπποταὶ φρουροὶ καὶ οἱ θωρακῆται, οἵτινες, ἀναβάντες εἰς τὸν ἐστρωμένον δρόμον, ἵστανται εἰς ἴσας ἀποστάσεις καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν. Ὅπισθεν δὲ τοῦ δρόμου τούτου τάττονται στρατιῶται πεζοὶ ἐκ τῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς· πρὸς δὲ τὸ βάθος, παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πρόσοψιν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως, ἵσταται ἐλαφρὸν ἵππικὸν τῆς αὐτῆς φρουρᾶς καὶ ἐν σώμα ἐκ τῶν ἐπιλέκτων γρεναδιέρων τοῦ παλατίου, οἵτινες ὑπηρετοῦσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων.

Ἐνῶ ἔξω τοῦ παλατίου ἀποπερατοῦνται αἱ ἐτοιμασίαι, συνοδία συγκεκριμένη ἐξ ὑπαλλήλων δευτέρως κλάσεως μετακομίζεται εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ θρόνου, καλουμένην τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὰ αὐτοκρατορικὰ παράσημα, ὃ δὲ νὰς πληροῦται ἐκλεκτῶν ἐν πρώτοις ἔρχονται αἱ Κυραὶ τῆς Αὐλῆς· εἶτα ἱερεῖς τοῦ δυτικῆς δόγματος καὶ τοῦ τῶν διαμαρτυρομένων, οἱ μὲν Φιλλανδοὶ, οἱ δὲ Γερμανοὶ, πάντες τετιμημένοι τῇ εὐνοίᾳ τοῦ Τζάρου, τῆς ὁποίας τὰς ἀποδείξεις ἔφερον ἐπὶ τὰ στήθη· εἶτα ἱερεῖς Ἀρμένιοι, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ πρίγκηπες τῆς Γεωργίας, ἀπλούστατα ἐν-

δεδυμένοι καὶ ἄνευ τινος κοσμήματος. Ἄφ' οὗ πάντες οὗτοι κατέλαβον τὰς οἰκειάς θέσεις, τέσσαρες ἀξιωματικοὶ τῆς ἐφίππου αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, γυμνά φέροντες τὰ ξίφη καὶ τὰς περικεφαλαίας ἀνὰ χεῖρας, παραγίνονται εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ποδίου τοῦ θρόνου· εὐθὺς δ' ἔπειτα, διὰ τῆς ἀρκτῶας θύρας, εἰσέρχεται ὁ λειτουργὸς ὀρθόδοξος κληρὸς — οἱ μητροπολίται Μόσχας καὶ Νοβογοροδίας, τεσσαράκοντα ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι καὶ λεγεὼν ὀλόκληρος διακόνων καὶ ἱερέων — ἀπέρχονται εἰς τὸ σκευοφυλακεῖον, ὅπου ἐνδύονται τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ μετὰ ταῦτα ἄρχονται τῆς δεήσεως ὑπὲρ τῆς μακροημερεύσεως τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατείας· οἱ ψάλλται τῆς αὐλῆς, ἑκατὸν περίπου τὸν ἀριθμὸν, συνοδεύουσιν αὐτοὺς ἐν χορῶ. » Οὐδὲν συγαινητικώτερον, οὐδὲν ἁρμονικώτερον τοῦ ἔσματος ἐκείνου, λέγει τις τῶν παρευρεθέντων. Καλῶς ποιούσα ἡ κόμησσα Δόρα δ' Ἰστρία ἐκάλεσε τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῶν Ῥώσων μουσικὴν ἔμπνευσιν ποιητικωτάτην τοῦ ἀνθρώπινου γένους· διότι τὰ ἔσματα αὐτῆς εἶναι κάλλιστα, ἐν δὲ τοιαύτῃ ὥρᾳ, ὑπὸ τοιούτων ψαλτῶν καὶ ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς λαμπροτάτης ἐκείνης μητροπόλεως ἤχουντα, καταγοητεύουσι, καὶ φέρουσιν εἰς συγκίνησιν καὶ αὐτὰ τὰ μᾶλλον ἀδιάφορα ὄντα, διεγείρουσι μυρίους καὶ μυρίους μυστικούς διαλογισμούς.

Περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν, ὁ χρυσοῦφαντος καὶ ὑπὸ λόφου ἐκ πτερῶν στρουθοκαμήλου ἐπεστολισμένος οὐρανίσκος, ὅφ' ἔν ὀδεύει ἡ μήτηρ Αὐτοκράτειρα, φέρεται εἰς τὸ μεσόβαθρον τοῦ ἐρυθροῦ ποδίου, ὅπουθεν μέλλει νὰ καταβῆ ἅπασα ἡ αὐτοκρατορικὴ συνοδία. Μετ' ὀλίγον τὸ κανόνιον ἤχεται ἐκ νέου, καὶ ἰδοὺ ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ ποδίου ἡ τριεβάστος χῆρα τοῦ Νικολάου, συνωδευμένη ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τῆς, τοῦ κληρονόμου τοῦ θρόνου, καὶ στηριζομένη ἐπὶ τῶν δύο τῆς υἱῶν τῶν Μεγάλων Δουκῶν Νικολάου καὶ Μιχαήλ. Φορεῖ ἐσθῆτα λευκὴν, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ἀδαμάντινον αὐτοκρατορικὸν διάδημα· ἡ οὐρὰ τοῦ χρυσοῦφαντου μανδύου τῆς ὑποβασιτάζεται ὑπὸ ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς. Ὁπισθεν τῆς αὐτοκρατείας ἄρχονται οἱ νέοι μεγάλοι δούκες, αἱ μεγάλαι δούκισσαι θυγατέρες καὶ ἀδελφαὶ τοῦ αὐτοκράτορος, οἱ παρόντες ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ῥωσσίας ξένοι καὶ πρίγκηπες, καὶ πολυάριθμος συνοδία νεανίδων ἐπιτίμων καὶ κυριῶν τῆς αὐλῆς, ὅλων φερουσῶν τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα.

Ἄμα ἐμφανισθείσης τῆς μητρὸς αὐτοκρατείας, τὰ ξίφη ἀνασπῶνται ἐκ τοῦ κολοῦ, οἱ στρατιῶται παρουσιάζουσι τὰ ὅπλα, αἱ κεφαλαὶ ἀποκαλύπτονται, ὁ λαὸς ζητοκραυγεὶ καὶ ἡ κραυγὴ αὐτοῦ συννεοῦται μετὰ τοῦ ἤχου τῶν κωδῶνων καὶ τῆς βροντῆς τῶν κανονίων. Ὁ κληρὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ, περιμένων ἐν τῇ νοτίῳ πύλῃ, ὑποδέχεται καὶ προσαγορεύει τὴν Α. Μ. ἥτις προβαίνει, στηριζομένη πάντοτε εἰς τοὺς δύο τῆς υἱοῦς, ἵνα

λάβῃ θέσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς, ὅστις ἠτοιμάσθη δεξιόθεν τοῦ θρόνου τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀπὸ τῆς ἐβδόμης ὥρας, οἱ προσδιορισθέντες ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν κατέλαβον ἕκαστος τὴν οἰκειάν θέσιν, πλὴν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, διότι οἱ πρέσβεις, καθ' ἃ συνεφώνησαν μεταξὺ τῶν, συνελθόντες πρὸς τῷ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας, κατευθύνθησαν πρὸς τὸ Κρεμλίον ἐν συνοδίᾳ μόνις περὶ τὴν ἐνάτην. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας διέπρεπεν ἐπὶ πολυτελείᾳ καὶ πλούτῳ, ὁ τῆς Γαλλίας ἐπὶ κομψότητι. Ὁ δίφρος τοῦ πρέσβεως τῆς Αὐστρίας περιεκυκλοῦτο ὑπὸ θεραπόντων φορούντων μεγαλοπρεπῆ οὐγγρικά ἐνδύματα, ὡς καὶ ὁ πρεσβευτὴς αὐτός. Ἡ ἐκ μαργαριτῶν ἐπικέντητος στολή του φαίνεται ἀργυροῦφαντος· τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς κοσμεῖται ὑπὸ στελεγίδος ἀδαμαντίνης ἀνεκτιμήτου, ἐχομένης διὰ πύρτης, ἣν δύναται, ὡς γράφει τις, νὰ ζηλεύσῃ αὐτοκράτωρ· ἡ σπάθη καὶ οἱ πτεριστῆρες εἶναι ἀδαμαντοκόλλητοι. Διεκριθῆσαν ἔπειτα οἱ ἐπίχρσοι δίφροι τοῦ Ὀθωμανοῦ ἀντιπροσώπου, καταφθάσαντος ἐν Μόσχᾳ τὴν προτεραίαν, καὶ οὗτινος ἡ παρουσία ἐπροξένησε πολλὴν ἐντύπωσιν. Προσθεθείσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα, δι' αἰτίας θερησκευτικᾶς (!) μὴ δυνάμενος νὰ παρευρεθῆ εἰς τὴν τελετὴν τῆς στέψεως, εἰσῆλθεν εἰς Μόσχαν καὶ συνεχάρη τὸν Αὐτοκράτορα τῇ ἐπαύριον.

Τὴν ἐνάτην καὶ ἡμίσειαν ὥραν οἱ πρέσβεις εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ λαμβάνουσι θέσιν εἰς τὰς ὑψηλὰς βαθμίδας, τὰς ἀριστερόθεν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, καὶ ἐπομένως δεξιόθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, κατὰ τὴν ἀκάλουθον τάξιν· ἐπὶ τῆς πρώτης βαθμίδος ὁ κύριος Μορνῦ, καθ' ὃ πρεσβύτερος τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, ὁ λόρδ Γραμβίλ, ὁ πρίγκηψ Ἐστερχάζης, οἱ πρέσβεις τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Σαρδοῦς, ὁ πρίγκηψ τῆς Αἰγίνης καὶ ὁ στρατηγὸς Βρόλις, ἡ σύζυγος τοῦ λόρδ Γραμβίλ καὶ ἡ τοῦ ποίγκηπος τῆς Αἰγίνης. Ἐπὶ τῆς δευτέρας βαθμίδος οἱ πρέσβεις καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν ἄλλων δυνάμεων. Αἱ τελευταῖαι βαθμίδες κατέχονται ὑπὸ τῶν γραμματέων καὶ ἀκολούθων τῶν πρεσβειῶν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Περσίας, οὓς ἐμποδίζει τὸ θεήσκευμα αὐτῶν νὰ εἰσέρχωνται εἰς ναοὺς ἐνθα λατρεύεται Θεὸς ἄλλος τοῦ τῆς λατρείας τῶν, μένουσιν ἐξω τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἔδρας ἐπὶ τούτῳ παρεσκευασμένας. Ἀπέναντι τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, εἰς τὰς δεξιόθεν τοῦ θρόνου βαθμίδας, ἵστανται οἱ νέοι μεγάλοι δούκες, αἱ μεγάλαι δούκισσαι καὶ ἅπασαι αἱ ἐπίτιμοι νεάνιδες. Τέλος δὲ αἱ ὀπισθεν τοῦ θρόνου βαθμίδες κατέχονται ἢ θέλουσι πληρωθῆ ἐντὸς ὀλίγου ὑπὸ τῶν γερουσιαστῶν, τῶν μελῶν τῆς ἱεραῆς Συνόδου, τῶν Συμβούλων τοῦ Κράτους, τῶν διευθυντῶν τῶν ὑπουργείων, τῶν κορυφαίων εὐπατριδῶν καὶ τῶν γενικῶν ἀξιωματικῶν.

Μόλις ἀνέβη εἰς τὰς θέσεις αὐτοῦ τὸ διπλωματικὸν σῶμα, αἱ ζητωκραυγαὶ ἔξω ἀναγγέλλουσιν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐξῆλθε τοῦ παλατίου. Ὁ κλῆρος τότε, ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς μητροπολίτας Μόσχας καὶ Νοβογοροδίας, ἡμφιεσμένους βαρύτιμα ἱερά ἄμφια, καὶ δώδεκα ἢ δεκαπέντε ἄλλους ἀρχιεπισκόπους καὶ ἐπισκόπους, ἐλθόντας ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ὄλων, προχωρεῖ ἱεροπρεπῶς πρὸς τὴν νότιον πύλην, ἵνα ὑποδεχθῇ τὸν Αὐτοκράτορα. Ἴδου δὲ, κατὰ τὴν Ἄρκτον, ἡ συνοδία τῆς Α. Μ. Προεπορεύετο μὲν σῶμα ἵπποτῶν τῆς φρουρᾶς, εἶποντο δὲ 48 παῖδες θεράποντες, ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων οἰκῶν τῆς βωσσικῆς ἀριστοκρατίας· ἤρχοντο κατόπιν δύο τελετάρχαι, φέροντες βάθους μετὰ σμαραγδίνων κεφαλῶν, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ πρῶχοντες τῶν χωρικῶν, οἱ τοῦ σώματος τῶν πραγματευτῶν ὄλου τοῦ κράτους, καὶ οἱ τῶν ξένων πραγματευτῶν, ὅλοι ἐν χρυσοκεντήτοις στολαῖς· μετὰ τούτους πλῆθος δικαστῶν καὶ ὑπαλλήλων, οἱ ἐπίτροποι ὄλων τῶν κοζακικῶν στρατευμάτων, οἱ γερουσιασταὶ, οἱ ὑπουργοὶ, οἱ γραμματεῖς τοῦ Κράτους, τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους, οἱ μεγάλοι αὐλάρχαι, καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν κόμης Μπόρχ, οἱ δύο κήρυκες καὶ οἱ κομισταὶ τῶν παρασῆμων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, ὁ μέγας στρατάρχης πρίγκηψ Γαλιτσὶν καὶ τέλος ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα, ἧτις οὐδένα ἀδάμαντα ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὡς μέλλουσα νὰ φορέσῃ τὸ διάδημα, ἀλλ' εἶχε τὴν μεγάλην ἐρυθρᾶν ταινίαν τοῦ παρασῆμου τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, καὶ ἠκολουθεῖτο ὑπὸ τῶν ἐπιτίμων αὐτῆς δεσποινῶν καὶ νεανίδων, ἀκτινοβολουσῶν ἐξ ἀδαμάντων· ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ συνωδεύετο ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἀδλερμπέργ, ὑπουργοῦ τοῦ οἴκου του, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σουχοζανέτ καὶ πολυπληθοῦς ἐπιτελείου. Ἦρχοντο δὲ μετὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν ζεύγος ἕτερον ἀπόσπασμα ἵππέων τῆς φρουρᾶς καὶ τὰ κυριώτερα μέλη τῶν εὐπατριδῶν καὶ τοῦ σώματος τῶν πραγματευτῶν.

Εἰσερχόμενος ὁ Αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ναῷ, ἀσπάζεται τὸν σταυρὸν, ὃν κρατεῖ ὁ Μητροπολίτης Μόσχας Φιλάρετος, ὁπότεν καὶ εἰς τῶν Ἀρχιερέων ραντίζει ἀγιασμὸν ἐκ χρυσοῦ σκεύους, βασταζομένου ὑπὸ δύο διακόνων. Ὁ Μητροπολίτης Μόσχας, φορῶν τῆς ἀρχαίαν πατριαρχικὴν μίτραν, ὑψηλὴν καὶ λευκὴν καὶ πλήρη χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, εἶναι ὁ κυρίως λειτουργῶν κατὰ τὴν τελετὴν ἅπασαν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐμφανίζεται ἐν τῷ ναῷ φορῶν τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν στολὴν καὶ τοὺς σφαιρωτῆρας, ἢ τὸ παράσημον τῶν προτέρων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν, περὶ τὴν ἀριστερὰν ὠλένην. Τὸ βᾶδισμά του εἶναι βραδύ καὶ σοβαρὸν· ὅπισθόν του, ὑπὸ τὸν μεγαλοπρεπέστατον οὐρανίσκον, ὑφ' ὃν ἦλθεν ἐκ τοῦ παλατίου, καὶ ὅστις μένει εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, ἀκολουθεῖ ἡ Αὐτοκράτειρα ἐνδεδυμένη λευκὴν ἐσθῆτα, ὡχρὰ ὡς τὸ φόρεμα αὐτῆς καὶ

ὀρθοκροφῶδες συγκεκινημένη. Προσκυνοῦσιν ἀμφοτέρω τὰς ἐξωθεν τοῦ ἁγίου βήματος εἰκόνας, ἀσπάζονται αὐτάς, καὶ ποιήσαντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπανειλημμένως, κατευθύνονται εἰς τὸ ἱκρίωμα, ἐφ' οὗ ἴστανται οἱ θρόνοι, προηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἵπποτῶν φρουρῶν, κρατοῦντος τὸ ξίφος γυμνόν. Ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἀπαντῶσιν ἴσταμένους ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου τοὺς ἀξιωματικούς οἵτινες φέρουσιν ἐπὶ προσκεφαλαίων χρυσοῦφάντων τὰ αὐτοκρατορικὰ παράσημα. Οὗτοι εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν προπορευόμενοι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους. Καὶ τὴν βρομφαίαν κρατεῖ ὁ πρίγκηψ Γορτσακῶφ ἀντιβασιλεὺς τῆς Πολωνίας, τὴν σημαίαν τῆς αὐτοκρατορίας ὁ στρατηγὸς Κνὸριγκ, τὸ περιδέραιον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ὁ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας Τσελιτσέφ· τὴν σφραγίδα τῆς αὐτοκρατορίας ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν πρίγκηψ Γορτσακῶφ· τὴν χλαμύδα τῆς Αὐτοκρατείας, ὁ μέγας ἀρχικυνηγὸς Βασιλιτσικόφ· τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ὁ κόμης Βλουδόφ· τὴν σφαῖραν ὁ ναύαρχος πρίγκηψ Μενζικόφ· τὸ σκῆπτρον ὁ γενικὸς ὑπασπιστὴς κόμης Πάλεν· τὸ μέγα στέμμα, ἔχον ὅμοιον τὸ σχῆμα πρὸς τὸ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ὁ ἀρχιστράτηγος πρίγκηψ Σαχόφσκυ· τὸ μικρὸν στέμμα ὁ γενικὸς ὑπασπιστὴς κόμης Κραζίνσκις. Οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τῆς Αὐλῆς, καὶ οἱ στρατηγοὶ, οἵτινες ἔχουσι τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ὑπερ φέρει καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, τάττονται ἀμροτέρωθεν τοῦ ἱκρίωματος.

Φθάσας εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος, πρὶν ἢ καθῆσθαι περιέβλεψε τοὺς περιεστῶτας ἅπαντας. Ἀριστερόθεν αὐτοῦ ἴσταται ὁ Μέγας Δουξ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ πρίγκηψ Πέτρος τοῦ Ὀλδεμβούργου· δεξιόθεν δὲ, πρῶτον ἡ Αὐτοκράτειρα ἔπειτα ὁ πρίγκηψ τῆς Ἑσσης, ὁ τοῦ Μεκλεμβούργου Γεώργιος, ὁ τῆς Πρωσσίας Φριδερίκος Βιλέλμος, ὁ τῶν Κάτω Χωρῶν Φριδερίκος, ὁ τῆς Βυρτεμβέργης Φριδερίκος, ὁ τοῦ Νασσῶ, ὁ τῆς Ἑσσης Κάσσελ, καὶ ὁ τοῦ Βάδεν· περαιτέρω πρὸς τὰ δεξιὰ ἡ Αὐτοκράτειρα μήτηρ, καὶ οἱ δύο νεώτεροι αὐτῆς υἱοὶ καὶ μεγάλοι δοῦκες, περιεστειχισμένοι ὑπὸ τῶν αὐλαρχῶν τοῦ οἴκου τῆς, σχηματίζουσι ἴδιον ὄμιλον.

Ἄπαντες οἱ ὀφθαλμοὶ προσηλθύνονται εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅταν ὁ Μητροπολίτης Μόσχας, ἀναβάς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱκρίωματος, παρουσιάζει αὐτῷ ἠνεωγμένην τὴν βίβλον ἐν ἣ περιέχεται τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγινώσκει τοῦτο σταθερᾶ φωνῇ. Προβαίνουσι δὲ τότε οἱ ἄλλοι μητροπολίται, ὁ τῆς Νοβογοροδίας, ὁ τοῦ Κιέβου καὶ ὁ τῆς Πετροπόλεως, φέροντες τὴν αὐτοκρατορικὴν χλαμύδα ἐπὶ δύο προσκεφαλαίων. Ὁ Αὐτοκράτωρ περιβάλλεται αὐτὴν, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων. Τότε δὲ ὁ Μητροπολίτης Μόσχας, ἐπιθέσας τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Αὐτοκράτορα, κλίναντα τὸ γόνυ, ἀπαγγέλλει προσευχὴν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ νέος κυριάρχης, κλίνων

τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ γέροντος ἀρχιερέως, φαίνεται οἷονεὶ λαμβάνων παρὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν τρωμάτων καὶ τῶν ψυχῶν τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ λαοῦ.

Ἀνεγείρεται τότε ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ προστάσσει νὰ τῷ φέρωσι τὸ στέμμα, ὅπερ ὁ πρίγκηψ Σαχόφσκυ ἐγχειρίζει εἰς τὸν Μητροπολίτην, καὶ οὗτος παρουσιάζει εἰς τὸν Τσάρον, ὅστις ἀνυψῶν αὐτὸ ἄνω τοῦ προσκεφαλαίου, τὸ θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ λαμβάνει ἐν ταῖς χερσὶ τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν σφαῖραν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ στρέφεται τότε πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν, αὕτη δ' ἔρχεται ὡρὰ καὶ κατανευγμένη, κλίνει τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ συζύγου, ὅστις εἶναι ἐνταυτῷ καὶ Αὐτοκράτωρ αὐτῆς· ὁ δὲ Τσάρος ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ στέμμα, καὶ ἐγγίζει δι' αὐτοῦ ἐλαφρῶς τὸ μέτωπον τῆς μεγαλειότητος συμβίας του, ἔπειτα δὲ ἐπανατίθησιν αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Τὸ κίνημα τοῦτο ἐξετελέσθη μετ' ἀνεκφράστου μεγαλείου. Λαβὼν δ' ἔπειτα ἀπὸ χρυσοῦφάντου τινος τετραγώνου τὸ μικρὸν διάδημα, ὁ Αὐτοκράτωρ θέτει αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Μαρίας Ἀλεξανδρόβνας. Τέσσαρες ἐπίτιμοι δέσποιναι ἔρχονται καὶ στερεοῦσι διὰ χρυσῶν καρφίδων τὸ διάδημα ἐπὶ τῆς κόμης τῆς Αὐτοκρατείας γονυκλινοῦς, ἐνῶ ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅστις φαίνεται μετέχων τῆς κοινῆς συγκινήσεως, ἔχει ἐπ' αὐτῆς προσηλωμένον βλέμμα καὶ συζύγου καὶ πατρός.

Ὁ Αὐτοκράτωρ καλύπτει τὰς ὠμοπλάτας τῆς Αὐτοκρατείας διὰ τῆς ἐκ λευκοκίτιδος χλαμύδος τῆς, καὶ κρεμᾷ περὶ τὸν τραχήλον τῆς τὸ περιδέραιον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἡ Αὐτοκράτειρα ἐγείρεται, καὶ ἅπανα ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια ἔρχεται νὰ συγχαρῆ τοὺς δύο Κυριάρχας.

Καὶ πρῶτον ἡ μήτηρ Αὐτοκράτειρα εἰς πολλὴν ἔφερε κατάνυξιν τοὺς περιεστῶτας, ὅταν, ἐλθοῦσα ἐνώπιον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, Αὐτοκράτορος ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ, ἣτις εἶναι ἐφικτὴ εἰς ἄνθρωπον, καὶ περιπτυχθεῖσα αὐτὸν, καὶ ἀποκαμοῦσα ἐκ τῆς συγκινήσεως, ἔμεινε κρεμαμένη ἀπὸ τοῦ τραχήλου του. Οὐδεὶς ἤλπιζε ν' ἀνθέξῃ ἰσταμένη τρεῖς ὅλας ὥρας μέχρι τέλους τῆς τελετῆς· καὶ ὅμως ἀντέσχε, καίτοι ἀσθενής, ὡσανεὶ τὴν ὑπεστήριζον αἱ συζυγικαὶ αὐτῆς ἀναμνήσεις καὶ ἡ μητρικὴ ὑπερηφάνεια.

Ὁ Ἀλέξανδρος Β' ἠσπᾶσθη προσέτι μετὰ πολλῆς ἀγάπης τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ μεγάλην δούκισσαν, ἧς τὸ κάλλος ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν θεατῶν· ἠσπᾶσθη δ' ἐπίσης καὶ τοὺς λοιποὺς μεγάλους δούκας.

Ἀκολούθως οἱ δύο κυριάρχαι ἐκάθησαν ἐπὶ τῶν θρόνων των.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ἄρχεται τῆς δοξολογίας, οἱ κώδωνες τῶν ἀκτακισχιλίων κωδωγοστασίων τῆς Μόσχας κροτοῦσι καὶ τὰ

κανόνια, ἀπὸ τῶν τειχῶν αὐτοῦ τούτου τοῦ Κρεμλίνου βροντῶντα, σείουσιν ἐκ θεμελίων τοὺς θόλους τοῦ ἱεροῦ οἰκοδομήματος.

Ἡ ὄψις τοῦ ναοῦ ἀποβαίνει τότε ἀνεπίδεκτος περιγραφῆς.

Φαντάσθητε τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Αὐτοκράτειραν καθημένους ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν, ἡμφιεσμένους τὴν πορφύραν καὶ περιβεβλημένους τὸ διάδημα. τὸν Αὐτοκράτορα κρατοῦντα τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν σφαῖραν, ὡς ἄλλοτε οἱ ἡμέτεροι αὐτοκράτορες ἐν Βυζαντίῳ· δεξιόθεν ἐτέραν Αὐτοκράτειραν, ἐπίσης περιεστεμμένην στέμμα βασιλικὸν καὶ ἰσταμένην μετὰ δέκα ἡγεμονοπαίδων, μεγαλοπρεπῶς κεκοσμημένων καὶ παρασημοφοροῦντων· περίξ αὐτῶν τοὺς συμβούλους, μέσω τῶν ὁποίων διακρέπεται σερνότῃτι ὁ ἀνδρεῖος πρόμαχος τῆς Ταυρικῆς Γορτζακῶφ καὶ ὁ εἰρηνοποιὸς Ὀρλώφ· τοὺς γερουσιαστὰς φέροντας τὴν σημαίαν τῆς Αὐτοκρατορίας· ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου θαλαμηπόλους λάμποντας χρυσοῦ καὶ στρατιώτας ξιφηφόρους, ἐκ τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν καταγομένους· παρὰ τὴν ἀγίαν τράπεζαν τεσσαράκοντα ἀρχιερεῖς περιστοιχίζοντας τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος· ἐντὸς τῶν θεωρείων τοὺς διπλωμάτας καὶ σὺν αὐτοῖς τὰς γυναῖκας αἵτινες περιάπτουσι κόσμον διὰ τῆς ὠραιότητός των τῇ μεγαλοπρεπεστέρᾳ αὐτῇ τῆς Εὐρώπης· μεταξὺ τῶν θεωρείων καὶ τοῦ ἁγίου βήματος πλήθος ἄπειρον γηραιῶν στρατιωτικῶν, ἀπομάχων περιφανῶν πολέμων καὶ ἡρώων τῶν τελευταίων ἡμερῶν, τῶν μὲν φερόντων πληγὰς προσφάτους, τῶν δὲ μαρτυρίας τῆς παρελθούσης ἀνδρίας των· ἅπαν τὸ πλήθος τοῦτο συγκεκινημένον μέχρι δακρύων καὶ παραδιδομένον εἰς διαλογισμοὺς ἁγίους, οἵτινες αἰωροῦσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν πρὸς οὐρανοὺς, μετὰ τῆς θεσπείου ἀρμονίας τῆς ἐκ τῆς ἁγίας τραπέζης διαχουμένης.— Ὡ! μόνον οἱ ἰδόντες τὸ θέαμα τοῦτο δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀκριβῆ περὶ αὐτοῦ ἰδέαν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ καὶ πρὸς ἀκριβῆ τοῦ πράγματος παράστασιν.

Τὸ καταπληκτικὸν θέαμα καθίσταται ζωηρότερον, ὅταν τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος, καταβὰν ἐκ τῶν θρόνων, προχωρῇ μέχρι τῆς ὠραίας πύλης τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὅπου ὁ Μητροπολίτης Μόσχας χρεῖε διὰ τοῦ Ἁγίου μύρου τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Αὐτοκράτειραν. Καὶ τότε πάλιν τὰ πυροβόλα κροτοῦσιν ἑκατοντάκις καὶ ἅπαξ.

Τὴν τελετὴν τοῦ χρίσματος ἀκολουθεῖ ἡ τῆς μεταλήψεως, μεθ' ἣν τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος ἀναβαίνει πάλιν εἰς τοὺς θρόνους, καὶ τότε ψάλλεται τὸ «Κύριε σῶσον τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Αὐτοκράτειραν!»

Ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα ἐξῆλθον ἔπειτα τοῦ ναοῦ, φέροντες τὰ παράσημα αὐτῶν, διὰ τῆς βορείας πύλης, πορευόμενοι ἐπὶ πορφυρῶν ταπήτων εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὅπου οἱ τάφοι τῶν παλαιῶν Αὐ-

ποκρατόρων, καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων ζητωκραυγῶν, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοκράτειρα, συνωδευμένη ὑπὸ τῶν πριγκήπων καὶ πριγκηπισσῶν, ἐξῆλθεν ἀφ' ἐτέρου διὰ τῆς νοτίου πύλης, ὡς καὶ τὸ διπλωματικὸν σῶμα, ὅπερ ἀνέβη ἐκεῖθεν εἰς τὴν καλουμένην χρυσὴν αἰθούσαν τοῦ Κρεμλίνου.

Ἐξελθὼν τοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, τὸ Αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος κατηύθυνθη εἰς τὴν κλίμακα τοῦ παλατίου· ἀπὸ τοῦ ποδίου δὲ τῆς κλίμακος ταύτης στραφεῖς ὁ Ἀλέξανδρος Β' ἐχαιρέτισε τὸ πλῆθος—τότε ἡ τελετὴ παρέστη εἰς τὰ ὄμματα τῶν ξένων ὑπὸ τὰ φυσικὰ αὐτῆς χρώματα. Τὸ ἀναρίθμητον ἐκεῖνο πλῆθος, ἐξ αὐτομάτου καὶ ὑπὸ συγκινήσεως, ἥτις ἐπεμαρτύρει τὴν χριστιανικὴν ἀδελφосύνην τὴν συνάπτουσαν τὸν λαὸν τῆς Ῥωσσίας μετὰ τοῦ Μονάρχου του, καὶ ἥτις εἶναι ὁ ἀληθὴς συνταγματικὸς χάρτης τοῦ τόπου, γεγραμμένος οὐχὶ ἐν παπύρῳ, ἀλλ' ἐν ταῖς καρδίαις ἐζήκοντα ἑκατομμυρίων λαοῦ, τὸ ἀναρίθμητον ἐκεῖνο πλῆθος, λέγομεν, ἐπευφημοῦν διὰ βροντερῶν ζητωκραυγῶν τὸν Αὐτοκράτορά του, ἀπεκαλύπτετο τὴν κεφαλὴν καὶ ἐποίει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Τὸ αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος, οὗτινος τὰ διαδήματα ἐξήστραπτον ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ· τὰ κανόνια, οἱ κώδωνες, τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἐπληττον ἐκ συμφώνου τοὺς ἀέρας· οἱ θόλοι καὶ τὰ κωδωνοστάσια τοῦ Κρεμλίνου ἐξετόξευον μυριάδας ἀκτίνων . . . —“Ω! παρρησία δμολογοῦμεν ὅτι εὐκολώτερον ἀπέβαινε τὸ νὰ πλάσῃ τις ἢ νὰ εἰκονίσῃ τὴν θαυμασίαν ἐκεῖνην πραγματικότητα!

Z.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ τῆς στέψεως τελετὴ καὶ ἐνταῦθα σφραγίζομεν ἡμεῖς τὸ πανόραμά μας.

Περὶ τῶν ἑορτῶν, τῶν θεαμάτων, τῶν φωταψιῶν, αἵτινες ἤρχοντο κατόπιν, οὔτε ὁ τόπος, οὔτε τὰ μέσα ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ εἴπωμεν ἐν ἐκτάσει.

Ἦτο μία ὥρα μ. μ. ὅταν οἱ αὐτοκράτορες εἰσῆλθον εἰς τὰ ἰδιαιτέρα δώματά των, ἔνθα διετελέσαν μεχριστοῦ ὁ ἀρχιαυλάρχης πρίγκηψ Σέργιος Γαλιτσίν, ἐλθὼν, ἀνήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς τραπέζης.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς ἀχανοῦς καὶ θολωτῆς ταύτης αἰθούσης εἶναι παραδοξοτάτη ἢ ὀροφὴ ἐν τῷ κέντρῳ στηρίζεται ἐπὶ στήλης, ἐφ' ἧς ὑπάρχουσιν ἐν ἀναγλύφῳ ζῶα παντοῖα, καλυφθέντα κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διὰ τρυβλίων χρυσῶν τε καὶ ἀργυρῶν, ἀριστουργημάτων ἐξαχθέντων ἐκ τοῦ βασιλικοῦ θησαυροφυλακείου. Πλούσιον ἐμπέτασμα ἐκ μεταξοππίλου ἐρυθροῦ, πεποικιλμένου διὰ χρυσῶν ἀετῶν, καλύπτει τοὺς τοίχους τῆς αἰθούσης· εἰς

δὲ τὰς γωνίας ἐγείρονται κυλικεῖα πλήρη ἀργυρῶν σκευῶν. Ἐνταῦθα οἱ ψάλται τοῦ Ἰταλικοῦ θεάτρου, ἐνδεδυμένοι καὶ οὔτοι ἰδίαν στολὴν αὐλικὴν, ἴστανται ἐπὶ τινος ἰκριώματος, ὅπου καὶ ὀρχήστρα ἐκ πολλῶν μουσικῶν.

Εἰς τὸ βᾶθος, πρὸς τὴν δεξιὰν γωνίαν, ἴστανται ἐπ' ἄλλου ἰκριώματος, τριῶν βαθμίδων ὕψος ἔχοντος, οἱ αὐτοκρατορικοὶ θρόνοι, μετακομισθέντες ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως, καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν τράπεζα, μόνον τρεῖς φέρουσα παροψίδας. Πρὸ τῆς τραπέζης ταύτης ἀφέθη ἐλεύθερος τόπος, κατέχων σχεδὸν τὸ τέταρτον τῆς αἰθούσης, ἵνα αὐτόθι λάβῃ θέσιν τὸ διπλωματικὸν σῶμα· ἡ λοιπὴ αἰθούσα εἶναι πλήρης τραπέζων διὰ τὸν ἀνώτατον κληρὸν καὶ τοὺς ἀνωτάτους τοῦ Κράτους ὑπαλλήλους.

Αὐτόθι αἱ Α. Α. Μ. εἰσῆλθον περὶ τὴν τρίτην ὥραν μ. μ., ἐν πομπῇ, καθὼς ὅταν ἐπορεύοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ αἱ δύο Αὐτοκράτειραι ἐκάθησαν εἰς τοὺς θρόνους, καὶ τότε ἤρξατο, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ξένων πρέσβων, οἵτινες εἰσῆχθησαν εἰς τὴν αἰθούσαν καὶ ἴσταντο ὄρθιοι καὶ μὴ μετέχοντες τοῦ συμποσίου, τελετὴ καθ' ἣν ἐνόμιζέ τις ὅτι εὕρισκετο μεταξὺ τῆς πρὸ τεσσάρων αἰῶνων Ῥωσικῆς Αὐλῆς. Ἄπαντες οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ τῆς Αὐλῆς ἴσταντο ὀπισθεν τῶν θρόνων τῆς Α. Α. Μ. ἐκπληροῦντες καθήκοντα οἰνοχῶν, ἀρτοφόρων καὶ ὀψοτόμων· τὰ δὲ φαγητὰ ἐφέροντο, προηγουμένου τοῦ ἀρχιαυλάρχου καὶ συνοδευούσης αὐτὰ σπείρας ἱππέων τῆς φρουρᾶς, φερόντων τὰ ξίφη γυμνά.

Αἱ Α. Α. Μ. δὲν ἐκάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν, εἰμὴ ἀφοῦ ὁ μητροπολίτης Μόσχας κυλόγησε τὴν βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν· ὁ δὲ κληρὸς καὶ οἱ λοιποὶ ἀνώτατοι τοῦ κράτους λειτουργοὶ, μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν, ἐπερίμενον νὰ ζητήσῃ πρότερον ὁ Αὐτοκράτωρ οἶνον, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἐθιμοταξία, καὶ ἔπειτα ἐκάθησαν καὶ οὔτοι εἰς τὰ ἄλλας τραπέζας.

Τότε δὲ καὶ οἱ πρέσβεις, καθὼς καὶ ἅπαν τὸ διπλωματικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε παρετήρει ἐνσιωπῇ τὴν περίεργον σκηνὴν ταύτην, προσεκληθήσαν ὑπὸ τῶν τελεταρχῶν ν' ἀναχωρήσωσιν ὀπισθοποροῦντες. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὸ συμπόσιον λαμβάνει χαρακτῆρα ὅλως ἐθνικὸν καὶ οἰκεῖον· οἱ ἰταλοὶ ψάλται, οἱ μόνον ξένοι οἵτινες ἔμεινον ἐν τῇ αἰθούσῃ, μέλπουσιν ἐκλεκτὰ ἄσματα.

Οἱ πρίγκηπες τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου ἐγευματίσαν εἰς ἄλλο μέρος τῶν ἀνακτόρων, τὸ δὲ ἀληθὲς συμπόσιον προσηνέχθη ἐντὸς σκηνῶν, στηθεισῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ παλατίου, καὶ πρὸς μόνην τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων ἐδαπανήθησαν 50,000 ρουβλίων.

Τὸ ἐσπέρας ἐγένετο γενικὴ φωταψία ἐν τῇ πόλει καὶ τῷ Κρεμλίνῳ, καὶ αὕτη ἐξαισιωτέρα παντὸς ὅ,τι ἐφάνη ἀπαράμιλλον ἐν τῷ κόσμῳ ἐκεῖνῳ τῶν θαυμασιῶν καὶ γοητειῶν.

Εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἡμετέρους τόπους, ὅταν γίνηται λόγος περὶ φωταφίαις, ἐννοοῦμεν τὰ ἄθλια ἐκεῖνα λυχνάρια καὶ τὰ ἡμισβεστα χάρτινα φανάρια τὰ ὅποια ἀναρτῶμεν εἰς τὰ παράθυρα. Ἐν Μόσχᾳ, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, τὰ ὀκτακισχίλια κωδωνοστάσια τῶν 1600 ἐκκλησιῶν αὐτῆς ἐκαλύφθησαν τὰ μὲν ἄνωθεν ἕως κάτω, τὰ δὲ ἐπ' ἀρχῆς τῆς στέγης μέχρι κορυφῆς ὑπὸ φώτων. Ἐπὲρ τὰς 200000 ἐργατῶν, ὡς λέγεται, κατέγιναν εἰς τὸ ἔργον τοῦτον, καὶ δὲν εἶναι παράδοξον, διότι, ἅμα ἐπῆλθεν ἡ ἐσπέρα, ὡς ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, τὰ φῶτα ταῦτα ἀνήφθησαν διὰ μιᾶς. Οὕτω πῶς τὸ θέατρον ἔκαιεν αὐτόχρημα καὶ εἰς τὴν πρὸ αὐτοῦ πλατεῖαν ἠγέρθη ἀπέραντος σειρὰ φωτεινῶν ἀψίδων. Ὁ δ' εὐρύτατος κήπος τοῦ Κρεμλίνου ἐφάνη πεφυτευμένος ἐκ φανταστικῶν δένδρων, ὧν οἱ κλάδοι ἦσαν ἐκ πυρὸς καὶ ἔφερον καρποὺς παντὸς χρώματος. Τῆδε κἀκείσε ἀπηντῶντο ἐν αὐτῷ κάνιστρα πλήρη ῥοδακίων, ἀπίων καὶ σταφυλῶν, ὄλων ἐκ φωτός. Δὲν ἔμεινε καμπὴ οὔτε γωνία τοῦ Κρεμλίνου ἀφώτιστος· ἐφαίνοντο τηλαυγῆ καὶ τὰ ἐλάχιστα τόξα τοῦ πύργου τοῦ Ἰβάν, καὶ αἱ ἐλάχισται ζωγραφαῖαι τῶν ἑννέα κωδωνοστασιῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Βασιλείου. Ἰστάμενος ἐπὶ τινος τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ, ὅστις διχάζει τὴν Μόσχαν, ἔβλεπες, εἰς τὴν ὄχθην τὴν ἀπέναντι, οἶκος πύρρος, μετὰ τῶν παραθύρων, τῶν θυρῶν, τῶν ἐξωστῶν, ὄλων χαρακτηρισμένων ἀκριβέστατα ὡς ἐν διοράματι, ἢ ὡς ἐπὶ χάρτου διατρήτου, ὅπισθεν τοῦ ὀποίου ἐτέθη λυχνία.

Ἡ φωταφία αὕτη, σημειωτέον, ἐπανελήφθη ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν νύκτας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ.—Ὁ Μένανδρος ἢ περὶ νέας κωμωδίας παρ' Ἑλλήσι (συνέχεια).—Τὸ Παλάτιον τῶν Δογῶν ἐν Βενετίᾳ—Περὶ γάμου. — Ἡ ὀπτασία τοῦ Μίρζα. — Ἐρως ἐν γάμῳ (συνέχεια).— Περὶ τῶν ἐν Κριμαίᾳ ἀνευρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων.—Στέφισ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'.
